

3818

891.71

4-96

20 03

891-71

4-96

սծ

Ա. ԿՈՒՊՐԻՆ

ՍՈՒԼԱՄԻԹ

(ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԱԳԱԻՈՐԻ ԿԵԱՆՔԷՆ)

Ռուսերեն բնագրին բարգմանեց՝ Ա. ԱԲ.

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

«ՀՈՐԻԶՈՆ» ՕՐԱԹԵՐԹԻ

ՍԵԼԱՆԻԿ

1931

52-825 2010

27580-42

Ս Ո Ւ Լ Ա Մ Ի Թ

(ՍՈՂՈՄՈՆ ՔԱԳԱՒՈՐԻ ԿԵԱՆՔԷՆ)

«Դիր զիս իբրև զկնիք ի սրտի փուս, եւ իբրև զմասանի ի վերայ բազկի փո, զի բուռն է իբրև զմահ սեր, եւ խիստ՝ իբրև զդժոխս նախանձ, բռնիչք նորա իբրև զբռնիչս բոցոց հրոյ».

ԵՐԳ. ԵՐԳ.ՈՅ, Ը. 6.

1.

Սողոմոն թագաւորը տակաւին չէր թեւեւութեամբ միջին տարիքը— քառասուն և հինգ— բայց իր իմաստութեան ու զեղեցկութեան, չքեղ կեանքի ու փարթեամ ապարանքի փառքը արդէն տարածուած էր Պաղեստինի սահմաններէն ալ անդին: Ասորիստանի եւ Փիւնիկիէի, Վերին և Ստորին Եգիպտոսի մէջ, ինչպէս և հին Դաւրէժէն մինչև Եփեմէն և Իսմարէն մինչև Պեր-

6239-579

սեպուլիս, մինչև Սեւ ծովի ափերը և Միջերկրականի կղզիներուն վրայ— ամէն տեղ զմայլանքով կ'արտասանէին իր անունը, որովհետեւ իր նմանը չկար ժամանակակից թագաւորներու շարքին մէջ:

Իսրայէլի Ելքին 480րդ թուականին,— իր թագաւորութեան չորրորդ տարին— Զիու ամսուան մէջ թագաւորը Աորէա սարին վրայ հիմը դրաւ Աստուծոյ մեծ տաճարին և Երուսաղէմի արքունիքին: Աւթսուն հազար քարաշէնքեր և եօթանասուն հազար բեռնակիրներ անընդհատ կ'աշխատէին լեռները և քաղաքի շրջակաները, երեսունեւթ հազար փայտահատներէն ալ տասը հազարը կաշգով Լիբանան կ'երթային, ուր ամբողջ ամիս մը ծանր աշխատանքներ կատարելէ յետոյ, երկու ամիս հանդիստ կ'անէին: Հազարաւոր մարդեր կտրտուած գերաններէն լաստեր կը շինէին, հազարաւոր նաւաղներ ալ ծովով դէպի Յովպէ կը նաւարկէին, ուր Տիւրոսցի հմուտ ատաղձագործները և հիւսնորը գերաններէն տախտակներ կը սղոցէին և շէնքերու համար փայտեր կը կտրէին: Այսչափ անհաշիւ բանւորներ անգամ մըն ալ միայն Քեփրէնի, Քէթոսի և Միւկերիմոսի բուրգերուն կառուցման ատեն գործածուած էին:

Երեք հազար վեց հարիւր վերակացուներ կը հփէին աշխատանքներուն: Վերակացուներուն պատնէր Ազարիա, Նաթանի որդին, զատան և զործունեայ մարդ մը, որու մասին զորոյց կար թէ՛ բնա՛ւ չի քնանար և թէ՛ ներքին անբուժելի հիւանդութեան մը կրակէն կ'այրէր, կը մրկէր: Տաճարի և արքունիքի բոլոր յատակագիծերը սակայն, ինչպէս նաև սիւներու, դարբիբի և պղինձէ ծովի նկարները, որմերու և գահոյք-

ներու զարդարանքները, ամէնքն ալ պատրաստուած էին ճարտարապետ Քիրամ Արիոսի կողմէ, որ Սիդոն քաղաքէն էր և Նեփթաղիմի ցեղէն պղնձագործի մը որդին:

Եօթը տարի յետոյ, Բուլ ամսուն մէջ, աւարտեցաւ Տիրոջ տաճարին կառուցումը, տասներեք տարի ետքն ալ թագաւորին արքունիքը: Լիբանանէ բերուած մայրիի գերաններուն, նոճիի և ձիթենիի տախտակներուն համար, բեկնի, սիթտիմ, թարսիս փայտերու, ողորկ և փայլուն խոշոր գոհարներուն փոխարէն, ծիրանիներու և ոսկեկար բեհեզներուն, երկնագոյն բրդեայ կերպաններու համար, իր ստացած փղոսկրներու, գառան կարմիր մորթերու, երկաթեղէններու, եղնաքարքարերու և մեծաքանակ մարմարիոնի, թանկագին քարերու, ոսկեայ շղթաներու, թագերու և պսակներու, բազմազան ժապաւէններու, ունիլիներու, վարսակալներու, մատուցարաններու, կանթեղիներու, ծաղիկներու և աշտարակներու փոխարէն, դուռներու ոսկեայ օղակներու և դամբուռ համար, որոնցմէ իւրաքանչիւրը վաթսուս սիկղ կը կշէր, ոսկեկուռ գաւաթներու և պնակներու, քանդակուած և սողայիք զարդանկարներու, ձուլածոյ և վէմերու մէջ փորագրուած առեւծաքանդակներու, ինչպէս նաև բազմաթիւ քրոմլբէներու, ցուլերու, արձակենիներու և արքայախնձորենիներու քանդակներու,— այս ամէնուն փոխարէն,— Սողոմոն Տիւրոսի Քիրամ թագաւորին,— ճարտարապետի անուանակցին,— նուիրեց քօան քաղաքներ և աւաններ Գալիլիայիներու աշխարհին մէջ: Եւ յակայն Քիրամ այդ նուէրները աննշան կը համարէր,— այնչափ անպատմելի շքեղութեամբ

կառուցուած էին Տիրոջ տաճարը և Սողոմոնի արքունիքը, ինչպէս նաև փոքր ապարանքը Մելոն սարի վրայ՝ թագաւորին կնոջ գեղեցկուհի Աստիտին համար, որ զուտորն էր Եգիպտոսի Սաւաակիմ Փարաւոնին լիակ սրահներուն բազրիքներուն և աստիճաններուն, ինչպէս նաև երաժշտական գործիքներու և սուրբ գիրքերու կազմերուն համար աւելի վերջը գործածուած կարմիր փայտերը, Սողոմոն թագաւորին ընծայաբերեց Սարայի թագուհին՝ իմաստուն և հրաշագեղ Բալքիսը. թագուհին միևնոյն ատեն թագաւորին նուէր բերաւ ա՛յնչպի մեծ քանակութիւնով անուշահոտ խնկեղէններ, բուրաւէտ իւղեր և թանկարժէք օծանելիքներ, որ մինչև այն ատեն տեսնուած չէր Իսրայէլի մէջ:

Տարուէ տարի կ'աճէին թագաւորին հարստութիւնները: Անոր նաւերը տարուան ընթացքին երեք անգամ կը հանդիպէին նաւահանդիստները. «Թարսիս»-ը կ'երթևեկէր Միջերկրական ծովին մէջ, իսկ «Քիրամ»-ը՝ Սև ծովի մէջ: Այդ նաւերը Ափրիկէէն կը ներածէին փղոսկր, կապիկներ, սիրամարգ և քարայծ. Եգիպտոսէն՝ փարթամօրէն զարդարուած կառքեր, ողջ-ողջ վագրեր և առիւծներ, անմանպէս զազաններու մորթեր և կաշիներ Միջագետքէն, ձիւնաթոյր նոսրաներ՝ Բորայէն, Փարվիմի աւաղոսկի՝ տարեկան վեց հարիւր վաթսուուն տաղանդ, կարմիր, սև և ճանդան փայտեր Ոփիր երկրէն, Ասորեստանի և Կալաքայի երկրներանց գորգեր՝ հրաշալի նաշխերով—Թզղաթ-Պելրասար թագաւորին քարեկամական նուէրները, — զեղարուեստական խճանկարներ Նինուէէն, Նիբրովիթէն և Սաբզոնէն, չքնաղ նկարէն հիւսուածեղէններ՝ Բատուարէն, ոսկեկուռ բաժակներ Տիւրոսէն. իսկ Սիդոնէն՝ զունաւոր

ապակիներ, Պոնտէն՝ որ Պապ-էլ-Մանտէպի մօտ կը գտնուի՝ ա՛յն հազուագիւտ անուշահոտութիւնները, — նարդոս, հալուէ, կիլնամոն, քրքում, ամբրոս, մուշկ, քաղքան, զմուռս և խունկ, որոնց տէր դառնալու համար Եգիպտոսի փարաւոնները մէկէ աւելի անգամներ սկսած էին արիւնահեղ պատերազմներ:

Արծաթը Սողոմոնի օրով պարզ քարի մը արժէքը ստացաւ, իսկ կարմիր փայտը՝ ոչ աւելի սուղ, քան հասարակ թեղօջ ծառը, որ դաշտերը կ'աճի առատօրէն:

Թագաւորը չի՛նել տուաւ նաև քարաշէն բաղնիքներ՝ պորփիւրով պատած, մարմարեայ աւաղաններ և զով շատրուաններ, որոնց ջուրը հրամայեց բերել լեռնային աղբիւրներէ, որոնք կեդրոնի հեղեղատը կը թափէին: Իր ապարանքին շուրջը տնկել տուաւ պարտէզներ և պուրակներ, ինչպէս նաև խաղողի այգի մը՝ Բահազ-Համոնի վրայ:

Սողոմոն քառասուն հազար ախոռ ունէր իր ջորիներուն և կառքի ձիերուն համար, տասներկու հազար ախոռ ալ՝ հեծելազօրքի համար: Ամէն օր գաւառներէն գարի և յարգ կը բերէին իբրև ձիերու կեր: Սողոմոնի, ինչպէս նաև անոր արքունիքի շքախումբի եւ թիկնապաններու ճաշատեղանին համար ամէն օր տասներկու վերակացուներու միջոցով կը մատուցանէին յատկապէս պարարտացուած տասը եզներ և քսան հատ ալ ուղղակի արօտավայրերէն կը բերէին. սերեսուն քոռ մաքուր ցորենի և վաթսուուն քոռ ալ ուրիշ տեսակի ալիւրէ հաց կը թխէին, հարիւր կարաս զանազան տեսակի գինիներ կը սպասէին, երեք հարիւր ոչխար, դեռ չհաշուելով պարարտացուած թօչնեղէնները, եղջերու-

ները, լեռնայծերը և վիթերը, իր զինուորներուն — թիւով հինգ հարիւր — ամէնէն ուժեղ և ամէնէն քաջ — վաթսուն հոգի ամէն օր հերթով շարունակ պահակ կը կանգնէին իր արքունիքի ներքին շէնքերուն առջև: Սողոմոն հրամայեւ էր հինգ հարիւր հաօ՝ ոսկեայ թիթեղով պատած վահան պատրաստել իր թիկնապահներուն համար:

11

Թագաւորը կ'ունենար ինչ որ տեսէին ու ցանկային իր աչքերը, իր սիրտը ազատօրէն կը վայելէր ամէն տեսակ ուրախութիւններ: Եօթը հարիւր կիներ ունէր թագաւորը, երեք հարիւր ալ հարձեր, — չհաշուելով ստրկուհիները և պարուհիները: Եւ Սողոմոն ասօնք կը կախարդէր իր սէրովը, որովհետեւ Ասաուսը իրեն տուած էր կիրքերու անսպառ ուժ մը, որմէ զուրկ էին սովորական մարդիկ: Ան կը սիրէր սպիտակադէմ, սևաչեայ, կարմրաշուրթն քետաքի կիները իրենց վառ, թէև վայրկենական գեղեցկութեանը համար, որ սակայն, ինչպէս կանխահաս ու շքեղօրէն կը փթթի, նոյնպէս և արագօրէն կը խամրի, նման նարկիս ծաղիկին: Սողոմոն կը սիրէր նաև յթխադէմ, բարձրահասակ, կրակոտ Փղատուհիները՝ կոչտ ու գանգուր մազերով, որոնք ոսկեայ օղեր կը կրէն իրենց ուսերուն վրայ և լայն ապարանջաններ՝ թեքնուն վրայ: Կը սիրէր նաև կարճահասակ, նրբակազմ ու ճկուն Ամրովրուհիները, որոնց հաւատարմութիւնը և հնազանդութիւնը սիրոյ մէջ՝ առածի կարգ անցած էին: Թագաւորը ասորեստանցի կիներ ալ ունէր, ու-

րոնք ներկերով իրենց աչքերը կ'երկնցնէին և կապոյտ աստղանիշներով կը խաբանէին իրենց ճակատներն ու այտերը. ունէր նաև Սիրոնի կիրթ, շէնչող և սրամիտ աղջիկներ, որոնք լաւ կ'երգէին, կը պարէին, կը նուագէին տաւիղ, վին ու սրինգ՝ դափի ընկերակցութեամբ: Սողոմոն կը սիրէր՝ դեղնածօրթ Եգիպտուհիներ ևս, որոնք ոչ սիրոյ մէջ յոգնիլ զիտին, ոչ ալ խանդի ու նախանձի մէջ սահման կը ճանչնային. յետոյ նաև վաւաչոտ Բաբելուհիներ, որոնց ամբողջ մարմինը հագոստներուն տակ հարթ ու ողորկ էր՝ ինչպէս մարմարինը, որովհետեւ անոնք յատուկ դեղով մը կ'ոչնչացնէին մարմնի մազերը. Բակարիոյ կոյսերը, որոնք իրենց մազերու գդակնէրը և եղունգները կը ներկէին բաց-կարմիր գոյնով և այր մարգու նման լայն վարտիքներ կը հագնէին. Յակաւախօս, ամօթխած Մովաբուհիներ, որոնց փարթամ կուրծքերը զով կը մնային ամառնային ամենատաք գիշերներն իսկ. անհոգ ու շռայլ Ամմոնուհիները՝ հրավառ ծամբով և մուծ խաւարի մէջ ճոռագայթող սպիտակաթոյր մարմինով. հիւսիսէն՝ Արեգ քաղաքին վրայով բերուած դիրաբեկ կապտաչուի կիները՝ վշագոյն վարսերով և մորթիին քնքոյ, հօտովը, որոնց լեզուն անհասկնալի էր Պաղեստինի բոլոր բնակիչներուն համար: Այս բոլորէն զատ՝ թագաւորը կը սիրէր Յուդայի և Իսրայէլի բազմաթիւ աղջիկներ ևս:

Ան իր առագաստի մասնակից կ'ընէր նաև Բալթիս Մակեդան, Սաբայի թագուհին, որ աշխարհիս բոլոր կիները կը գերազանցէր իր գեղեցկութեամբ, իմաստութեամբ, հարստութեամբ և կիրքերու ար-

ուեստին բազմազանութեամբ. նա՛ն Արիստոզա. Սու-
 նամուհին, որ Դաւիթ թագաւորին ծերութիւնը կը
 ջերմացնէր. — այդ քնքո՛ւշ, խաղաղ զգեղուհին, ո-
 րուն պատճառով Սողոմոն իր անդրանիկ եղբայրը՝
 Ադոնիան մահուան մատնեց Յովիդայեայ որդի Բա-
 նէայի ձեռքով:

Բայց բոլոր կիներուն մէջ, իր ամբողջ սիր-
 օտովը կը սիրէր, միա՛յն, խաղողի այգիին՝ աղքատ
 սղջնակը՝ Սուլամիքը:

Սողոմոն իրեն համար շինել տուաւ դահաւորակ
 մը՝ ամենալաւ մայրի փայտէ, արծաթեայ սիւնակներով
 և ոսկեայ որմակալներով, որոնք պակած առիւծներու
 կերպարանքը ունէին. դահաւորակը ծածկոյթ մը ունէր
 Տիւրօսի ծիրանի կերպասէ: Ներսէն՝ ծածկոյթը զար-
 դարուած էր ոսկեկարերով և թանկադին քարերով —
 Երուսաղէմի կիներու և կոյսերու սիրային ընծաները:
 Եւ երբ մեծ տօնախմբութիւններու ժամանակ բարձրա-
 հասակ և սեամորթ սարուկներ Սողոմոնը կ'անցընէին
 ժողովուրդին մէջէն, — իրաւցնէ՛ թագաւորը Սարոնի
 հովտին շուշանի գեղեցկութեամբը կը փայլէր:

Անոր գէ՛մքը դունատ էր, չթի՛ները՝ ինչպէս վառ
 կարմիր ժապաւէն մը. ալեատան մազերը սեւ էին,
 քիչ մը կապտորակ, իսկ անոնց մէջ տեղ տեղ կը փայ-
 լէին իմաստութեան զարդը կազմող ճերմակ մազեր,
 որոնք Ահէրմոնի մթին ժայռերէն թափող լեռնային
 ջուրերու արծաթեայ թելերուն կը նմանէին: Սպիտակ
 մազեր կ'երեւային նաև անոր սեւ մօրուքին մէջ, ո-
 րոնք հիւսուած էին, համաձայն Ասորեստանի թագա-
 ւորներուն սովորութեան, կանոնաւոր ու մանր շար-
 քերով:

Թագաւորին աչքերը մթին էին ինչպէս ամենասև
 ակաւոր, ինչպէս ամառնային անլուսին գիշերը. անոր
 թարթիչները արձակուած էին նետերու պէս, վեր ու վար
 կը շարժէին ու սև ասողերու շուրջը սուրացող սև
 ճառագայթներու կը նմանէին: Ու ամբողջ աիեղերքին
 մէջ չկար մէ՛կը, որ կարենար դիմանալ Սողոմոնի հայ-
 եացքին, առանց աչքերը վար խոնարհեցնելու: Իսկ
 բարկութեան կայծերը թագաւորի աչքերուն մէջ՝ գե-
 աի՛ն կը զարնէին մարդերը:

Սրաագին ցնծութեան վայրկեաններ կ'ունենար
 թագաւորը, երբ կ'արբենար սիրով կամ գի՛նիով, կամ
 իշխանութեան անուշով, և կամ կ'ուրախանար պատա-
 հաբար ըսուած իմաստուն և գեղեցիկ խօսքի մը ատեն:
 Այդ պահերուն, անոր երկայն թարթիչները հանդար-
 տօքէն, կիսով չափ վար կը խոնարհէին, կապտորակ
 ստուերներ արձակելով իր լուսափայլ գէ՛մքին վրայ.
 Թագաւորին աչքերուն մէջ ալ կը բացավտէր գուր-
 գուրալից, քնքո՛ւշ ծիծաղի մը կրակը. ինչպէս կայծեր՝
 արձակուած սեւ գոհարներէն: Եւ բոլոր անոնք, որ
 տեսնէին այդ ժպիտը, պատրաստ էին անոր համար
 տալու իրենց մարմինը և հողին, — ա՛յնչափ անպատ-
 մելի գեղեցիկ էր ան:

Սողոմոն թագաւորին անո՛ւնը միայն, արտա-
 սանուած բարձրօձայն, կը յուզէր կիներու սիրտը.
 ինչպէս բոյրը թափուած զմուռսի, որ սիրոյ գիշեր-
 ներու վերջիշու՛մը կ'արթնցնէ:

Թագաւորին ձեռքերը քնքո՛ւշ էին, տաք և սի-
 րուն, ինչպէս կիներունը. բայց այդ ձեռքերուն մէջ
 ամբարուած էր այնչափ անսպառ ներքին ուժ մը, որ
 բա՛ւ էր միայն հիւանդներու գլխուն վրայ գնել, և

անա կ'անցնէին գիտագաւերք, ջղաձգութիւնները, սև մեղամաղձը և այսահարութիւնը: Սողոմոնը իր ձախ ձեռքին ցուցամատին վրայ կը կրէր մոյգ-կարմիր գեմաքար մը, որ ինքն իր մէջ մարգարտագոյն վեց ճառագայթներ կ'արձակէր: Երկա՛ր դարերու հրտութիւն ունէր այդ մատանին, որու քարին հակառակ կողմը հին, անհետացած ժողովուրդի մը լեզուով փորագրուած էր այս մակագրութիւնը.— «Ամենայն ինչ անցողական է»:

Եւ Սողոմոնի հոգիին իշխանութիւնը ա՛յնչափ մեծ էր, որ մինչև իսկ անասունները կ'ենթարկուէին առիւծները և վագրերը կը սողային թագաւորին ոտներուն առջև և դունչերը անոր ծունկերուն կը քսէին, անոր ձեռքերը կը լիզէին իրենց կոշ լեզուներով, երբ գոմերը կը անէր: Եւ Սողոմոն, որուն սիրտը կը խայտար թանկագին քարերու խաղէն ու փողփողէն, որ կը հրճուէր եզրպտական անուշահոտ խէժերու բուրմունքէն, ան որ, թեթև կերպասներ քնքշօրէն շօշափելով, սիրաի թրթիռ կը զգար քաղցրահնչիւն երաժշտութեան մը հանդէպ, որ կը զմայլէր նինուէական մետաղեայ սկիհի մէջ լեցուած կարմիր ու պսպղուն գինիի նրբաճաշակ համէն,— նո՛յն այդ մարդը կը օրէր նմանապէս շոյել առիւծներու բիրտ բաշերը, սև յովազներու թաւշանման կոնակները և բաւուր, մատղաշ ընծառիւծներու փափրիկ թաթերը: Կը սիրէր վայրենի գազաններու ոտնօքը լսել, աեսնել անոնց ուժեղ ու գեղեցիկ շարժումները, աոնել անոնց գիշակեր շնչառութեան հօտը:

Ահա այսպէս կը նկարագրուի Սողոմոն թագաւորը իր օրերու պատմաբան Աքեղովդի որդի Յովսափատի կողմէն:

«Յրովհետև դուն քեզի համար երկար կեանք չխնդրեցիր, հարստութիւն չխնդրեցիր, ոչ ալ քու թշնամիներուդ հօգին, այլ իմաստութիւն խնդրեցիր, ուստի և անա ես քու ցանկութեանդ համաձայն կ'ըսենմ: Ահաւասիկ ես քեզի կուտամ իմաստութիւն և խոհուն սի՛րտ, այնպէս որ քեզ նման ոեւէ մէկը եղած չըլլայ քեմէ առաջ և քեզ նման մէկը չծնի քեմէ ետք»:

Ա՛յսպէս բաւ Աստուած Սողոմոնի, և Անոր խօսքին համաձայն թագաւորը զիտցաւ տիեզերքին կազմութիւնը և տարրերու գործողութիւնները, ըմբռնեց ժամանակներու սկիզբը, վախճանը և ընթացքը, թափանցեց դէպքերու յաւիտենական ալեծուփ և ոլորապտոյտ կրկնողութիւններուն: Բիբլոսի, Ագբայի, Սարգոնի, Բորսիբայի և Նինուէի աստղադէտներուն քով սորվեցաւ հեռեւիլ աստղերու դիրքերու փոփոխութեան և տարեկան շարժումներուն, ճանչցաւ նաեւ բոլոր կենդանիներու բնութիւնը և կրնար կոտակել գազաններու զգացումները, կը հասկնար հովերու ծագումը և ուղղութիւնը, բոյսերու այլազան յատկութիւնները և բուժարար ուժը:

Մարդկային սիրտին գաղտնիքները խոր ջուրի կը նմանին,— իմաստուն թագաւորը անոնց մէջ եւս թափանցելու կարողութիւնը ունէր: Մարդոց խօսքերուն և ձայնին մէջ, այլքերուն մէջ, ձեռքերու շարժումներուն մէջ և այն յստակօրէն կը կարդար հոգիներու ամենասրբազան խորհուրդները,— ինչպէս գիրերը բաց

գիրքի մը մէջ: Այդ պատճառով ահա Պաղեստինի բո-
լոր ծայրերէն բազմաթիւ մարդը կուգային իր մօտ՝
դատ ու դատաստան խնդրելու, խորհուրդ,օգնութիւն
կամ վէճի մը լուծումը հայցելու, ինչպէս նաև ան-
հասկնալի երազներու և նշաններու բացատրութիւնը
լսելու: Ու բոլորը կը հիանային Սողոմոնի պատաս-
խաններուն խորութեան և նրբութեան վրայ:

Երեք հազար առակ յօրինեց Սողոմոն, հազար
և հինգ հատ ալ՝ երգ, Այց ամէնը գրել կուտար Սի-
վայի որդոց՝ Ելիշոփերի և Ա.քիայի, որոնք հոչակ ու-
նէին իբրև տաղանդաւոր և աբագագիր զպիւրներ, իսկ
վերջէն ինք կը բաղդատէր իրարու հետ երկուքին զը-
րածնորն ալ: Միշտ իր միտքերը կը վերածէր ընտրե-
լագոյն արտայայտութիւններու, որովհետև շնորհալի
խօսքը կը նմանի սուկեայ խնձորի մը՝ թափանցիկ
սարգիտէն շինուած գաւաթի մը մէջ, այդ պատճառով
ալ իմաստուններու խօսքերը սուր են ինչպէս ասեղը,
հատու են ինչպէս զարնուած գամը. ու անոնց բո-
լորին հեղինակները կը ըխի՛ն մէկ Հովիւէ: «Պօսքը—
կա՛յծ մըն է սիրտի շարժումին մէջ», — կ'ըսէր թա-
գաւորը: Ու Սողոմոնի իմաստութիւնը բարձր էր Ա-
րևելքի բոլոր որդիներու իմաստութենէն և եգիպ-
տացիներու բովանդակ գիտութենէն: Ան աւելի իմաս-
տուն էր քան Եփրոն եզրաքետացին, Եմանը, աւիլի
քան Բեղկիանը և Դօզրան, Մաղդոզի որդիները: Եւ
սակայն մարդկային սովորական իմաստութեան գե-
ղեցկութիւնը սկսեր էր արդէն ծանր գալ անոր, և
չունէր այլևս իր նախկին արժէքը թագաւորին հա-
մար: Անոր անհանգիստ և քննասէր ոգին ծարաւի էր
ա՛յն վերին իմաստութեան, զոր տէրը իր ճամբուն

վրայ ունէր իր բոլոր ստեղծագործութիւններէն ա-
ռաջ, ի սկզբանէ անտի, երկրագունտին ծագումէն ա-
ռաջ: Սողոմոն ծարաւի էր ա՛յն իմաստութեան, ո-
րուն մեծ արուեստագէտն էր Ան այն միջոցին, երբ
անզունդներուն վերև շրջագիծ կ'անցնէր: Ու Սողոմոն
չէր գտներ ա՛յդ իմաստութիւնը:

Ուսումնասիրեց թագաւորը Բաղդէացիներու և
Նինուէցիներու մոզերուն ուսմունքները, Աբիզոսի,
Սայիսի և Մեմփիսի աստղաբաշխներու գիտութիւնը,
Ասորեստանի կախարհներու և քուրմերու, Բակարիոյ և
Պերսեպոլիսի գուշակներու գաղտնիքները, — ու հա-
մոզուեցաւ որ անոնց ամէնուն ալ գիտութիւնները
մարդկային էին:

Ան իմաստութիւն կ'որոնէր նաև հինգ դարերու
հեթանոսական հաւատալիքներուն մէջ, ուստի և կը
յաճախէր մեհեանները և դո՛հ կը բերէր աստուածնե-
րուն — Լիբանանու Բահաղին, զոր Տիւրոսի և Սիդոնի
մէջ կը պաշտէին Մեղքարտ անունով, — ստեղծագործու-
թեան և աւերումի աստուծուն նաւագնութեան հովա-
նաւորին: Չայն Ամմոն կ'անուանէին Սիվայի ովաթի-
սներուն մէջ, ուր անոր կուռքը շարունակ գլուխը կը
չարժէր և ցոյց կուտար տօնական թափօրներու ճամ-
բաները. ան Բէլ կը կոչուէր Բաղդէացիներու, Մոզք՝
Բանանացիներու մէջ:

Թագաւորը կ'երկրաչադէր նաև Բահաղի կնոջը՝
ահեղ և վաւաշտ Աստարովիին, որ ուրիշ տաճարնե-
րու մէջ Իշտար, Ասաղիկ, Իստար, Բահաղիմ, Աշիւր,
Աստարովի-Բահաղիմ և Ատարգարիս անունները կը
կրէր: Ան եղևին ու խունկեր կը ծխէր Եգիպտոսի
Իսիս և Ոսիրիս աստուածներուն, որոնք քոյր և եղ-

բայր ըլլալով մէկտեղ՝ ամուսնական կապերով միացած էին դեռ իրենց մօրը արգանդին մէջ և հոն բեղմնաւորած էին Հոր աստուածը. ան կը պաշտէր նաև Տերահիտովը—Տիւրոսի ձկնանման աստուածուհին, կը պաշտէր շան զլուխով Անուբիոսը, զմոսուսի աստուածը, նաև Բաբելոնի Օհան աստուածը, Փղշտացիներուն Դադոնը, Աօրբոտանցիներուն Օդենագովը, Նինուէցիներուն Ուստարու կոռքը, մոայլատեսիլ Կիբոզը, Բահազ-Մերովղազը, Բարելոնի հովանաւորը՝ Լուսնթագ մոլորակին աստուածը, և Քաղդէացիներու Օրը՝ անշէջ հուրին աստուածը և Խորհրդաւոր Հոմորակը՝ աստուածներու նախամայրը, զոր Բէլ երկու կէս ըբաւ անոնցմէ ստեղծելով Կրկինքը և երկիրը, իսկ անոր զլուխէն—մարդը: Թագաւորը կ'երկրպագէր նաև Ադոնայիս՝ Անահիտ աստուածուհիին, որու փառքին համար Փիւնիկեցիներու, Լիւդիացիներու, Հայաստանի և Պարսկաստանի աղջիկները առճարներու սեմերուն վրայ իրենց մարմինը կը տրամադրէին անցորդներուն, իբրև սըրբազան զոհաբերութիւն մը:

Սակայն թագաւորը հեթանոսական ծէսերու մէջ բա՛ն մը չէր գտներ բացի զինեմոլութենէ, զիշերալին ցոփութենէ, անառակութենէ, արեան խառնակումէ և անբնական կիրքերէ, անոնց հաւատքին մէջ ալ միայն օնապաշտութիւններ և խարէութիւններ կը տեսնէր: Բայց իր հպատակներէն և ո՛չ մէկուն կ'արդիւէր զո՞բերել սիրած աստծուն և մինչև իսկ ի՛նքն ալ Զրթենեաց Լերան վրայ մեհեան մը շինեց մովաբական պղծութեան աստուածութեան՝ Քամոսի, ինչպէս խընդորած էր այն ատեն թագաւորին սիրեցնալ կինը՝ զհղեցկուհին և խոհուն էլլասն մովաբուհին: Միայն

մէ՛կ բանի չէր կրնար հանդուրժել Սողոմոնը եւ մահով կը պատմէր— մանուկներու զոհաբերութիւնը: Եւ ան իր որոնումներու ընթացքին տեսաւ որ մարդկային ցեղին որդիներու և անասուններու ճակատագիրը միևնոյնն է. ինչպէս կը մեռնին առաջինեքրը, այնպէս ալ կը մեռնին միւսները. միևնոյն շո՛ւնչը ունին ամէնն ալ, և մարդ արարածը առաւելութիւններ չունի անասուններուն վրայ: Եւ հասկցաւ թագաւորը, թէ շատ իմաստութեան մէջ շատ ալ տըխրութիւն կայ, թէ իր գիտութիւնը բազմացնող մարդը կը մեծցնէ նաև իր վիշտը: Հասկցաւ նաև որ ծիծաղի՝ միջոցին ալ երբեմն կը ցաւի մարդու սիրտը և որ՝ ուրախութեան վախճանը տխրութիւնն է: Եւ առտու մը, առաջին անգամ ըլլալով՝ թագաւորը գրել տուաւ Ելիճովիբի և Աքիայի:

— Ունայնութի՛ւն ունայնութեաց, ամենայն ինչ ընդունայն է:

Այսպէս կ'ըսէ Եկղեսիաստիկէսը:

Բայց այն ատեն թագաւորը չէր գիտեր որ, Աստուած չուտով իրեն պիտի ուղարկէր ա՛յնպիսի քնքուշ և բոցավառ, անձնուէր և գեղեցիկ սէր մը, որ ինքնի՛ն աւելի՛ կ'արժէր քան բոլոր հարստութիւնները, փառքերն ու իմաստութիւնները. սէ՛ր մը, որ կեանքէն ալ թանկ է, որովհետև կ'արհամարհէ կեանքը և երբեք չի վախնար մահէն:

IV.

Թագաւորը խաղողի այգի մը ունէր Բահազ-Համոն՝ Բաան-էլ-Քոսրի հարսււային լանջին վրայ, Մո-

զոքի մեհեանէն դէպի արեւմուտք: Ու կը սիրէր հոն առանձնանալ իր մեծ խսկումներու ժամերուն: Նոհնիները, ձիթենիները և վայրի խնձորենիները մայրի ծառերուն և նոճիներուն հետ մէկտեղ երեք ճակատէ կը շրջապատէին այգին՝ լերան կողմէն, իսկ չորրորդ կողմէն այգին քարաշէն բարձր պարիսպով պաշտպանուած էր պողոտայէն: Սողոմոն խաղողի ուրիշ այգիներ ալ ունէր շրջակաները, զորս վարձու կուտար պահապաններուն, իւրաքանչիւրը հազար արծաթ դրամի:

Աստու մը, հազիւ լոյսը ճեղքուած, կը վերջանար արքունիքին մէջ շքեղ խնջոյք մը, արուած՝ Իսրայէլի թագաւորին կողմէ ի պատիւ Ասորեստանի հռչակաւոր թագաւոր Թագղաթ-Բալասարի դեպպաններուն:

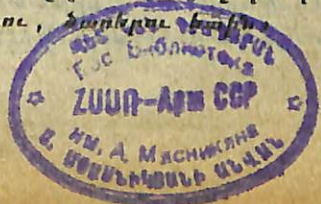
Սողոմոն թէև շատ յոգնած էր, բայց չկրցաւ քրնանալ այդ առտուն: Ո՛չ գինին, ո՛չ ալ ուրիշ ողելից խմիչքներ չկրցան մթազնել Ասորեստանցիներու պինդ գլուխները և կամ բանալ անոնց խորունկ լեզուները: Սակայն իմաստուն թագաւորին թափանցող միտքը կրցած էր արդէն կանխել անոնց ծրագիրները: Ան իր կարգին կը հիւսէր քաղաքական նրբին ցանց մը, որով կը կաշկանդէր ամբարհաւաճ և քուս խօսքերու վարպետ այդ նշանաւոր մարդերը: Սողոմոն այսպէսով կրցաւ պահպանել անհրաժեշտ բարեացակամութիւնը Ասորեստանի օրրոջը հետ և միևնոյն ատեն, Տիրասի Գիրամին հետ յաւիտենական բարեկամութեանը համար, կրցաւ յափշտակութենէ փրկել անոր թագաւորութիւնը, որ նեղ փողօցներուն, գետնափոր նկուղներուն մէջ պահուած իր անհամար հարստութիւններով շատոնց

գրաւած էր արեւելեան իշխանաւորներուն ազահ հայեացքները:

Նու ահա, նոյն առտուն շատ կանուխ, լուսաբացին, Սողոմոն հրամայեց զինքը տանիլ Բաթնէլիբաբ լեռը, պահաւորակը թողուց հեռուն, ճամբուն վրայ, իսկ ինքը այժմ մինակ նստաւ փայտեայ պարզ նստարանի մը վրայ, այգիին վերևը, ծառերու ստուերին տակ, որոնք իրենց ոստերուն վրայ դեռ կը պահէին գիշերուան ցողառատ զովութիւնը: Թագաւորը վրան ունէր սպիտակ պարզ թիկնոց մը, որ աջ ուսին վրայ եւ ձախ կողէն ամբացուած էր եգիպտական երկու ճարմանդներով՝ կանանչ ոսկիէ շինուած, կծկուած կոկորդիլոսի մը կերպարանքով, — որ խորհրդանշանն է Սեբան աստուծուն: Թագաւորին ձեռքերը անշարժ կեցած էին ծունկերուն վրայ, իսկ աչքերը, խոր մտածումով մթազնած, անթարթ սեւեռած էին գէպի արեւելք, Մոսեալ ձովուն կողմերը, — հո՛ն ուր Անգէլի կլոր գապաթի տակէն արշալոյսի բոցերուն մէջ կը ծագի արեգակը:

Առտուան հովը կը փչէր արեւելքէն և խաղողի ծաղկած այգիին բուրումը կը տարածուէր ամէն կողմ, — յափուկի և եռացող գինիի քնքուշ բոյրը: Մթին նոճիները խորհրդաւոր կերպով կը ձօճէին իրենց քնքուշ կատարները, հիւթիզ շունչ մը տարածելով շուրջը: Արագ արագ իրարու հետ կը շողակրատէին ձիթենիներու արծաթէ կանաչորակ տերևները:

Բայց ահա Սողոմոն վեր կը ցատկէ տեղէն ու ականջ կը դնէ: Կնոջական սիրահալ ձայն մը, որ յոտակ է ու վճիտ՝ ինչպէս այս ցողաթուրմ առաւօտը, կ'երգէ ոչ հեռու, ձորերու ճեղքում:

Պարզ ու քնքուշ երգին եղանակը ինքնիրեն կը հոսի, ինչպէս լեռներու կարկաչուն վտակը, կրկնելով շարունակ միևնոյն հինգ վեց ձայնանիշերը: Եւ այդ երգին անսեթեթ ու զիւթական գրաւչութիւնը յոյգի անդորր ժպիտ մը կը շողացնէ թագաւորին աչքերուն մէջ:

Աւելի ու աւելի մօտէն կը լսուի ձայնը: Ահա-
ւասիկ ան արդէն այստեղ է, շատ մօտը, ճիւղաւոր-
ուած մայրենիներուն ետեւը, ցրտիներու մթաստուեր
կանանչին միւս կողմը: Այդ միջոցին թագաւորը իր
ձեռքերով զգուշօրէն իրարմէ կը բաժնէ ծառերուն
ճիւղերը, հանդարտօրէն առաջ կը շարժի փշոտ թու-
փերու մէջէն և դուրս կուղայ բաց տեղ մը:

Ա՛նոր առջևը, դեղնագոյն մեծ քարերէ կոպ-
տօրէն շարուած պստնէշին այն կողմը, գէպի վեր կը
տարածուի խաղողի այգին: Կապտորակ թեթեւ հա-
գուստով աղջնակ մը կը քալէ որթատունկերու շար-
քերուն մէջէն, կը հակի բանի մը վրայ և կրկին
կ'ուզզուի ու կ'երգէ: Շիկահեր աղջկան մազերը կը
վառին արեին տակ:

Հով ու զո՛վ ե սիւբն առքուան,

Մինչ բսուերները կ'երեւան

Տրքում ցայգին՝

Որ կը փախչին:

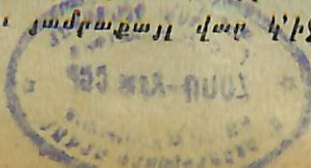
Եկո՛ւր, եկո՛ւր ո՛վ սիրական,

Սարերէն վար, ինչպէս կուզան՝

Եղեթիկն աղուոր ու ոսոսուն,

Եւ կիրներու զի՛րզ եղջերուն:

Այսպէս կ'երգէ ան, որթատունկերը իրարու
կապելով, ու յամբաքայլ վար կ'իջնէ, աւելի ու ա-

ւելի կը մօտենայ քարաչէն պարիսպին, որուն ե-
տեւը կեցած է թագաւորը: Աղջնակը միս-մինակ է,
ոչ ոք կը տեսնէ և կը լսէ զայն. խաղողի ծաղկա-
ւէտ բուրմունքը, առտուան բերկրաոխիթ թարմու-
թիւնը և վառ արիւնը սիրտին մէջ՝ կը գինովցնեն
զինքը, և ահա միամիտ երգին բառերը ակնթարթի
մը մէջ կը ծաղկի իր շուրթերուն վրայ և հովերուն
կը տրուին ու կը մոռցուին յաւիտեան:

Որսկ'ն, որսա՛ աղուեսն ու իր ձագուկները,

Որ կը սքփուեն այգիներուն մեջ աւեր,

Այգիներ՝ որ կը լողան

Ծաղիկներուն մեջ բուրեան:

Այսպէս երգելով՝ աղջնակը կը հասնի պատին
մօտ ու, շնչմարելով թագաւորը, ետ կը դառնայ, կը
ձոխ ու կը քալէ սարալանջն ի վեր: Այժմ երգը աւելի
խուլ կը հնչէ.

Ո՛վ սիրական, վագե՛ եկուր,

Այժեա՛մ եղիր, վագե՛ եկուր,

Սիրոյս մասդա՛տ եղջերուն՝

Որ բոյրն ունիս լեռներուն:

Բայց յանկարծ կը լռէ ու այնպէս կը ձոխ գե-
տին վրայ ո՛ր, այլեւս անտեսանելի կը մնայ այգիին
մէջ:

Ճիշդ այդ պահուն, Սողոմոն քաղցրալուր ձայ-
նով մը կը կանչէ:

— Սիրո՛ւն աղջի՛կ, ցուցո՛ւր ինձի քու երեսդ,

շարունակէ երգը:

Աղջնակը կ'ուզզուի արագօրէն և երեսը գէպի թա-
գաւորը կը դարձնէ: Ուժգին հով մը կը սուրայ այդ
րոպէին՝ ալիք-ալիք ծփացնելով անոր թեթեւ հագուստը

որ յանկարծ սեղմօրէն կը սողոսկի աղջկան մարմինին բոլորափքը՝ դէպի վեր ու ոտքերուն միջև: Ու թագաւորը մէկ ակնթարթի մէջ, — երբ դեռ աղջնակը չէր կրցած մէջքը հովին դարձնել — կը տեսնէ անոր անզգեստ մերկ մարմինը, որ սլացիկ է ու բարեկազմ, իր տասներեք տարեկանի ծաղկափթիթ յորդութեանը մէջ: Թագաւորը կը տեսնէ անոր փոքրիկ, կլօր և ամբազեղ կուրծքը ու ծիծեբուն բարձունքը, որոնց վրայի կերպօր ճառագայթներ կ'արձակէր, կը նշմարէ նաև աղջկան կուտական փորիկը, կլօր ինչպէս բաժակ մը. կը նշմարէ այն խոր գիծը, որ կը բաժնէ անոր ոտքերը վարէն մինչև վեր, ու այնտեղ երկուքի կը բաժնուի՝ ուռուցիկ զիստերուն մօտերը:

— Որովհետև քու ձայնդ քաղցր է և քու դէմքըդ հաճելի, կ'ըսէ Սողոմօն:

Աղջնակը աւելի կը մօտենայ և թագաւորին կը նայի թրթռուն և զմայլագին: Աննկարագրելի կերպով գեղեցիկ է անոր թուխ ու պայծառ դէմքը: Իր փարթամ ու խիտ, մութ-սկեզոյն մազերը, որոնց մէջը անցուցած է վառ կակաչի երկու փոքրիկ ծաղիկներ, անթիւ և պիրկ գանգուրներով կը ծածկեն իր ուսերը ու վար կ'իջնեն մէջքին վրայ սփեայ ծիրանի մը նման բոցավառելով արեգակի ճառագայթներուն տակ: Կարմիր, չոր հատիկներով՝ իր ձեռքով իսկ չի նուած մանեակը՝ քնքօրէն և պարզօրէն կրկնակ շարք մը կը կազմէ իր թուխ, սլացիկ ու նազելի վիզին շուրջը:

— Ես չնշմարեցի քեզ, — կ'ըսէ աղջնակը մեղձօրէն և իր ձայնը կը հնչէ ինչպէս երգը սրինգին — Ուրկէ՞ եկար դուն:

Ու ամօթխած՝ աչքերը վար կը յառէ, ու կը կարմրի: Սակայն թաքուն ժպիտ մը կը դողայ իր երկայն թարթիչներուն տակ եւ շրթներուն անկիւնները:

— Դուն կ'երգէիր քու սիրահարիդ երգը, որ արագավազ է ինչպէս այծեամբ, ինչպէս լեռներու մատղաշ եղջերուն. Ծառ դեղեցիկ է քու սիրականդ, այնպէս չէ՞, սիրուն աղջիկ:

Աղջիկը կը խնդայ ա'յնպէս հնչել ու երաժշտական, որ կարծես արծաթեայ կարկուտ կը տեղայ ոսկեայ ափսէի մը վրայ:

— Ես սիրահար չունիմ, պարզապէս ե'րգ մըն է որ կ'երգեմ: Ես տակաւին սիրահար չե'մ ունեցած...

Անոնք կը լռեն բոպէ մը ու խորաթափանց, անժպիտ իրարու կը նային... Ծառերու ոտերուն վրայ թառած թռչունները կը ճուռողեն բարձր ձայնով: Աղջկան կուրծքը արագ-արագ կը տրոփէ մաշած կտաւին տակ:

— Ես չեմ հաւատար քեզի, աղուո'ր աղջիկ: Ո'րչափ սիրուն ես դուն:

— Ա՛խ, դուն վրաս կը խնդաս: Նայէ՛, ինչպէս սև եմ ես...

Վեր կը բարձրացնէ իր սև ու նազելի ձեռքերը, իր լայն թեղանիքները թեթև մը վար կը սահին և ուսերուն մօտ կը մերկացնեն իր արմուկները՝ այս բոլորէն ձեռացնելով կուտական նուրբ և գեղօրոր նկար մը:

Ու աղջնակը կ'ըսէ թախծօտ չեղով մը.

— Եղբայրներս զայրացան ինձի դէմ և զիս

խաղողի այգիին պահապան կարգեցին. և ահա տեսարեցր ռ'րչափ խանձեր է դիս :

— Օ՛, ո՛չ, արևը քեզ աւելի՛ ևս գեղեցկացուցեր է, դո՛ւն, ամենագեղեցիկդ կիներուն մէջ: Ահաւասիկ, դուն ծիծաղեցար ու քու ատամներդ կը փալփալին ինչպէս լողանքէն նոր ելած դառնուկներ՝ որոնց ոչ մէկուն վրայ բիծի մը հե՛տքն իսկ չկայ: Քու այտերդ ճշմարտապէս կիսուած նուռի մը կը նմանին դանգուրներուդ տակ: Երթունքներդ վառ կարմիր են, — ճշմարիտ վայելք մըն է անոնց նայիլը: Իսկ քու վարսերդ... — գիտե՞ս թէ ինչի՛ կը նմանին անոնք. Տեսե՛ր ես երբեք երեկոյեան դէմ Գաղատէն վար իջնող ոչխարներուն հօտը. ան կը ծածկէ ամբողջ լեռը, կատարէն մինչև ստորոտը, և արշալոյսի շողերուն ու ոսկեփոշիին տակ ա՛յնպէս վառ կարմիր ու ալեծածան կ'երևայ, ինչպէս քու գիսակներդ: Իսկ աչքերդ խորունկ են եսերոնի զոյգ լճակներուն նման՝ Բատրարի մի դուռներուն մօտ: Ո՛հ, ի՛նչպէս գեղեցիկ ես դուն: Քու վիզդ սլացիկ է և բարձրաւզէ, ինչպէս Դաւիթ թագաւորին աշտարակը...

— Ինչպէս Դաւիթ թագաւորին աշտարակը, կը կրկնէ աղջիկը զմայլած:

— Այո՛, այո՛, ամենաչքնա՛ղ գեղեցկուհի: Թիւում հազար վահաններ կախուած են Դաւիթ թագաւորին աշտարակէն, և ատոնք պարտուած հրամանատարներու վահաններն են: Եւ ահա ե՛ս ևս իմ վահանըս կը կախեմ քու աշտարակէդ...

— Ո՛հ, խօսէ՛, խօսէ՛...

— Իսկ երբ դուն հտ դարձար իմ ձայնիս վերայ, և երբ այդ վայրկեանին հովը փչեց, ես տեսայ

հազուօտիդ տակ քու զոյգ ատինքներդ ու մտածեցի — ահաւասիկ երկու մատղայ այծեամներ, որոնք կ'արածին շուշաններու մէջ: Հասակը արմաւենիի կը նմանէր, իսկ ծիծերդ՝ խաղողի ոյկոյգներու:

Աղջիկը մեղմ ձիչ մը կ'արձակէ, ափերուն մէջ կ'առնէ երեսը, կուրծքն ալ՝ թևերուն տակ. ու ա՛յնչափ կը կաբմբի որ իր վիզն ու ականջները բոսոր գոյն կ'առնեն:

— Քու զինսե՛րդ ալ տեսայ ես. անոնք սլացիկ են ինչպէս անդին ծողկանթներ, յօրինուած՝ ճարտար արուեստագէտի մը ձեռքով: Վեր բարձրացուր, դէ՛հ, ձեռքերդ, սիրո՛ւն աղջիկ, ցուցո՛ւր ինձի քու երեսդ:

Հեղիկ՝ ձեռքերը վար կը կախէ ան: Սողոմոնի աչքերէն ոսկի ցուքեր կը հոսին առատօրէն ու կը կախարդեն աղջիկը: Անոր գլուխը պտոյտ կուտայ. ամբողջ մարմինին մէջէն անուշ, ջերմ դող մը կ'անցնի:

— Ըսէ՛ ինձի, ո՛վ ես դուն — կը հարցնէ աղջնանը տարտամ տարակուսանքով: — Եւ բնաւ քեզի պէս մէկը տեսած չեմ:

— Ես հովիւ մըն եմ, գեղեցկուհիս: Ես ձեր մակ գառնուկներու զմայելի հօտեր կ'արածեմ լեռնեքու վրայ, ուր նարկիզներ կը զարդարեն կանանչ արօտները: Չե՛ս գար դուն ալ իմ քովս, իմ արօտներս:

Ու աղջիկը մեղմօրէն կը թօթուէ գլուխը:

— Կը կարծե՞ս թէ կը հաւատամ քեզի, կը յարէ: Քու դէմքդ չէ կոշտացած հովէն և չէ այրած արևէն, ձեռքերդ ալ ձերմակ են: Հագած ես անդին կապայ մը, որուն ամէն մէկ կոճակին արժէքը հաւասար է այն ապրեկան վարձքին զոր իմ եղբայրներս մեր այգիին

համար կը վճարեն արքունի հարկահան Ադոնարիմին: Դուն հոնկէ եկար, պատնէշին այն կողմէն... Դո՛ւն, շիտակ ըսէ, Թաղաւորին մօտիկ մարդերէ՞ն ես այ՞ո՞: Ինծի անանկ կուգայ որ քեզ տեսած եմ մէկ անգամ շքեղ հանդէսի մը ատեն. ես մինչև իսկ կը յիշեմ որ կը վազէի քու կառքիդ ետեւէն:

— Ծիշտ գուշակեցիր, սիրո՛ւն աղջիկ: Դժուա՛ր է բան ծածկել քեզմէ: Իրաւցնէ՛, ինչո՞ւ համար դուն դաս Թափառիչ հովիւներու հօտերուն շուրջը: Այո՛, ես Թաղաւորին շքախումբին անդամներէն մէկն եմ: Ես Թաղաւորին զխաւոր խոհարարն եմ: Դուն տեսեր ես զիս, երբ ես Պասէքի տօնին օրը կ'երթայի Ամինադարի կառքովը: Բայց ինչո՞ւ ինձմէ հեռու կը գտնուիս: Մօտեցիր ինծի, քո՛յր իմ: Նստէ անաւասիկ հոս, պատնէշին քարին վրայ և պատմէ՛ ինծի քու պատմութիւնդ, ըսէ՛ ինծի անունդ:

- Սուլամիթ, կը պատասխանէ աղջիկը:
- Ըսէ տեսնեմ, Սուլամիթ, ինչո՞ւ համար եղբայրներդ զայրացանք քեզի:
- Կ'ամչնամ խօսել այդ մասին: Անոնք քիչ մը գինի ծախեցին ու դրամը ինծի տուին որ երթամ քաղաք հաց և այծի պանիր գնեմ: Իսկ ես...
- Իսկ դո՛ւն, դրամը կարսնցուցի՞ր:
- Ո՛չ, աւելի գէշ...
- Ու գլուխը խոնարհելով, աղջիկը կը շնչէ.
- Բացի հացէն ու պանիրէն, ես քիչ մըն ալ շատ քիչ, վարդի իւղ գնեցի Եգիպտացիներէն, հին քաղաքամասին մէջ:
- Ու այդ բանը պահեցի՞ր եղբայրներէդ:
- Այո՛...

Ու հազիւ լսելի ձայնով մը կ'արտասանէ.
 — Ինչպէս անուօ կը բուրե վարդի իւղը...
 Թաղաւորը քնքօրէն կը շոյէ աղջկա՛ն փոքրիկ բայց կոշտացած ձեռքերը:

— Դուն մինակ կը ձանձրանաս այգիին մէջ, այնպէս չէ՛:
 — Ո՛չ, ես կ'աշխատիմ, կ'երգեմ... Կէսօրին ինծի համար ուտելիք կը բերեն, իսկ իրիկունը եղբայրներէս մէկը ինծի փոխարինելու կուգայ: Երբեմն մարդախօտեր կը փրցնեմ գետինէն, որոնք մարդուկներու կը նմանին... Այդ խտտերը մենք քաղղէացի առևտրականներուն կը ծախենք: Կ'ըսեն Թէ՛ անոնք այդ խտտերէն քնարեր ըմպելի մը կը պատրաստեն... Ըսէ՛, ստո՛յգ է որ մարդախոտերու հատապտուղները սէր կը ծնցնեն:

- Ո՛չ, Սուլամիթ, միայն սէրը կրնայ սէր յարուցանել: Ոսէ՛, դուն հայր և մայր ունի՞ս:
- Միայն մայր ունիմ: Հայրս երկու տարի առաջ մեռաւ: Եղբայրներս ամէնքն ալ ինձմէ մեծ են՝ առաջին ամուսնութենէն, երկրորդէն միայն ես եմ ու քոյրս:
- Ի՞նչ քո՛յրդ ալ քեզի պէս գեղեցիկ է:
- Անիկա տակաւին փոքր է, հազիւ ինը տարեկան:

Թաղաւորը կը խնդայ, քնքօրէն կը գրկէ Սուլամիթը, իրեն կը մօտեցնէ և կը շնչէ ականջին.
 — Ինը տարեկան... ըսել է ան տակաւին այնպիսի կուրծք չունի ինչպէս դուն, այդպէս արքեանի, ջերմ կուրծք:
 Աղջիկը կը լռէ, կարմրելով, տոչորելով ամօթ.

խածութենէն ու երջանկութենէն: Աչքերը կը փայլատակին ու կը նուազին, կը մթազնին երանաւէտ փայտով մը: Թագաւորը իր ձեռքին տակ որոշակի կը զգայ անոր սիրտին ուժգին բարախումը:

— Քու հագուստիդ ջերմութիւնը աւելի բուրումնաւէտ է քան զմուսը, աւելի լաւ քան Նարդոսը. — կ'ըսէ, իր շրթները ջերմօրէն մօտեցնելով անոր ականջին: Ու երբ կը շնչեա, քու ոունգերուդ մէջէն խնձորի հոտ կ'առնեմ: Քո՛յր իմ, սիրունի՛կս, դուն գերեցի՛ր իմ սիրտս քու աչքերուդ մէ՛կ հայեացքովը, քու վզիդ մէկ մանեակովը:

— Ո՛հ, մի՛ նայիր այդպէս, — կ'աղաչէ Սուլամիթ: — Քու աչքերդ կ'ալեկոծեն զիս:

Եւ սակայն աղջիկը ինքը կը ծռէ մէջքը ու զուլը Սողոմոնի կուրծքին վրայ կը հակի: Իր շքերթները կ'սկզբանէր գոյն մը կ'առնեն իր փայլուն առամներուն վրայ, թարթիչները կը դողան հրատուչոր հեշտանքի մէջ: Սողոմոն ազահօրէն իր շրթունքները կը սեղմէ անոր ինքնամատոյց բերնին: Ան կը զգայ աղջկան շրթներուն բոցը, ատամներուն ողորկութիւնը, լեզուին քաղցր տամկութիւնը, ու ամբողջ մարմինը կը վառի ա՛յնպիսի անզուսպ հեշտանքով մը զոր երբեք չէր ունեցած իր կեանքին մէջ:

Այսպէս կը սահի մէկ րոպէ, երկու րոպէ:

— Ի՞նչ ըրիր ինձի, — մեղմօրէն կ'ըսէ Սուլամիթ, աչքերը գոցելով: — Ի՞նչ ըրիր դուն ինձի:

Բայց Սողոմոն, յուզուած, կը շնչէ աղջկան ականջներուն.

— Քու շրթներէդ մեղրախորիսի կը կաթկթէ, սիրակա՛նս, կաթ ու մեղր կը հոսի քու լեզուէդ...

Ո՛հ, անտպարէ՛ քովս եկուր: Հոս, պատին ետեը, մութ է և զով: Ոչ ոք կրնայ տեսնել մեզ: Այստեղ՝ մայրի ծառերուն տակ՝ ծածկուած է փափուկ կանանչով:

— Ո՛հ, ո՛հ, թո՛ղ զիս: Չեմ ուզեր, չեմ կըրնար:

— Սուլամի՛թ... Դուն կ'ուզե՛ս, կ'ուզես... Եկուր քովս, քո՛յր իմ, սիրունի՛կս:

Վարը ճամբուն վրայ, թագաւորի այգիին պատնէչին մօտ, քայլերու ձայներ կը լսուին, բայց Սողոմոն կը բռնէ ահաբեկ աղջկան ձեռքը:

— Շո՛ւտ ըսէ, ո՛ւր կ'ապրիս դուն: Այս գիշերես քեզի պիտի դամ:

— Ո՛հ, ո՛հ, ո՛հ... Ես այդ չեմ ըսեր քեզի: Թող զիս: Չե՛մ ըսեր:

— Ես չպիտի թողում քեզ, Սուլամի՛թ, որչափ ստե՛ն որ չես ըսեր... Ես կը ցանկա՛մ քեզի:

— Լա՛ւ, պիտի ըսեմ... Սակայն իօսք տուր որ չպիտի գաս ա՛յս գիշեր... Մի՛ գար նաև վաղը... Եթէ որդ օրն ալ... Տէ՛ր իմ, կ'երդուընցնեմ քեզ սոճեամներով և դաշտերու եղնիկներով, մի գպիր սիւսկանիդ, ո՛րչափ ատեն որ ան չի՛ ցանկար:

— Այո՛, կը խոստանամ... Ո՛ւր կը գտնուի քու սունդ, Սուլա՛մի՛թ:

— Քաղքին ճամբուն վրայ, երբ Կեղրոնի հեղեղաւը կ'անցնիս Սիղովամէն վեր, կ'ամուրջէն, աղերակին մօտ պիտի տեսնես մեր տունը, ուրի՛շ տուներ չկան հոն:

— Իսկ ո՞ր կողմը կը նայի քու պատուհանդ, Սուլամի՛թ:

— Ինչո՞ւ համար կ'ուզես գիտնալ այդ սիրելիս: Ո՛հ, աչքերդ այդպէս մի յառեր երեսիս: Նայուածքդ կը կախարդէ զիս... Մի՛ համբուրեր զիս... Ա՛հ, չէ՛, սիրակա՛նս, համբուրէ՛ կրկին...

— Ուրեմն ո՞ւր կը գտնուի պատուհանդ, անպի՛նս:

— Դէպի հարաւ կը նայի: Ա՛հ, ո՛չ, պէտք չէ որ ես քեզի ըսեմ այդ... Փոքրիկ բարձր և վաճառակապատ լուսամուտ մըն է:

— Եւ վաճառակը ներսէ՞ն կը բացուի:

— Ո՛չ, փակ վաճառակ մըն է: Բայց անկիւնը դուռ մը կայ, որ անմիջապէս ղէպի իմ սենեակս կ'առաջնորդէ, ուր ես կը քնանամ իմ քրոջօ հետ: Բայժ չէ՞ որ դուն խոստացար ինձի... Իոյրս խորունկ չի քնանար: Ո՛հ, ինչպէս գեղեցիկ ես, սիրակա՛նս: Իո՞ւն խոստացա՛ր ինձի, այնպէս չէ՞:

Սողոմոն քնքօրէն կը շոյէ անոր վարսերը և թուշերը:

— Ես այս գիշեր քեզի պիտի գամ, — կ'ըսէ հաստատակամ: — Կէս գիշերին պիտի գամ: Սյրպէս, այդպէս: Այո՛, ես այդպէս կ'ուզեմ:

— Սիրակա՛նս:

— Ո՛չ, դուն ինձի պիտի սպասես: Միայն թէ մի՛ վախնար և հաւատա՛ ինձի: Ես քեզի վիշտ չեմ պատճառեր: Ես քեզի ա՛յնպիսի ուրախութիւն պիտի պարգևեմ, որուն հետ բաղդատելով ոչնչութիւն է ամէն ինչ աշխարհի վրայ: Այժմ նրթա՛ս բարով:

— Երթա՛ս բարով, սիրելի՛ս... Ո՛հ, ո՛չ, մի՛ հեռանար տակաւին: Ըսէ՛ ինձի քու անունդ, ես չգիտեմ քու անունդ:

Թագաւորը ակնթարթ մը, կարծես վարանելով, թարթիչները կը խոնարհէ, բայց անմիջապէս վեր կը բարձրացնէ:

— Ես և թագաւորը միեւնո՛յն անունը կը կըրենք: Ինձի Սողոմոն կ'ըսեն: Մնա՛ս բարով: Ես կը սիրի՛մ քեզ:

V.

Զուարթ և ուրախ էր Սողոմոն այդ օրը, երբ, նստած իր գահուն վրայ՝ Լիրանանի տան դահլիճին մէջ, իրեն եկած մարդերու գառը կը տեսնէր:

Դատարանին առաստաղը կը յենուր քառասուն սիւներու վրայ, որոնց իւրաքանչիւր չորսը՝ կը կազմէր մէկ շարք: Սիւները բոյրն ալ մայրիի փայտով պատած էին և շուշանաճև խոյակներով կը վերջաւորուէին: Յատակը ծածկուած էր նոճիի տախտակներով: Պատերուն վրայ ոչ մէկ տեղ քար չէր երևար շնորհիւ մայրի փայտի անհամար դարդանկարներուն, որոնք կը ներկայացնէին արձաւի, արքայախնձորի և քերովբէներու դրուագներ: Եռալոյս դահլիճին խորքը երեք աստիճաններ կ'առաջնորդէին ղէպի գահին բարձունքը, և ամէն մէկ աստիճանի վրայ, երկու կողմերը կանգնած էին առիւծի անագապղնձեայ երկու արձաններ: Գահն իսկ շինուած էր փղոսկրէ, ոսկեայ դրուագներով և պակած առիւծի ձևը ունեցող ոսկեայ արմնկակարներով: Գահին բարձր յենարանը ոսկեայ ծիր մը ունէր: Մանիչակազոյն և բոսորագոյն կերպասներէ պատրաստուած վարագոյրներ կ'իջնէին առաստաղէն մինչեւ յատակ՝ դահլիճին և մուտքին մօտ, որմէ կը բաժնէին

գաւիթը. հող՝ հինգ սիւներու մէջտեղիւրը կը համա-
խմբուէին բողոքարկուներ խնդրատուներ և վկաներ,
ինչպէս նաև ուժեղ պահակի մը հսկողութեան տակ՝
ամբաստանեալներ և յանցաւորներ:

Թաղաւորը հազած էր կարմիր ծիրանի. իսկ
դուխը կը ծածկէր պարզ և նեղ թագ մը՝ 60 հատ
բիւրեղաքարերով և ոսկեայ շրջանակներով: Աջ կողմը
դրուած էր գահ մը՝ իր մօրը, Բերսաբէի համար, որ
սակայն վերջին ժամանակները, իր յառաջացեալ տա-
րիքին պատճառով, հազուադէպ առիթներով կ'երևար
քաղաքին մէջ:

Ասորեստանցի դաժանադէմ և սևամօրուս հիւ-
րերը նստած էին պատերու երկայնքին, յասպիսեալ
աթոռներու վրայ: Ասոնք հազած էին ձիթագոյն գոյ-
նով և փայլուն զգեստներ, ծայրերը կարմիր և սպի-
տակ երիզներով: Անոնք իրենց հայրենիքին՝ Ասորես-
տանի մէջ արդէն ա'յնչափ շատ բան էին լսած Սողո-
մոնի արդարութեան մասին, որ կ'աշխատէին բա՛ռ
չփախցնել անոր խօսքերէն, վերջէն պատմելու համար
Իսրայէլի թագաւորին դապաւարութեան մասին: Անոնց
միջև նստած էին Սողոմոնի հրամանատարները, նա-
խարարները, Նահանգապետները և պալատականները:
Հող կը գտնուէր Բանիան, Էյբեմի արքայազունը դա-
հիճը, Յովաբի, Ադոնիայի և Սեմէի սպանիչը, ներկա-
յիս՝ զօրքին գլխաւոր հրամանատարը, — կարճահասակ,
գէր ծերուկ մը, ցանցառ և երկար սպիտակ մօրու-
քով: Իր տվգոյն, կապտորակ աչքերը՝ կարմիր՝ կարծես
շրջուած թարթիչներով, չորս կողմը կը նայէին զառամ
և բութ նայուածքով մը: Բերանը բաց էր և թաց,
իսկ կարմիր և մաուս ստորին շրթունքը թուլօրէն վար

կախուած: Գլուխը մշտապէս խոնարհած էր և կը
դողդղար: Հոն էր նաև Նաթանի որդի Ազարիան,
բարձրահասակ և մաղձօտ՝ մարդ մը՝ չօր և հիւանդօտ
դէմքով և աչքերուն տակը մթին շրջագծերով: Հոն էր
բարեհամբոյր և մտացրիւ Յովօսափաթը, պատմադիրը,
և Աքեղայտը, Սողոմոնի տրքունիքի պետը, և Զա-
բուզը, որ «թագաւորին բարեկամը» բարձր տիտղոսը
կը կրէր, ինչպէս և Բէն-Աբինադարը, որ կին առած էր
Սողոմոնի անդրանիկ դուստրը՝ Տաթափիան, Բէն-Հե-
ւերը՝ Բասանի Արդուլը շրջանին պետը, որուն վարչու-
թեան կ'ենթարկուէին վաթսուն պարօպապատ քաղաք-
ներ՝ պղնձափեղկ դուռներով: Հոն էր և Բասան,
Քաւշայ արդին, Երբեմնի հոշակաւոր նետածիգը, որ
երեսուն փարօսխ հեռաւորութենէն նեա կ'արձակէր:
Հոն էին նաև ուրիշ շատեր: Թագաւորական գահին
աջ ու ձախ կողմերը շարքերով կանդնած էին վաթ-
սուն զինուորներ, որոնց պետն էր այդ օրը՝ Աքեղովզի
որդի Եղիարը, սևագանգուր գեղեցկադէմ այդ երի-
տասարդը:

Իր գանգատով առաջին անգամ Սողոմոնի առջև
կանգնեցաւ մի ոմն Աքիոր, որ զոհարներ յղկելու ար-
հեստը ունէր: Փիւնիկիոյ Բէլ քաղաքին մէջ աշխա-
տած ատեն, զոտած էր թանկագին քար մը և զայն
յղկելէ ետք տուեր էր իր բարեկամ Զաքարիային, որ
երուստղէմ կ'երթար, խնդրելով զոհարը իր՝ Աքիորի
կնոջը յանձնել: Ժամանակ անցնելէ ետք, ինքն ալ տուն
կը վերադառնայ: Իր կինը տեսնելուն պէս, առաջին
հարցումը զոհարեղէնի մասին կ'ըլլայ: Վերջինս սա-
կայն շա՛տ կը զարմաւայ ամուսնին հարցումէն և եր-
զումով կը հարտատէ որ ինք ո՛րեւէ քար չէ ստացած

այս կամ այն մարդէն: Այն ատեն Աքիոր իր բարեկամին՝ Չաքարիայի կ'երթայ բացատրութիւններ պահանջելու: Վերջինը, սակայն, կը վստահեցնէ, — եւ դա՛րձեալ երդումով — թէ Երուսաղէմ հասած օրն իսկ գոհարեղէնը յանձնած էր կնոջը: Մինչև անգամ երկու վկաներ բերած էր, որոնք կը հաստատէին թէ՛ Չաքարիա իրենց իսկ ներկայութեանը քարք տուաւ Աքիորի կնոջը:

Եւ ահա չորսն ալ — Աքիոր, Չաքարիա և երկու վկաները — կեցած կը սպասէին Իորայէլի թագաւորին գահուն անջն:

Սողոմոն կարդով անոնց աչքերուն մէջ նայեցաւ և ըսաւ իր պահակին.

— Տարէ՛ք ատնք ամէնքն ալ և արդելափակեցէք իւրաքանչիւրը ատանձին խուցի մը մէջ:

Եւ երբ կատարուեցաւ այդ հրամանը, թաղաւորը հրամայեց իրեն բերել թաց կաւի չորս կտորներ:

— Թող ատոնցմէ ամէն մէկը, հրամայեց թագաւորը, այդ կաւին տայ այն ձեւը, զոր ունէր քարը:

Շատ չանցած ձեփերը պատրաստ էին: Վկաներէն մէկը իր կաւը կաղապարած էր ձիու գլխունմանութեամբ, ինչպէս կ'ըլլային սովորաբար թանկագին քարերը, միւս վկան ոչխարի մը գլխուն նման շինած էր, և միայն երկուքին՝ Աքիորի և Չաքարիայի ձեփածները միատեսակ էին, — կնոջական կուրծքի կերպարանքով:

Եւ արքան ըսաւ.

— Այժմ կոյրի՛ն համար իսկ պարզ է որ, վկաները կաշառուած են Չաքարիայի կողմէ: Եւ ուրեմն, թող Չաքարիան վերադարձնէ քարը Աքիորին և միա-

ժամանակ վճարէ անոր երեսուն քաղաքային սիկղ զըրամ՝ իրրև դատական ծախք և տասը սուրբ սիկղ ալ տաճարին համար: Իսկ վկաներն ալ, որոնք իրենք զիրենք իսկ մատնեցին, թող վճարեն հինգական սիկղ պետական գանձարանի օգտին՝ իրենց սուտ վկայութեան համար:

Յետոյ Սողոմոնի գահին մօտեցան հրեք եղբայրներ, որոնք ժառանգակա՞ն խնդրի մը համար դատուելու եկած էին: Անոնց հայրը ըսած էր իրենց. «Որպէսզի զուք չվիճիք իրարու հետ ժառանգութիւնը բաժնելու ատեն, ես ի՛նքս կը բաժնեմ զայն արդարութեամբ: Երբ ես մեռնիմ, զուք գացէք մեր տան կոնակը, պուրակի մէջ գանուող բլուրին ետեւ և սկսէք փորել զայն: Հոն կը գտնէք զուք սնտուկ մը՝ երեք բաժիններով: Իմացէ՛ք որ վերին բաժանումը ձեզմէ անդրանիկին համար է, մէջտեղինը՝ միջնեկին և վարինը՝ կրտսերին համար: Եւ երբ հօր մահէն ետք եղբայրները գացին և հօր կտակին համաձայն վարուեցան, այն ատեն տեսան որ վերին բաժանումը ծայրէ-ծայր լեցուն էր ոսկեգրամներով, մինչ միջին բաժանումին մէջ միայն ոսկորներ կային իսկ ստորին բաժանումին մէջ՝ ծառի մը կտորուանք: Եւ ահա նախանձ և թշնամութիւն ծագեցաւ միջնեկ և կրտսեր եղբայրներուն մէջ՝ անդրանիկ եղբորը դէմ: Ատոր հետևանքով անոնց կեանքը դարձաւ անտանելի, ուստի վճռեցին թագաւորին դիմել ու անկէ խորհորդ և դատ խնդրել: Այնտեղ անգամ, գահին առջևը կեցած ատեն, անոնք չէին զրսպել իրենք զիրենք և կը շարունակէին փոխադարձ վերաւորանքները և կշտամբանքները:

Արքան թօթուեց գլուխը, ահանջ դրաւ և ըսաւ.

— Թօթափեցէք վէճերը. ծանր է քարը—ըլլայ կշիռքի քար թէ աւազ—բայց աւելի ծանր է յիմարի մը բարկութիւնը: Ձեր հայրը, ակներև է, իմաստուն և արդարամիտ մարդ մըն է եղած. ան իր կամքը ի՛ր իսկ կտակին մէջ յայտնած է ա՛յնչափ յստակօրէն որ, կարծես հարիւրաւոր վկաներու ներկայութեանը կատարած ըլլար: Ի՞նչպէս է որ դուք անմիջապէս չկրցաք կռահել, դժբա՛խտ աղմկարարներ, թէ ձեր հայրը իր անդրանիկ զաւակին կտակած է իր բոլոր դրամները, միջնեկին՝ իր բոլոր անասունները և սարուկները իսկ կրտսերին՝ տունը և արտօրայքը: Դացէ՛ք նազաղու-թեամբ և մի՛ թշնամանաք այսուհետև:

Ու երեք եղբայրն՝—քիչ առաջ թշնամիներ իրարու—պայծառ դէմքով խոնարհեցան մինչև թագաւորին ծունկերը և դատարանէն ելան ձեռք-ձեռքի տուած:

Թագաւորը իր վերջնական վճիռը տուաւ ուրիշ ժառանգական խնդրի մը մասին ալ, որ երեք օր առաջ սկսած էր: Մարդ մը մեռնելու ատեն ըսած էր թէ՛ ամբողջ հարստութիւնը իր երկու որդիներէն արժանաւորագոյնին կը թողու: Եւ որովհետև անոնց և ոչ մէկը կը հաւանէր միւսէն ետ մնալ, ուստի և թագաւորին դիմեցին:

Սողոմոն հարցուց թէ՛ ի՛նչ գործի տէր մարդիկ էին: Եւ երբ պատասխան ստացաւ որ երկուքն ալ աղեղնաւոր-օրսորդներ էին, ըսաւ.

— Դարձէ՛ք տուն: Ես պիտի հրամայեմ ձեր հօր դիակը ծառի մը քով դնել: Տեսնենք նախ թէ ձեզմէ՛ս՝ որը աւելի անվրէպ նետ պիտի արձակէ անոր սրտին վրայ, անկէ ետքը միայն կը վճանք գործը:

Երկու եղբայրները վերադարձան, ընկերակցու-թեամբ մարդու մը, զոր թագաւորը զրած էր անոնց հետ՝ նետաձուլութիւնը տեսնելու և արդիւնքը իրեն հաղորդելու համար: Զայն ալ հարցաքննեց թագաւորը՝ երկու եղբայրներու մրցումին ելքի մասին:

— Ես կատարեցի քու հրամանդ, տէ՛ր արքայ, ըսաւ այդ մարդը: Ես ձերունիին դիակը գրի ծառին մօտ և երկու եղբայրներուն ձեռքը տուի իրենց սեփական նետն ու աղեղեղ, նախ՝ անդրանիկ եղբայրը արձակեց նետը: Հարիւր քսան կանգուն հեռաւորութեանէն անոր արձակած նետը ճիշտ ու ճիշտ դպաւ հոն՝ ուր կը բարբախէ կենդանի մարդուն սիրտը:

— Հիանալի՛ նետաձուլութիւն, ըսաւ Սողոմոն: Իսկ կրտսերը:

— Կրտսերը... ներէ՛, արքայ՝, ես չկրցայ հարկադրել որ ան քու հրամանդ ճշտապէս կատարէ... Կրտսերը պրկեց աղեղին լարը, նետը վրան դրաւ, և սակայն զայն վտար արձակեց, իր օտքերուն մօտ, ետ դարձաւ և ըսաւ լալագին. «Ո՛չ, ես չե՛մ կրնար կատարել այդ գործը... Ես նետս չե՛մ արձակեր հօրս դիակին վրայ»...:

— Ուրեմն թող անո՛ր պատկանի իր հօր հարստութիւնը, վճռեց թագաւորը:— Ան ապացոյցը տուաւ թէ հօրը արժանաւորագոյն որդին է իսկ անդրանիկը, եթէ հօւղէ, կրնայ իմ թիկնապահներուս շարքը մտնել: Ինձի պէ՛տք են ատոր նման ուժով և ազան մարդիկ, անվրէպ նետաձիգներ և թաւամաղ կուրծքով անհատներ:

Յետոյ թագաւորին առջև բերին երեք հոգի: Ասոնք առևտրական ընկերութիւն մը էին: Ելով՝ շատ

դրամ էին վաստկած: Եւ երբ Երուսաղէմ դառնալու ժամանակը եկաւ, անոնք սկիին կաշեայ գօտիի մը մէջ կարեցին և ճամբայ ինկան: Ըամբան անտառի մը մէջ գիշերեցին, իսկ ապահովութեան համար դօտին հողի մէջ թաղեցին: Երբ առտուն արթնցան, գօտին չգտան իրենց դրած տեղը:

Եւ ահա մէկը միւսը կը մեղադրէր թէ դաղտնօրէն կողոպտած է դրամը. և որովհետեւ երեքն ալ շատ խորամանկ և նրբամիտ կ'երևային իրենց խօսքերուն մէջ, թապաւորը ըսաւ.

— Ձեր դատը վճռելէ առաջ, լեցէք թէ ինչ պիտի պատմեմ ձեզի: Գեղեցիկ աղջիկ մը զէպի ուրիշ երկիրներ ճամբորդող իր սիրականին խոստացաւ ի վերադարձին օպասել և ուրիշ ոչ ոքի չտալ իր կուսութիւնը: Բայց աղան հեռանալով այդ քաղաքէն, քիչ տոյ ուրիշ քաղաքի մը մէջ ամուսնացաւ ուրիշ աղջկան մը հետ: Առաջին նշանածը իմացաւ այդ բանը Նոյն միջոցին հարուստ և բարեսիրտ երիտասարդ մը իր հայրենի քաղաքէն, և մանկութեանը ընկերը աղջկան ձեռքը խնդրեց: Ծնողներուն հարկադրանքի տակ, աղջիկը ամօթէն և երկիւղէն սիրտ չըբաւ անձըսել իր խոստումը և ամուսնացաւ երիտասարդի հետ: Եւ երբ, հարսանեկան խնջոյքէն յետոյ երիտասարդը ննջարան տարաւ աղջիկը և քնանալ կ'ուզէր անոր հետ, աղջիկը սկսաւ պաղատողին խնդրել «Թոյլ տուր որ նախ երթամ այն քաղաքը, ուր կ'ընակի իմ նախկին սիրականս: Թող ան զիտ արձակ երգումէս, անկէ ետք կը վերադառնամ քովդ և կ'ընե ինչ որ կը ցանկաստ: Եւ որովհետեւ երիտասարդը ջա՛կը սիրէր աղջիկը, հաւանեցաւ անոր խնդրը կատարել:

րել, թոյլ տուաւ որ երթայ: Ըամբան աւագակ մը յարձակեցաւ վրան, կողոպտեց և կ'ուզէր պղծել իսկ: Սակայն կոյսը անոր ոտքերը ինկաւ եւ արցունքը աչքին՝ խնդրեց խնայել իր կուսութեան, պատմելով աւագակին ամէն ինչ որ պատահած էր իրեն, և թէ՛ ինչո՛ւ ինք ուրիշ քաղաք կ'երթար: Եւ աւագակը լսելով մինչև վերջը՝ ա՛յնպէս զարմացաւ աղջկան խոստմապահութեան վրայ և ա՛յնպէս յուզուեցաւ օնոր ամուսնին բարեսրտութենէն, որ ո՛չ միայն խաղաղութեամբ ազատ արձակեց աղջիկը, այլ և ետ տուաւ յափշտակած թանկագին իրերը: Այժմ ես հարց կուտամ ձեզի, այս երեքէն ո՛րը ամէնէն լաւ վարմունքը ունեցաւ: Աստուծոյ առջեւ — աղջիկը, ամուսր՝նը, թէ՛ աւագակը:

Դասուողներէն մէկը ըսաւ թէ՛ աղջիկը ամէնէն աւելի արժանի է զօվասանքի իր իրիստ երզմնապահութեանը համար: Երկրորդը հիացաւ ամուսնին բարձր սիրոյն վրայ. իսկ երրորդը աւագակին վարմունքը համարեց ամէնէն մեծահոգին:

Այն ատեն թագաւորը ըսաւ վերջինին.

— Ուրեմն զո՛ւն ես զողջած ընդհանուրին պատկանող գօտին, որովհետեւ դուն նկարագրով ազահ ես և ուրիշին ինչքին վրայ աչք ունիս:

Իսկ մարդը, ընկերներէն մէկուն տալով իր ճամբորդական գաւազանը, ձեռքերը վեր բարձրացուց և ըսաւ, երդում ձեւացնելով.

— Կ'երգնում յանուն Եհովայի, որ օսկին իմ քովս չէ, այլ անո՛ր:

Թագաւորը ժպտեցաւ և ըսաւ իր դորականներէն մէկուն.

— Վերցո՛ւր այդ մարդուն գաւազանը և երկու

կտոր ըրէ :

Եւ երբ զօրականը կատարեց Սողոմոնի հրամանը, գետնին վրայ թափեցան ոսկի դրամները, որոնք պահուած էին փորուած գաւազանին մէջ: Իսկ գողը, ապշած թագաւորին իմաստութեանը վրայ, անոր գահոյքին առջեւ ինկաւ երեսի վրայ և խոստովանեցաւ իր յանցանքը:

Նոյնպէս, Լիբանանի Տունը եկաւ կին մը, այրին քարտաշէ մը, և ըսաւ .

— Ես արդարութի՛ւն կ'ուզեմ, տէ՛ր արքայ: Իմ ունեցած վերջին երկու տինար դրամովս ալիւր դնեցի, զոր ահա այս կաւէ մեծ անօթին մէջ դրած՝ տուն կը տանէի: Բայց յանկարծ սաստիկ հով մը փչեց և ցիր ու ցան ըրաւ ալիւրս: Ո՛հ, իմաստուն թագաւոր, ո՞վ պիտի հատուցանէ իմ վնասս: Ես այժմ ոչինչ ունիմ երախաներս կերակրելու համար:

— Ե՛րբ պատահեցաւ այդ, հարցուց թագաւորը:

— Այս առտու, արշալոյսին:

Սողոմոն հրամայեց կանչել քանի շ'ը հարուստ վաճառականներ, որոնց նաւերը, ապրանքներով բեռնաւորուած, նոյն առտուն ղէպի Փիւնիկէ պիտի երթային Յոպպէի ճամբով: Եւ երբ անոնք խոզված սիրտով դատարանին դահլիճը մտան, թագաւորը հարցուց .

— Աղօթք ըրի՞ք դուք Աստուծոյ կամ աստուածներու, որ լաւ հով մը տայ ձեր նաւերուն համար:

Եւ անոնք պատասխանեցին.

— Այո՛, տէ՛ր արքայ: Այդպէս է: Եւ Աստու-

ծոյ հաճելի եղան մեր զօները, որովհետեւ Ան մեզի լաւ հով մը դրկեց:

— Ես ուրախ եմ ձեզի համար, ըսաւ Սողոմոն: Բայց միեւնոյն հովը ցիրուցան ըրաւ այս աղքատ կնոջ ալիւրը, երբ անօթի մը մէջ տուն կը տանէր: Արդար չէ՞ ուրեմն որ դուք վարձատրէք այդ կինը:

Եւ անոնք, ուրախանալով որ թագաւորը այդպիսի փոքր բանի մը համար միայն կանչած էր զիրենք, անմիջապէս այդ կնոջ անօթը լեցուցին արծաթի մանր և խոշոր դրամներով: Եւ երբ կինը արտասուալից աչքերով շնորհակալութիւն կը յայտնէր թագաւորին, ան քրքջալիւր խնդաց և ըսաւ .

— Համբերէ՛, ամէնը այդ չէ՛: Այս առտուան հովը ինծի՛ ալ ուրախութիւն բերաւ, որուն ես չէի սպասեր ընաւ: Ուրեմն ահա, այս վաճառականներուն նուէրներուն վրայ ես կ'աւելցնեմ իմ արքայական նուէրս:

Եւ Սողոմոն հրամայեց Աղոնարիմի, իր դանձապահին, վաճառականներու դրամներուն վրայ այնչափ ոսկի դրամներ շարել, որ անոնց տակ այլևս չերեւան արծաթ դրամները:

Սողոմոն այդ օրը չէր ուզեր անբախտ տեսնել ունէ մէկը: Ա՛յնչափ պարգեւներ, թոշակներ և նուէրներ բախնեց որ, ուրիշ ատեն մէկ տարուան ընթացքին ըրած չէր: Երբեք չէր շնորհեց Աքիմասի, Նէփթալիմի երկրին մեծաւորին, որուն ղէմ նախապէս իր զայրոյթը թափած էր իր ապօրէն հարկատուութեան համար: Ներեց նաև շատ մը օրինազանցներու յանցանքները: Զանց չըրաւ իր հպատակներու խնդրանք-

ները, բացի մէկ կնոջմէ:

Երբ թագաւորը դուրս կ'ելլէր Լիրանանի Տու-
նէն, դէպի հարաւային փողք դուռները, իր դէմը ե-
լաւ անծանօթ մը, կաշեայ դեղին հագուստով, կարճա-
հասակ և թիկնեղ, մութ կարմիր ու մոայլ դէմքով,
սև ու խիտ մորուքով, եղան վիզով մարդ մը, որ իր
թաւ, սև յոնքերուն տակէն դաժան հայեացք կը նե-
տէր շուրջը: Այդ մարդը Մողոքի մեհեանին քրմա-
պետն էր: Աղերական ձայնով մը, միայն մէկ բառ
արտասանեց.

— Արքայ... .

Քրմապետի անապաղղնձեայ աստուծուն որովայ-
նին մէջ եօթը բաժանումներ կային. մէկը՝ Խլիւրի
համար, միւսը՝ ազաւնիներու, երրորդը՝ ոչխարնե-
րու, չորրորդը՝ զառներու, հինգերորդը՝ հորթերու,
վեցերորդը՝ եզներու. իսկ եօթներորդը՝ իրենց իսկ
մայրերու կողմէն զոհաբերուած մանուկներու յատուկ,
չատոնց էր որ պարապ կը մնար թագաւորին հրա-
մանով:

Սողոմոն լուռ ու մուռն անցաւ քուրմին մօտէն,
որ թագաւորին ետէն քալելով բազկատարած բացա-
զանչեց աղերսագին.

— Կ'երգուընցնեմ քեզ քու ուրախութեամբդ.
արքայ, ողորմած եղիւր ինձի հանդէպ, և ես կը
յայտնեմ քեզի թէ ի'նչ վտանգի ենթակայ է քու
կեանքդ:

Սողոմոն պատասխան իսկ չտուաւ. եւ քուր-
մը, սեղմելով իր ուժեղ բունցըները, ուղեկցեցաւ
թագաւորին մինչև զուրը, կատաղի հայացքով մը:

VI.

Իրիկունը Սուլամիթ դնաց հին քաղաքամասը,
ուր շարքերով կ'երկարածգուէին լուժայափոխներու,
վաշխառուներու և անուշահոտութեանց կրպակները:
Հոն գոհարավաճառի մը երեք դահեկանի (տրախմի)
և մէկ տինար արծաթ դրամի ծախեց իր միակ թան-
կագին գոյքը— տօնական օրերու յատուկ արծաթ
օղերը, — իւրաքանչիւրը մէյմէկ սսկեայ ասեղիկով:

Յետոյ մտաւ անուշահոտ իւղերու վաճառատուն
մը: Խոր և մթին քարաշէն որմախորշին մէջ ծալապատիկ
և անշարժ նստած էր ծերուկ և գիրուկ, եզիպտացի կընձ-
ռադէմ ներքինի մը, շրջապատուած արաբական ամբո-
րտի անօթներով, Լիրանանի խուսիկերու ծրարիկնե-
րով, քաղցրաբայր խոտերու արցակներով, բազմազան
իւղերու սրուակներով, — ի'նքն ալ համակ բուրում-
նաւետ: Անիկա զգուշօրէն փիւնիկեան կաւէ փոքրիկ
սրուակի մը մէջ կը հոսեցնէր զմուտսի ճիշտ ա'յնքան
կաթիլներ, որքան տինարներ որ ունէին Սուլամիթի
բոլոր դրամները մէկտեղ: Եւ երբ աւարտեց այս
գործը, սրուակի բերնին շուրջը մնացած իւղը հա-
ւաքեց խցանով և ըսաւ նինչ ծիծաղով մը:

— Արևալո'յս աղջիկ, ազուտ'ր աղջիկ, երբ այս-
սօր քու սիրահարդ համբուրէ կուրծքերուդ մէջտեղը
և ըսէ՝ «ի'նչ լաւ կը բուրէ քու մարմինդ, ո՛վ սի-
րակա՞նդ իմ», այդ րոպէին յիշէ՛ զիս ալ: Ես քու
սրուակիդ մէջ երեք կաթիլ զմուտս աւելի՛ լեցուցի:

Եւ ահա երբ գիշեր եղաւ ու լուսինը Սիզովա-
մէն վեր շարժացաւ՝ անոր տուններուն ձերմկութեանը
լուծելով ծառերու սև-կապտորակ ստուերներու եւ

կաթնաբույր կանանչին հետ, Սուլամիթ ելաւ այծի բուլղէ պատրաստուած իր աղքատիկ անկողինէն և սկսաւ ականջ դնել: Խաղաղութիւն կը տիրէր տունին մէջ: Իր քոյրը համաչափօրէն կը շնչէր, պառկած գետնին վրայ: Միայն դուրսը, ճամբուն մօտի թուփերուն մէջ, զիւ եւ ուժգին կը ճռռողէին թռչունները, իսկ աղջկան ականջներուն մէջ կը պճլտար արիւնը: Պատուհանին վանդակը, զճաւորուած լուսնի լոյսով, որոշուպէս ևւ շեղակի կ'անդրադառնար յատակին վրայ:

Սարսուռէն, սպասումէն և սրջանկութենէն դողա՛նք՝ Սուլամիթ քակեց իր հագուստին կոճակները, զգեստը իջնուց իր ոտքերուն տակ և ոտտում մը ընկրով անոր վրայէն՝ սենեակին մէջտեղը կանգնեցաւ մերկ մարմինով: Պատուհանին կողմը դարձուցած էր երեսը, որ կը ճառագայթէր վանդակապատէն ներս նայող լուսնին ցոլքով: Աղջնակը անուշաբոյր թանձր զմուտսով օձեց իր ուսերը, կուրծքն ու որովայնը և վախնալով թէ մի՛ դուրսէ կորսուի թանկագին կաթիլներէն մէ՛կն իսկ, արագօրէն սկսաւ անուշահոտ իւղը շինել իր ոտքերուն, անութիւններուն և վրդին: Ու երբ քնքուշ ու փափկօրէն՝ իր ավերով ու արմուկներով կըշփէր մարմինը, կը սարսուտ քսոյ՞ր նախազգացումէն: Եւ անուշ-անուշ խնդալով ու դողողալով՝ պատուհանէն դուրս կը նայէր, ուր՝ վանդակապատէն անդին՝ կ'երեւային երկու բարախներ, մէկ կողմէ մթին և միւս կողմէ արծաթափայլ գոյնով: Ու աղջնակը կը շնչէր ինքնիրան.

— Այս ամէնը քեզի՛ համար են, սիրակա՛նս, քեզի՛ համար, սիրեցեա՛լդ իմ: Իմ սիրականս աւե-

լի՛ աղուոր է քան տառը հազար ուրիշներ, անոր զլուխը դուտ ոսկի է, մազերը ալեծածան՝ սեւ սաթի նման: Անոր բերանը ինքնին անուշութիւնն է, իր ամբողջ էութիւնն ալ՝ հեշտանք: Ահա՛ թէ ո՛վ է իմ սիրականս, ահա թէ ո՛վ է իմ եղբայրս, Երուսաղէմի՛ աղջիկներ... .

Ու այսպէս, զմուտսի քաղցր բուրմունքի մէջ, Սուլամիթ պառկեցաւ իր անկողին վրայ: Իր գէ՛օքը դարձուցած էր գէպի պատուհանը, մանուկի մը նման իր ձեռքերը սեղմած էր ծունկերուն մէջտեղը. սիրտը սուգնօրէն կը տրոփէր սենեակին մէջ: Այսպէս անցաւ երկար ժամանակ: Աչքերը կիսախուփ, սուղուեցաւ Թմրութեան մը մէջ, բայց սիրտը արթուն էր: Կ'երաւէր թէ՛ սիրականը պառկած է իր քովը: Իր աջ ձեռքը լիսուն տակ է, իսկ ձախով՝ գրկած է զինքը: Հեշտանին երկիւղով մը՝ աղջնակը թօթուեց թմրութիւնը, իր քովը՝ անկողնին մէջ փնտռեց սիրականը, բայց ոչ ի՛նչը գտաւ: Լուսնի շողերը յատակէն տակաւ կը սաւեին գէպի պատը. կ'ամփոփուէին ու շեղ ձեւ կ'առէին: Կը ճռռողէին թռչունները, միայլար կը կարաչէր կեդրոնի հեղեղատը և կը լսուէր թէ ի՛նչպէս աղաքին մէջ անտարբեր կ'երգէ գիշերապահը:

«Հապա եթէ՛ յանկարծ ան չգայ այսօր, — կը տածէ Սուլամիթ. ե՛ս խնդրեցի որ չգայ. հապա եթէ անկարծ մտի՛կ ընէ ինձի... . Կ'երգուընցնեմ ձեզ, Երուսաղէմի՛ աղջիկներ, կ'երգուընցնեմ ձեզ լեռներու շինիկներով և գաշտերու շուշաններով — մի՛ արընցնէք սէրս, որչափ ատեն որ ան չէ՛ եկած մօրս... . Բայց... . Ահա՛ այցի եկաւ. ինձի սէրը: Ծո՛ւտ լուր, սիրականդ իմ. հարող քեզի՛ կը սպասէ: Ելի՛ր

սրբնթաց ինչպէս մատղաշ եղնիկը՝ բալասանաչատ լեռներու վրայ:»

Բակին մէջ աւազը կը շխշխայ թիթեւա- քայլ ոտքերուն տակ: Զգոյշ ձեռք մը կը զարնէ լու- սամուտը: Մթին դէմք մը կ'երեւայ վանդակապատին միւս կողմը: Կը լսուի սիրականին սիրամբմունջ ձայ- նը.

— Բա՛ց գուռը, քո՛յր իմ, սիրակա՛նդ իմ, իմ անբի՛ծ աղաւնեակս: Իմ գլուխս ցողով է ծած- կուած:

Եւ յանկարծ, Սուլամիթի ամբողջ մարմինը կարծես կախարդական օղակի մը մէջ կ'առնուի: Կ'ու- զէ վեր ելլել, բայց չի կրնար, կ'ուզէ ձեռքերը թօթ- ուել, և չի կրնար: Առանց հասկնալու թէ ի՛նչ կ'ըլ- լայ՝ ինքն իրեն կը շշնչէ պատուհանին նայելով.

— Ա՛հ, անօր դանդաղները թաթախուած են գիշերային ցողիկներով: Բայց ես հաներ եմ չապիկս: Հիմա ի՛նչպէս հագնիմ նորէն:

— Ելի՛ր, սիրակա՛նս, աղու՛րս: Դուրս եկուր: Արշալոյսը կը մօտենայ. ծաղիկները կը բացուին, խաղողը կը ծորէ իր անուշիկ բուրմունքը, երգելու ժամը հասաւ, տատրակին ձայնը արդէն կը լսուի լեռ- ներէն:

— Ես իմ ոտքերս լուացի, — կը շշնչէ Սուլա- միթ, — ի՛նչպէս քայլերս դնեմ յատակին վրայ:

Մթին գլուխը կ'անհետանայ պատուհանին վան- դակապատէն, քայլերու ձայներ կը լսուին տունին բոլորտիքը և յետոյ կը դադրին սենեակի դուռին մօտ: Սիրականը զգուշօրէն ձեռքը ներս կը սողոսկէ դու- րին փականքէն: Կը լսուի թէ ինչպէս իր մաւանքով

կը փնտռէ ներսի սողնակը:

Այն ատեն, Սուլամիթ վեր կ'ելլէ, ամբօրէն կը սեղմէ ափը իր կուրծքին և երկիւղով կը շշնչէ.

— Բոյրօ կը քնանայ, ես կը վախնամ ար- թընցնել զինքը:

Աղջնակը, վարանոտ, կը հագնի իր սանդաղնե- րը, թեթեւ հագուստ մը կը նետէ մերկ մարմնին վրայ, ծածկոց մըն ալ կ'առնէ և կը բանայ դուռը, որու փականքին վրայ ևս կը մնան դմուռօթի հետքերը: Բայց ոչ ոք կայ այլեւս ճամբուն վրայ, որ միապա- ղադ կերպով ճերմակին կուտայ մթին թուփերու ծո- ցէն առտուան գորշ խաւարին մէջ: Սիրականը ա՛լ չէր սպասէր, — գացեր հեռացեր էր, մինչև իսկ տնոր քայ- լերուն ձայնը լսելի չէր այլեւս: Լուսինը պզտիկցեր լերուն ձայնը լսելի չէր սահէր երկնակամարին վրայ: Արեւելքը՝ լեռներու ալիքներուն վրայ. զով երկինքը վարդագոյն տեսք կը ստանար տակաւ, արշալոյսէն առաջ: Հեռուն կը նշմարուէին Երուսաղէմի ճերմակ տուները և պարիսպները:

— Սիրակա՛նս, կեանքի՛ս թաղաւորը կը կան- չէ Սուլամիթ գաղջ մթութեան մէջ: Ահաւասիկ ես այստեղ եմ: Ես քեզի կը սպասեմ... Դարձի՛ր:

Բայց ո՛չ ոք կ'արձագանգէ:

Ճերեմի ես պիտի վազեմ ճամբայէն, պիտի հասնիմ, անպառճա՛ռ պիտի հասնիմ սիրականիս, — կ'ըսէ ինքն իրեն Սուլա՛միթ: — Կ'անցնիմ քաղաքին մէջէն, փողոցներէն, հրապարակներէն, կը փնտռեմ, կը գտնեմ այն որ իմ հողբ՛օ կը սիրէ: Ո՛հ, եթէ դուն իմ եղբա՛յրս ըլլայի՛ր, և մօրս ստի՛նքները ծծած: Այն ատեն ես քեզի ճամբուն վրայ կը բռնէի և կը համ-

բուրէի, և ո՛չ ոք կրնար մեղադրել զիս: Ես ձեռքդ կը բռնէի և քեզ մօրս տունը կը բերէի: Դուն կըրնայիր ուսուցանել ինծի, իսկ ես նուրի հիւթ կուտայի քեզի խմելու: Կ'երգուընցնեմ քեզի: Երուսաղէմի՛ աղջիկներ, եթէ հանդիպիք սիրականիս, ըսէ՛ք իրեն որ ես խոցոտուած եմ սէրով:»

Այսպէս կ'ըսէ ինքնիրեն և թեթեւ ու զիւրասահ քայլերով առաջ կը վազէ քաղաքին ճամբէն: Աղբանոցի դուռներուն մօտ, պատին քով նստած են եւ առտուան զովու-թեան մէջ կը ննջին երկու քաղաքապահներ, որոնք գիշերը պատեր են քաղաքին չորս կողմը: Անոնք կ'արթննան և զարմանքով կը նային վազող աղջկան: Աւելի երիտասարդը վեր կ'ննլէ եւ անոր առաջը կ'աննէ թեւերը պարզած.

— Համբերէ՛, համբերէ՛, ո՛վ գեղօւնի, կը բացազանչէ ծիծաղելով: Ռ՛ւր կ'երթաս այդպէս շտապ-շտապ: Դուն գիշերը գաղաուկ քու սիրականիդ անկողնին մէջ ես անցուցեր և տակաւին տաք ես անոր գիրկէն, իսկ մենք շարունակ կը սրսփանք գիշերուան խոնաւութենէն: Արդար է որ քիչ մը նըստիս մեր քովը:

Քաղաքապահներէն աւելի տարեցը ոտքի կ'ելլէ և կ'ուզէ գրկել Սուլամիթը: Զի՛ ծիծաղիր, կը շնչէ ծանրօրէն, և յաճախ սուլելով, կը լզէ իր կապոյտ շրթունքները: Խոշոր սպիճերով այլանդակուած իր երեսը սարսուռ կ'ազգէ գորշ խաւարին մէջ: Կ'ըսէ խոպոս և լրբենի ձայնով.

— Իբա՛ւ, ինչո՞վ ինէ աւելի լաւ է քու սիրականիդ, սիրո՛ւն աղջիկ: Գոցէ՛ տչքերդ, և տարբերութիւն չպիտի գտնես իմ և անոր միջեւ: Նոյն իսկ ես

աւելի աղուոր եմ, որովհետեւ, իրաւ կ'ըսեմ, աւելի փորձառու եմ:

Երկու քաղաքապահները կը բռնեն աղջկան կուրծքէն, ուսերէն, թեւերէն և հագուստէն: Բայց Սուլամիթ ձկուն է և ուժեղ, իր մարմինն ա՛լ իւզով օժուն, լարժուն: Եւ օձիքը կ'ազատէ, քաղաքապահներու ձեռքին մէջ թողլով իր ծածկոցը և աւելի արագօրէն ետ կը վազէ եկած ճամբէն: Ո՛չ վիրաւորանք և ոչ ալ երկիւղ զգացած էր. իր խելքը-միտքը Սողոմոնո՛վ յափշտակուած էր: Իր տունին քովէն անցնելով կը տեսնէ այն գուռը ուրկէ քիչ առաջ դուրս ելած էր: Լայն բացուած կը մնար դուռը, և ճերմակ պատին վրայ կ'ուրուագծուէր իբր սև քառանկիւն մը: Բայց աղջիկը դա՛րձեալ կը բռնէ իր շունչը, կը կրճկուի ձկուն կատուի մը նման, թաթերու վրայ անձայն տռաջ կը սլանայ և կ'անցնի կ'երթայ քովէն:

Կ'անցնի Կեղրոնի կ'ամուրջէն, Անդովամ գիւղին ծայրը քերելով քարքարուտ ճամբէ մը և քայլ առ քայլ կը մօտենայ Բասն էլ Քաքի հարաւային լանջին ու կը մտնէ իր այգին: Եղբայրը տակաւին կը քնանար որթատունկերուն մէջ՝ փաթթուած բրդեայ ցօղաթուրմ ծածկոցով մը: Սուլամիթ կ'արթնցնէ եղբայրը, բայց ան դժուարաւ կ'արթննայ, որովհետեւ համակուած է առտուան անուշ ջուներով:

Ինչպէս երէկ, արշալոյսը կը բոցավառի և կը բարձրանայ Անազէի կատարը. որթատունկերու ծաղիկներէն բուրմունքի շիթեր կը կաթին չորսդի:

— Պիտի երթամ ու մտիկ ընեմ այնտեղ, պարիսպին մօտ, ուր կեցած էր իմ սիրականս. կ'ըսէ Սուլամիթ: Իմ ձեռքերով պիտի շօշափեմ այն քարը,

որոնց դպած է ինք: Պիտի համբուրեմ այն հողը, որ
ուն վրայ քալեր է ինք:

Ու թեթե կը սահի որթատունկերու մէջէն,
որոնք խոնաւութիւն կը ցողն իր ոտքերուն, իսկ
ցողն է որ կը կաթկթէ իր արմուկներուն վրայ:
Սուլամիթին գուարթ կանչը կը տարածուի այգիին
մէկ ծայրէն միւսը: Արքան կեցած է պարիսպին եւ
տեղը: Պայծառ դէմքով մը կը տարածէ իր ձեռքերը
աղջկան դիմաց:

Պարիսպին վերէն աղջնակը ոտաիւն մը կ'ընէ
թռչունէ՛ն ալ թեթե ու անխօս, և երջանկութեան
հեքով կը փաթթուի թագաւորին վիզը:

Այսպէս կը սահին քանի մը վայրկեաններ:
Վերջապէս ազատելով իր շրթունքները աղջկան բեր-
նէն, Սողոմոն կ'ըսէ դժայլագին և դողդոջուն ձայնով
մը.

— Ս'հ, ազուո՛ր ես դուն, սիրակա՛նս, շա՛տ
ազուոր ես:

— Ա'հ, ի՛նչպէս գեղեցիկ ես դուն, սիրակա՛-
նքս:

Յափշտակութեան և ցնծութեան արցունքներ—
երանութեան արցունքներ— կը փայլին Սուլամիթի
տոբոյն այլ սիրուն դէմքին վրայ: Սիրոյ յոգնութե-
նէն կը խոնարհի գետնին վրայ և խնթ խօսքեր կը
չչնչէ հազիւ լսելի ձայնով.

— Մեր անկողինը կանանչն է: Մայրի ծոռերը
առատաղ մեր գլխուն վերև... Համբոյրներ դրոշմէ
չուրթներու վրայ, քո՛ւ բերնիդ համբոյրները: Քու
փաղաքչանքներդ աւելի անուշ են քան դինին...

Քիչ յետոյ Սուլամիթ իր գլուխը դրած էր Սո-

ղոմոնի կուրծքին վրայ: Թագաւորը ձախ ձեռքով
գրկած էր աղջնակը:

Թագաւորը շրթունքները կը մօտեցնէ աղջկան
ականջներուն, չչուկով կ'արտասանէ բառեր, քնքշո-
բէն ներողութիւն կը հայցէ իսկ Սուլամիթ կը կար-
մրի անոր խօսքերէն ու կը գոցէ իր աչքերը: Եւ յե-
տոյ յուզումի աննկարագրելի, չքնաղ ժպտով մը
կ'ըսէ.

— Եղբայրներս զիս պաճապան կարգեցին խա-
ղողի այգիին... իսկ ես իմ սեփակա՛նն իսկ չկրցայ
պահպանել:

Սակայն Սողոմոն կ'առնէ անոր պզտիկ և թուխ
ձեռքը ու ջերմօրէն կը սեղմէ իր շրթներուն:

— Դուն չե՛ս ցաւիր ատոր համար, Սուլամի՛թ:

— Ո՛հ, ո՛չ, թագաւո՛րս, սիրակա՛նս, բնա՛ւ չեմ
ցաւիր: Եթէ դուն մինչև իսկ այս րօպէին ելլէիր եւ
երթայիր, եթէ ես դատապարտուած ըլլայի այսուհե-
տե քեզ անգամ մըն ալ չտեսնելու, մինչև իմ կեանս
քիս վերջը զոհունակութեամբ պիտի արտասանէի
քու անունդ, Սողոմո՛ն:

— Սա՛ ալ ըսէ ինծի, Սուլամի՛թ... Միայն թէ
կ'աղաչեմ, չիտա՛կը ըսէ, անբիճս... Գիտէ՛ի՛ր դուն
թէ ես ո՛վ եմ:

— Ո՛չ, ես այժմ իսկ չգիտեմ այդ: Ես կը մտածէի
որ... բայց կ'ամչնամ խոտոտվանելու... Կը վախ-
նամ որ խնդաս վրաս... Կը պատմեն որ հոս, Բատն-
էլ քար սարին վրայ, մերթ մերթ կուսապաշտական
աստուածներ կը թափառին... Շատերը անոնցմէ,
կ'ըսեն, խիստ գեղեցիկ են... Ես ևս մտածեցի թէ
արդեօք Հոր աստուածը չե՛ս դուն, Ոսիրիտի որդին՝

կամ ուրիշ աստուած մը :

— Ո՛հ, ես թագաւոր եմ միայն, սիրակա՛նդ իմ: Բայց ահա ես հոս կը համբուրեմ քու սիրասուն, քու արեւակէզ ձեռքդ, և կ'երդնու՛մ քեզի որ երբե՛ք, երբե՛ք, ո՛չ պատանեկութեանս առաջին սիրային տառապանքներուս միջոցին, ոչ իսկ իմ փառքիս օրերուն, իմ սիրտս չէ տոչորած ա՛յնչպիսի անյազուրդ հեշտանքով մը, որ իմ մէջս կ'արթնցնէ քու մէկ ժպի՛տն անգամ, մէկ շփումն իսկ քու հրաբորբոք դանգուրնեւորուդ, մէկ ու՛րտն անգամ քու ծիրանի շրթունքնեւորուդ: Դուն գեղեցիկ ես ինչպէս կ'իզուրի վրանները, ինչպէս վարագոյրները Սողոմոնի տաճարին: Քու դուրգուրանքներդ կ'արբեցնեն զիս: Կուրծքդ, տե՛ս, իբրեւ բուրմուռ կը յորդի, իսկ ծիծերդ գինի կը հոսեցնեն:

— Ո՛հ, այո՛, նայէ՛, մտի՛կ քեզ ինծի, սիրեցեալ՛դ իմ: Քու աչքերդ կը յուզեն զիս: Ո՛հ, ի՛նչ բերկրանք, չէ՛ որ քու ցանկութիւնդ ինծի՛ ուղղուած է: Քու մազերդ բուրումնաւէտ են: Կուրծքիս վրայ ընկողմանած՝ դուն կը նմանիս զմաւսսի փունջի մը: Ժամանակի ընթացքը կանգ կ'առնէ և անոնց գլխուն վրայ պայծառօրէն կը շողայ արեգակին սկաւառակը:

Անոնց անկողինը կանանչն է, ծածկոցը՝ մայրի ծառերը, պատերը՝ նոճիները: Իսկ անոնց վրանին դրօշը իրենց սէրը:

VII.

Քագաւորը իր արքունիքին մէջ աւազան մը ունէր ութանկիւն, զով աւազան մը, սպիտակ մար-

մարէ շինուած: Մութ. կանանչ մոլորեալէ աստիճանները մինչեւ աւազանին յատակը կ'իջնէին: Ծեփը եղիպտական յասպիսէ էր, ձիւնաթոյր. ձերմակ յասպիսէ— վարդագոյն և հազիւ նշմարելի երակներով— որ իբրեւ աւազանին շրջանակ կը ծառայէր: Ամէնէն ընտիր սեւ փայտէ էին կերտուած պատերու քանդակները: Վարդագոյն սարդիտնէ առիւծի չորս զլուխներ բարակ կոճակներով ջուր կը հոսեցնէին աւազանին մէջ: Պատերուն վրայ, սպիտակ թեթեւ սիւնեւորուն մէջտեղը, փակցուած էին Սիդոնի մէջ պատրաստուած՝ թիւով ութը մարդահասակ ընտիր, արծաթեայ ողորկ հայելիներ:

Երիտասարդ աղախիններ աւազանին մէջ բուրումնաւէտ հեղուկներ կը կաթեցնէին. Սուլամիթի լողանքէն առաջ: Հեղուկներէն՝ աւազանին ջուրը կը ձերմակէր, կապտորակ գոյն կ'առնէր և կաթնագոյն ձիւնանիկի խաղեր կը ցայտէր: Սուլամիթի հազուստները հանող նաժիշտները զմայլանքով կը նայէին անոր մարմինն վրայ. և երբ Սուլամիթ հանուած կ'ըլլար արդէն, գայն հայելիին առջև կը տանէին: Ո՛չ մէկ թերութիւն կար անոր գեղեցիկ մարմինին վրայ, որ ոսկեզոյն նուրբ աղուսմազեր ունէր արդէն և որ հասուն, թխագոյն պտուղի մը կը նմանէր: Սուլամիթ, ինքն ալ, նայուածք մը նետելով, հայելիին մէջ իր իսկ մերկ մարմինն վրայ, կը կարծես իր կը մտածէր. «Այս ամէնը քեզի՛ համար է, ի՛մ թագաւորս»:

Ու դուրս կ'ելէր աւազանէն՝ թարմ, զով և անուշաբոյր մարմինով, ջուրի դողդոջուճ կաթիլներ վրան: Նաժիշտները իրեն կը հազցնէին եղիպտական

ամէնէն նուրբ կտաւէ պատրաստուած սպիտակ և կարճ շապիկ մը, անոր վրայէն՝ սարգոնեան թանկարժէք բեհեզեայ ծիրանի մը — փողփողուն ոսկրի գոյնով, այնպէս որ կ'ըսէիր թէ հաղուստը արեւի ճառագայթներէն է հիւսուած: Նաժիշտները Սուլամիթի ոտքերուն կը հաղցնէին մատղաշ այծի կաշիէ պատրաստուած կարմիր սանդալները: Անոնք կը չորցնէին անոր մութ-երավառ դանդուրները և կը կապէին սև ու խոշոր մարգարտայեռ թևերով. իր ձեռքերը կը զարդարէին հնչուն ապարանջաններով:

Սուլամիթ այս կերպարանքով կեցաւ Սողոմոնի առջև, և թագաւորը խոր ցնծութեամբ բացազանչեց.

— Ո՞վ է այս, որ կը փայլի արշալոյսի մը նման, որ գեղեցիկ է ինչպէս լուսինը, պայծառ՝ ինչպէս արեւը: Ո՛հ, Սուլամիթ, քու գեղեցկութիւնդ աւելի՛ ահարկու է քան զբոյսակներ ծածանող զօրագունդերը: Եթէ հարիւր կիներ ճանչցած եմ ես և երեք հարիւր հարձեր, անթիւ-անհամար ալ կոյսեր. բայց դուն եզակի՛ ես, աղուորս: Բեզի տեսնող թագուհիները պիտի փառաբանեն քեզ, նաժիշտները պիտի երկրպագեն քեզի, աշխարհիս բոլոր կիներն ալ քու քովքդ պիտի երգեն: Ո՛հ, Սուլամիթ, այն օրը որ դուն իմ կիսո զառնաս և թագուհիո, իմ սիրտիս համար ամէնէն երջանիկ օրը պիտի ըլլայ:

Սուլամիթ մօտեցաւ ձիթենիի փայտէ շինուած և քանդակուած դուռին, ու մէկ այտը յենլով անոր, ըսաւ.

— Ես կ'ուզեմ միայն քու սարկուհի՛դ ըլլալ, Սողոմոն՝ Ահաւասիկ, ես իմ ականջս դուռին շրջանակին վրայ դրի: Եւ կ'աղաչեմ քեզի. Մովսէսի օրէնքին

համաձայն՝ զամէ՛ ականջս, իբրև վկայութիւն իմ կամաւոր սարկութեան քու առջև:

Այն ատեն Սողոմոն հրամայեց բերել իր գանձարանէն թանկագին օղեր՝ մութ-կարմիր կարկեհանէ շինուած, երկարաւուն տանձի ձևով: Սողոմոն ինք անցուց օղերը Սուլամիթի ականջներուն և ըսաւ.

— Սիրականս, ինձի՛ կը պատկանիս, ես ալ՝ քեզի:

Եւ բռնելով Սուլամիթի ձեռքէն, թագաւորը զայն տարաւ խնջոյքի դահլիճը, ուր կը սպասէին արդէն իր բարեկամները և մերձաւորները:

VIII.

Եթէ օր էր անցեր այն առաւօտէն, երբ Սուլամիթ թագաւորին արքունիքը մտաւ: Եթէ օր ինք ու թագաւորը սէ՛ր վայելեցին ու չյագեցան:

Սողոմոն կը սիրէր պծնել իր սիրուհին թանկագին զարդարանքներով: «Ինչպէս սլացիկ են քու փոքրիկ ոտքերդ մոյկերու պէս», — կը բացազանչէր ան զմայլագին և ծունկ չոքած անոր առջև, կարգով կը համբուրէր անոր ստներուն մատները և անոնց վրայ կ'անցընէր մատանիներ ա՛յնպիսի գեղեցիկ եւ հաղուազիւտ քարերով, որոնց նմանը չկար նոյնիսկ քանանայապետին վակասին վրայ: Սուլամիթ ուշադիր ականջ կը զնէր անոր, երբ ան կը խօսէր իրեն քարերու ներքին բնօյթին, անոնց կախարդական յատկութիւններուն և խորհրդաւոր նշանակութեանց մասին:

— Ահաւասիկ կայծակնը՝ Ուփր երկրին սրբա-

զանք քար, — կ'ըսէր թագաւորը: Ան տաք է և տամուկ: Նայէ՛, ան կարմիր է ինչպէս արիւնը, ինչպէս վերջալոյսը ինչպէս նուտին փթթած գոյնը, ինչպէս թանձրը գինին ննդադդայի այգիներուն ինչպէս քու շուրթերդ, Սուլամի՛ թօ, ինչպէս են քու շրթունքները առտուան պահուն, սիրոյ գիշերէն ետք: Ասիկա սիրոյ, բարկութեան և արիւնի քարն է: Տենդէ տառապող կամ տենչանքէ արբնցած մարդու մը ձեռքին՝ այդ քարը աւելի եւս ջերմ կը դառնայ և կը վառի կարմիր բոցով մը: Անցո՛ւր զայն մատիդ, ի՛մ սիրականս, և պիտի տեսնես թէ ինչպէս կը վառի: Եթէ մէկը փոշի դարձնէ զայն և շուրով առնէ, իր դէմքը պիտի կարմրի, ստամոքսը պիտի հանգստանայ, հոգին պիտի զուարթանայ: Զայն կրողը իշխանութի՛ւն ձեռք կը բերէ մարդոց վրայ: Ան կը բուժէ մարդուն սիրաը, ուղեղը և յիշողութիւնը: Բայց յղի ժամանակ պէտք չէ՛ կրել զայն, որովհետեւ սիրոյ կիրքեր կը յարուցանէ ան իր շուրջը:

«Ահաւասիկ թափանցիկ քար մը՝ պղինձի ժանդառի գոյնով: Եթովպացիներու աշխարհին մէջ, ուր կ'արտադրուի, Մզնատիս-Փղա կ'անուանեն զայն: Ասիկա ինծի նօրերէր է իմ կնոջ՝ թագուհի Աստիսին հայրը, Եգիպտոսի Սաւակիմ փարաւոնը, որուն ձեռքը անցած է այս քարը գերի ինկած թագաւորէ մը: Դուն կը տեսնես որ, ան զեղեցիկ չէ, բայց իր գինը անգնահատելի է, որովհետեւ աշխարհիս վրայ միայն չորս մարդեր տէր են Մզնատիս-Փղա քարին: Ան անսովոր յատկութիւն մը ունի, — արծաթը իրեն քաշելու, ինչպէս ազան և արծաթատէր մարդ մը, ես քեզի կը նուիրեմ զայն, որովհետեւ դուն անչափա-

խընդիր եօ, անգի՛նս:

«Մտի՛կ ըրէ, Սուլամի՛թ, այս շափիւղաներուն: Ասոնցմէ մէկ քանին իրենց գոյնով նման են ցորենի տերեփուկներուն, ուրբիչներ նման են աշնան երկինքին, շատեր՝ ծովու կը նմանին, երբ օդը պայծառ է: Ասիկա կուսութեան քարն է — պաղ ու լճիտ: Հեռաւոր ու դժուարին ճամբորդութիւններու ժամանակ ատ քարը բերնին մէջ կը դնեն, ծարաւը յագեցնելու համար: Ան կը բուժէ նմանապէս բորտութիւնը եւ ամէն տեսակ գէշ կոչտերը: Անիկա պայծառութիւն կուտայ մտածումին: Հոսմի մէջ Արամազդի քուրմերը ցուցամատին վրայ կը կրեն այդ քարը:

«Բոլոր գոհարներու թագաւորն է — Շամիր քարը: Յոյները զայն Ադամանդ կ'անուանեն, որ «անպարտելի» կը նշանակէ: Ան աշխարհիս բոլոր նիւթեղէններէն աւելի կարծր է և անվթար կը մնայ ամէնէն բոցավառ կրակին մէջ անգամ: Այս՝ արեգակին լոյսն է, որ խտացեր է երկրիս վրայ և պաղեր է ժամանակի ընթացքին: Ուրախացի՛ր, Սուլամի՛թ, ան կը խաղայ բոլոր գոյներուն հետ, բայց ինք կը մնայ թափանցիկ, ինչպէս ջուրի կաթիլը: Կը փայլի գիշերուան մթութեան մէջ, բայց ցտրեկն իսկ կը կորսնցնէ իր փայլը մարդասպանի ձեռքին վրայ: Շամիր քար կը կապեն ծանր երկունքով բռնուած կիներու ձեռքին վրայ, զայն իրենց ձախ ձեռքին վրայ կ'անցընեն նաև կռիւի գացող զօրականներ: Ան որ Շամիր կը կրէ, — հաճելի կը դառնայ թագաւորներուն և չի վախնար չար օգիներէ: Շամիր քարը մարդու երեսէն կը քշէ խայտաբղէտ գոյնը, կը մաքրէ չնչառութիւնը, հանգիստ քուն կը պարգևէ լուսնոտներուն

և կը քրտնի թոյնի մը մօտիկութենէն: Շամիր քարերը կ'ըլլան արական և իզական. գետնին խորը՝ անոնք ընդունակ են բազմանալու:

«Լուսնաքարը, տմրոյն և մեղմիկ ինչպէս լուսինի փայլը, — ասիկա քաղղէացի և բարեկացի մօզերու քարն է: Գուշակութիւններ ընելէ առաջ, անոնք այդ քարը կը գնեն լեզուին տակ և ան ձիրք կուտայ անոնց՝ ապագան կանխատեսելու: Անիկա լարային կապ մը ունի լուսնին հետ, որովհետև լուսնի լրումին ատեն կը պաղի և կը փայլի աւելի պայծառօրէն: Ստիկա նպաստաւոր է կիներու համար այն տարին, երբ անոնք հասուննալով մանկութենէ կ'անցնին աղջիկնութեան:

«Միշտ վրադ պահէ այս զմրուխտէ մատանին, քո՛յր իմ հարսն, որովհետև զմրուխտը, Իսրայէլի թագաւոր Սողոմոնի նախասիրած քարն է: Անիկա կանանչ է, յստակ, թրթռուն և քնքուշ, ինչպէս դարնանային խոտը. և երբ մարդ երկար կը նայի անոր վրայ, սի՛րտը կը պայծառանայ ինքէ դուն առուընէ մտիկ ընես անոր, քեզի համար ամբողջ օրը թեթև կուգայ: Քու դիչերային անկողինիդ վերէն ետ զմրուխտ պիտի կախնամ, աղու՛րս, թող ան փարատէ գէշ երազներդ, թող մեղմացնէ սրտիդ բախումները և ցրուէ սե միտքերդ: Զմրուխտ կրողի մը չեն մօտենար ո՛չ օձերը և ո՛չ ալ կտրիճները, իսկ եթէ զմրուխտը օձի մը աչքերուն առջև պահենք, անոնցմէ անընդհատ ջուր կը հոսի, մինչև սր կուրանան: Փոշիացած զմրուխտ կուտան թունաւորուած մարդուն, խառնելով ուղտի տաք կաթին մէջ, որպէսզի ցնդի թոյնը: Վարդի իւղի մէջ լուծուած զմրուխտը կը բուժէ թունաւոր

ւոր սողուններու խայթուածքը, իսկ քրքումի հետ լուծելով և հիւանդ աչքերուն վրայ դնելով, ան կը բուժէ հակուրութիւնը: Ան կ'օգնէ նաև դարմամանումին թանջքին և սև հաղին, որ բուժելի չէ, մարդկային և ո՛չ մէկ միջոցով:»

Թագաւորը իր սիրականին նուիրեց նաև յիրական մեղեքիկներ (ավերիս), որոնք իրենցի գոչնով նման են գարնանային նորափթիթ մանիշակներուն, Լիբանանի լեռնատօրոտներու անտառները ծաղկող մանիշակներուն: մեղեքիկներ, որ հրաշագործ գօրութիւն մը ունին՝ օտանջելու մրրիկը, մեղմնու չարութիւնը, պաշտպանելու արբեցութենէ և օժանդակ ըլլալու՝ վայրենի գազաններու որսորդութեան ատեն: Թագաւորը ընծայեց նաև Պերսեպոլիսի փերուզակ, որ երջանկութիւն կը բերէ սիրոյ մէջ, կը դադրեցնէ ամուսիններու վէճերը, կը փարատէ թագաւորին բարկութիւնը և կը նպաստէ նոյններ զօպիւլու և վաճառելու ատեն: Նա՛հ նուիրեց կատուի-աչք կոչուած թանկատանն: Նա՛հ դարուկ կապոյտ-կանանչ, — ինչպէս ծովի ջուրին գոյնը՝ ափերուն մօտ — կապոյտ զմրուխտ քարը, բուժիչ՝ բորոտութեան և սպիտակուցի հիւանդութեանց (չրջիկներու բարի ուղեկիրը): Ինչպէս և երկններանդ աղիտ, զոր կրողը չի՛ վախնար թշնամիներու խարդաւանանքներէն և կը խուսափի երկրաչարժի ատեն փրատակներու տակ մնալու վտանգէն: Նա՛հ տապարաքար գոհարը, երիկամնաքարը, որ կը վանէ կայծակի հարուածներ: Դա՛րձեալ խնձորի կանանչ, մութ-թափանցիկ օնիքսը (եղնգաքար) որ իր տէրը աղատ կը

պահէ հրդեհէ և խեղադարութենէ: Նա՛հե յասպիս քա-
րը, որ դազաննե՛րն անգամ դողի կը մատնէ: Նա՛հե
սեւ ծիծեռնաքարը, որ ճարտարախօսութիւն կը շը-
նորհէ, ինչպէս և յդի կիներէ յարգուած արծուա-
քարը, զոր արծիւները կը դնեն իրենց բոյներուն
մէջ, երբ հասնի իրենց ճուտերու՝ ճուէն ելլելու ժա-
մանակը. ե՛ւ զարերզատ քարը՝ Ոփիր երկրէն, որ կը
փայլի փօքրիկ արևներու նման, ե՛ւ դեղին-ոսկեգոյն
ոսկեքարը— առևտրականներու և գողերու բարեկամ
քարը. նա՛հ սարգիտնը— թագաւորներու և թագու-
հիներու սիրած ակնեղէնը. ե՛ւ մօխրագոյն լիկիրիոն
քարը, զոր կը դանեն, ինչպէս յայտնի է, մկան ըս-
տամօքսին մէջ, որուն տեսողութիւնը ա՛յնչափ զօ-
րաւոր է որ, ան կը թափանցէ պատէն անդին,—
այդ պատճառով ալ նոյն քարը կրողները աչքի կ'իյ-
նան իրենց սուր տեսողութեամբ,—ասկէ զատ, ան կը
զաղրեցնէ քիթի արիւնահոտութիւնը և կը բուժէ ա-
մէն տեսակ վէրքեր, բացի այն վէրքերէն որ քարե-
րէ և երկաթէ յառաջ եկած են.

Թագաւորը Սուլամիթի վիզը անցուց մեծար-
մէք մանեակներ՝ հիւսուած մարգարիտներով զորս իր
հպատակները կ'որսային Պարսից ծոցին մէջ. մարգա-
րիտները՝ կենդանի փայլ և իր մարմինն տաքութե-
նէն նրբին գոյն մը կ'առնէին: Անոր թուխ կարծրին
վրայ բուստերը (մերճան) աւելի՛ ևս կը կարմրէին,
փերուզակն ալ անոր մատներուն վրայ շունչ կ'առնէր:
Անոր ձեռքերուն վրայ փողփողուն կայծեր կ'արձակե-
ին այն դեղագոյն սաթէ պաճուճանքները զորս Սողո-
մոն թագաւորին նուէր կը բերէին հիւսիսային հետա-
ւոր ձովեղերքներէ՝ Տիրոսի Բիրամ թագաւորին ան-

վախ նաւորդները:

Սուլամիթ ոսկեծաղիկներով և շուշաններով կը
ծածկէր իր անկողինը ու կը պատրաստէր գիշերուան
համար, իսկ թագաւորը, հանգչելով անոր կուրծքին
վրայ, կ'ըէր խայտադին.

— Դուն կը նմանիս արքայական նաւակի մը՝
Ոփիր երկրին մէջ, օ՛ սիրականս, կը նմանիս ոսկեայ
թեթեւ նաւակի մը, որ ալեծուփ կը լողայ սրբազան
դետին վրայ, բուրումնաւէտ ճերմակ ծաղիկներու մէ-
ջէն:

Ա՛յոպէս այցի եկաւ Սողոմոն արքային— թա-
գաւորներու մէջ ամէնէ՛ն մեծին եւ իմաստուններու
մէջ իմաստնագոյնին— իր առաջի՛ն եւ վերջի՛ն սէ-
րը:

Շատ տարիներ անցած են այդ ժամանակէն ի
վեր: Եղեր են թագաւորութիւններ և թագաւորներ, բայց
անոնցմէ և ո՛չ մէկէն հետք մը մնացած է, ինչպէս չէ
մնացած անապատին մէջէն փչող հովէն: Տեղի են ու-
նեցած երկարատե ու անողորմ պատերազմներ, որոնց-
մէ հող զորավարներու անունները փայլեր են դարերու
ընթացքին՝ ինչպէս արիւնոտ ստղեր, բայց ժամանակը
ջնջեր է անոնց յիշատակն անգամ:

Իսկ խաղաղի այգիին աղքատիկ աղջկան և մեծ
արքային սէրը չանցնիր և չի՛ մոռցուիր, որովհետեւ
հզօր է սէրը ինչպէս մահը, որովհետեւ իւրաքանչիւր
երող կին թագուհի մըն է, որովհետեւ գեղեցկագոյնն է
սէրը:

Եօթը օր էր անցեր այն ժամանակէն, երբ Սո-
զոմոն — բանաստեղծը, իմաստունը և թագաւորը —
իր արքունիքն էր բերած աղքատիկ աղլիկը, որուն
հանդիպած էր աւտուն արչալոյսին՝ խաղողի այգիին
մէջ: Եօթը օր շարունակ կը վայելէր թագաւորը ա-
նոր սէրը, և սակայն չէր յազենար: Եւ մեծ ուրա-
խութիւնը պայծառացուց իր զէմքը, ինչպէս արեգա-
կին ոսկեգոյն փայլը:

Պայծառ, ջերմ, լուսնակ գիշերներ էին — սիրոյ
քաղցր գիշերներ: Վազրի մորթերէ պատրաստուած
անկողինին մէջ մերկ պառկած էր Սուլամիթը, և
թագաւորը, նստած անոր օտներուն քով, գետինը, կը
լեցնէր իր զմրուխտէ բաժակը Մարէոտիսի ոսկեման
գինիով և կը խմէր իր սիրականին կենացը, հրճուե-
լով իր ամբողջ սիրտով, ու կը պատմէր անոր իմաս-
տուն պատմութիւններ հին ժամանակներէն: Սուլա-
միթը ձեռքերը կը հանգչէին անոր գլխուն վրայ, ան
կը շոյէր թագաւորին ալեծածան սև մազերը:

— Ըսէ ինձի, ի՞մ թագաւորո, հարցուց անգամ
մը Սուլամիթ, զարմանալի չէ՞ միթէ, որ ես քեզ ա՛յն-
պէս յանկարծակի սիրեցի: Ես այժմ կը վերլիչեմ
անցած զարձաճը, և ինձի անասնկ կուգայ որ, ես քեզի
պատկանիլ սկսայ առաջի՛ն ակնթարթէն, երբ տակա-
ւին քեզ չէի կրցած տեսնել իսկ, այլ ձայնդ միայն
կը լսէի: Սիրտս թրթիռ զգաց այդ վայրկեանին և
բացուեցաւ քու առջև, ինչպէս ամառուան գիշերը ծա-
ղիկը կը փթթի հարաւային հովէն: Ինչո՞վ դուն ինձ
գերեցիր այդպէս, ի՞մ սիրականօ:

Եւ արքան, հանդարտօրէն իր գլուխը Սուլա-
միթի քնքոյշ ծունկերուն վրայ յենլով, փաղաքուշ
ժպիտ մը ունեցաւ ու պատասխանեց:

— Գեղեցիկուհի՛ս, քենէ առաջ հաղարաւոր կիներ
իրենց սիրականներուն տուած են այդ հարցումը և քենէ
հարիւրաւոր դարեր յետոյ անոնք պիտի ուղղեն նոյնը
իրենց սիրականներուն: Երեք բան կայ աշխար-
հիս վրայ, անհասկնալի ինձի համար ալ, — արծի-
ւի ճամբան զէպի երկինք, օձինը՝ ժայռին վրայ, նա-
ւուներ՝ ծովուն մէջ. անհասկնալի է չորրորդն ալ, — այր-
մարդու ճամբան զէպի կնոջ սիրտը: Ասիկա ի՞մ իմաս-
տութիւնս չէ: Սուլամի՛թ, Ագուրի խօսքերն են ասոնք,
Յակարէի որդւոյն, որմէ լսեր են իր աշակերտները:
Բայց մենք պիտի յարգինք նաեւ ուրիշին իմաստու-
թիւնը:

— Այո՛, քաւ Սուլամիթ մտածկոտ թերևս ճիշտ
է որ մարդ բնաւ չի կրնար հասկնալ այդ: Այսօր խնջոյքի
ատեն ի՞մ կուրճքիս վրայ անուշաբոյր շուշաններու
փունջ մը ունէի: Եւ սակայն, երբ դուն դուրս ելար
սեղանատունէն, զագրեցաւ ծաղիկներուս բոյրը: Ինձի
անանկ կուգայ որ, քեզ պիտի սիրեն, ո՞վ թագաւոր,
ե՛ւ կիները, ե՛ւ այր մարդերը, ե՛ւ զազանները, ե՛ւ
մինչև իսկ ծաղիկները: Ես յաճախ կը մտածեմ և
չեմ կշնար հասկնալ թէ ինչպէս կարելի է սիրել
ոևէ ուրի՛շ մէկը, բացի քենէ:

— Եւ բացի քենէ՛, բացի քենէ, Սուլամի՛թ:
Ամէն ժամ ես դո՛ւթիւն կը յայտնեմ Աստծու, որ քեզ
դրկեց իմ ճամբուս վրայ:

— Կը յիշեմ, ես նստած էի պարիսպին մէկ
քարին վրայ, և դուն՝ քու ձեռքդ իմ գլխուս վրայ

դրիր: Կրակ հոսեցաւ իմ երակներու մէջէն, զխու պտոյտ ունեցայ: Ես ըսի ինքնիրենս. «Ահա՛ թէ ով է իմ տէրս, ահա՛ իմ թագաւորս, իմ սիրականս»:

— Ես կը յիշեմ, Սուլամի՛թ, թէ ինչպէս դուն դարձար իմ կանչիս վրայ: Բարակ հագուստիդ տակէն ես տեսայ քու մարմինդ, քու գեղեցիկ մարմինդ, դոր ես Աստծու չափ կը սիրեմ: Ես կը սիրեմ՝ զայն, ոսկեգոյն աղուամազով ծածկուած, կարծես թէ անոր վրայ արեգակը դրոշմած ըլլար իր համբոյրը: Դուն սշացի՛կ ես. ինչպէս մատակ նժոյզը՝ լծուած Փարաւոնի կառքին, դուն գեղեցիկ ես ինչպէս Ամինոդարի կողքը: Քու աչքերդ նման են զոյգ աղաւնիներու՝ նստած շուրերու ակունքին մօտ:

— Ո՛հ, սիրելի՛ս, քու խօսքերդ կը յուզեն զիս: Ձեռքդ քաղցրօրէն կ'այրէ զիս: Ո՛հ, իմ թագաւորս. քու սօքերդ մարմարէ սիւներու կը նմանին: Քու որոս վայնդ ցորենի շեղջի կը նմանի, չրջապատուած շուշաններով:

Լուսնի լուս շողը կ'ընկերակցէր և կը լուսաւորէր գանոնք: Ու այդպէս, անոնք մտոցեր էին ժամանակի և տեղի գիտակցութիւնը: Կ'անցնէին ժամերը, և անոնք զարմանքով կը տեսնէին թէ ինչպէս վարդագոյն արշալոյսը ներս կը նայէր իրենց ննջարանի վանդակապատ լուսամուտներէն:

Այսպէս, անգամ մը Սուլամիթ ըսաւ.
— Դուն ճանչցեր ես, ի՛մ սիրելիս, անթիւ կիներ և կոյսեր՝ և անոնք բոլորն ալ աշխարհիս ամէնէն գեղեցիկ կիներն են եղած: Կ'ամչնամ մտածելով՝ որ ես պարզ, անուս աղջիկ մըն եմ, արեւէն մըր կուած խեղճուկ մարմնով:

Բայց թագաւորը, իր շրթունքները անոր շրթերուն հպելով, կ'ըսէր անսահման սիրով և երախտադիտութեամբ,
— Դուն թագուհի՛ ես, Սուլամի՛թ: Դուն իսկակա՛ն թագուհի ծնած ես: Դուն համարձակ ես եւ առատաձեռն՝ սիրոյ մէջ: Եօթը հարիւր կիներ ունիմ ես և երեք հարիւր ալ հարճեր, անթիւ կոյսեր ճանչցած եմ ես, բայց դուն, միա՛կս, հեղի՛կս, ամէնէ՛ն գեղեցիկն ես կիներու մէջ: Ես քեզ գտայ ա՛յնպէս, ինչպէս սուղակը որ Պարսից ծոցին մէջ բազմաթիւ կողովներ կը լեցնէ դատարկ խեցիներով և սակաւարկօք մարդարիտներով, մինչեւ որ կարենայ հանել ծովուն յատակէն աբքայական թագի՛ն արժանի մարդարիտը: Թռչնի՛կս, հազա՛ր անգամ կրնայ սիրել մարդ, բայց միայն մէ՛կ անգամ կը սիրէ: Շատ ու շատ մարդեր կը կարծեն թէ կը սիրեն իրենք, մինչ Աստուած անոնցմէ միայն երկուքի՛ն կ'ուզարկէ սէ՛րը: Եւ երբ դուն անձնատուր եղար ինձի հոն, նոճինեւ քու մէջ, մայրի ծառերուն հովանիին տակ, կանանչ անկողինին մէջ, — ես սրտանց գոհութիւն յայտնեցի Աստծու որ ա՛յնչափ սղորմած է ինձի հանդէպ:

Անգամ մըն ալ հարցուց Սուլամիթ:
— Ես զիտեմ որ, անոնք ա՛րէ՛նք սիրեր են քեզ որովհետեւ անկարելի է չսիրել քեզ: Սափայի թագուհին քեզի՛ նկեր է իր երկրէն: Կ'ըսեն թէ աշխարհիս վրայ ապրած բոլոր կիներէն ամէնէ՛ն՝ իմաստունը և գեղեցիկը ա՛ն է եղած: Ես երգի՛ նման կը յիշեմ իր կարաւանները: Չգիտմ ինչո՛ւ, բայց մանուկ օրերէս զբաւեր են զիս երեւելիներու կառքերը: Ես այն ատեն հազիւ եօթ. ութ տարու կայի՛կը յիշեմ անոր ոսկեպս

— Ես զիտեմ որ, անոնք ա՛րէ՛նք սիրեր են քեզ որովհետեւ անկարելի է չսիրել քեզ: Սափայի թագուհին քեզի՛ նկեր է իր երկրէն: Կ'ըսեն թէ աշխարհիս վրայ ապրած բոլոր կիներէն ամէնէ՛ն՝ իմաստունը և գեղեցիկը ա՛ն է եղած: Ես երգի՛ նման կը յիշեմ իր կարաւանները: Չգիտմ ինչո՛ւ, բայց մանուկ օրերէս զբաւեր են զիս երեւելիներու կառքերը: Ես այն ատեն հազիւ եօթ. ութ տարու կայի՛կը յիշեմ անոր ոսկեպս

ճոյճ ուղտերը, ծիրանիի կազմածներով, ծանր բեռներով բեռնաւորուած. կը յիշեմ անոր ջարդերը՝ ոսկեայ բոժոժներ պահանջներուն միջև. կը յիշեմ ծիծաղաշարժ կապիկները արծաթեայ վանդակներու մէջ, ինչպէս նաև հրաշալի սիրամարդները: Բազմաթիւ ծառաներ կ'ուզեկցէին ճերմակ և կապոյտ հագուստներով. անոնք կը տանէին մարդուած վագրեր և յովազներ՝ կարմիր ժապաւէններով: Ես այն ատեն միայն ութը տարեկան էի:

— Օ՛, փոքրիկս, դուն այն ատեն միայն ութը տարեկան էիր, — բաւ Սողոմոն տեսակ մը վիշտով:

— Դուն կը սիրէիր զայն աւելի քան զիս, այո՞, Սողոմոն: Բա՛ն մը պատմէ ինծի անոր մասին:

Ու թագաւորը ամէն բան պատմեց այդ զարմանալի կնոջ մասին: Այդ կինը՝ շատ բան լսելով Իորայէի թագաւորին իմաստութեանը և գեղեցկութեանը վրայ, իր երկրէն եկեր էր Սողոմոնի մօտ հարուստ ընծաներով, մտադրելով փորձել անոր իմաստութիւնը և նուաճել սիրաբ: Ան քառասնամեայ փարթամ կին մըն էր, որ արդէն թառամիլ սկսած էր: Գաղտնի և կախարդական միջոցներով կրցեր էր սլացիկ և ճկուն ինչպէս մանկամարդ աղջիկ մը, իր դէմքն ալ՝ ահաւոր, անմարդկային գեղեցկութեան մը դրոշմը կը կրէր: Սակայն անոր իմաստութիւնը սովորական մարդկային իմաստութիւն էր, այն ալ՝ կնոջական չնչին իմաստութիւն մը:

Ուզելով թագաւորը փորձել հանելուկներով, նախ

անոր զրկեց մօտ յիսուն պատանիներ՝ ամենանուրբ տարիքի մէջ, յիսուն ալ՝ աղջիկներ: Անոնք բոլորն ալ ա՛յնպէս խորամտնկօրէն հազցուած էին որ, ամէնէ՛ն սրտեւս աչքն իսկ չէր կրնար ճանչնալ անոնց սեռը: Ճես քեզի իմաստո՛ւն կ'անուանեմ, թագաւոր, — ըսաւ թագուհին Բալկիս, — եթէ դուն ինծի շահ թէ ատենցմէ որո՛նք կին են եւ որո՛նք այր:»

Թագաւորը ծիծաղեցաւ և հրամայեց ուղարկուածներէն իւրաքանչիւրին տալ մէյ-մէկ արծաթեայ տաշտ և արծաթեայ սափոր մը՝ լուացուելու համար: Եւ մինչդեռ մանչերը համարձակօրէն ձեռքերով ջուրը չաղ կուտային և բուռներով իրենց երեսին կը զարնէին ամբօրէն չփելով մորթը, աղջիկները կը վարուէին այնպէս, ինչպէս միշտ ալ կ'ընեն կիները լուացուելու ժամանակ: Անոնք քնջօրէն եւ խնամքով իւրաքանչիւր ձեռքը առանձինն կը լուային, մօտեցնելով աչքերուն:

Այսպէս հասարակ բանի մը պէս լուծեց թագաւորը Բալկիս - Մակեդայի առաջին հանելուկը:

Յետոյ թագուհին Սողոմոնի զրկեց մեծ ազամանդ մը, վայրի կաղնիի մեծութեամբ: Այդ գոհարին մէջ կար շատ նուրբ կտրտուած ճեղք մը, որ նեղլիկ, բարդ անցք մը կը բանար ամբողջ գոհարին մէջէն: Պէտք էր այդ աղամանդի մէջէն անցընել մետաքսի թել մը: Իմաստուն թագաւորը գոհարին բացուածքին վրայ թողուց չերամի որդ մը, որ դուրսէն սողալով, իր հեաքին վրայ ձգեց մետաքսի ամենանուրբ ոստայն մը:

Գեղուհին Բալկիս Սողոմոն թագաւորին զրկեց նաև մեծարժէք բաժակ մը՝ քանդակուած սարդիոնէ,

գեղարուեստական հոյակապ աշխատանք մը: «Այս բա-
ժակը քո՛ւկդ է, — հրամայեց հաղորդել թագաւորին, —
եթէ դուն, զայն լեցնես այնպիսի հեղուկով մը, որ
դոյացած ըլլայ ո՛չ երկրէն և ո՛չ ալ երկիրնքէն»: Սո-
ղոմոն, լեցնելով անօթը յոգնաբեկ ձիու մարմինէն
առնուած փրփուրով, հրամայեց ասնիլ թագուհի-
ին:

Թագուհին այդպիսի շա՛տ հանելուկներ առա-
ջարկեց Սողոմոնին, բայց չկրցաւ նահմացնել անոր ի-
մաստութիւնը: Իր գիշերային կիրքերու բոլոր ծա-
ծուկ հմայքներովը անգամ անկարող եղաւ պահել ա-
նոր սէրը: Եւ երբ ձանձրացուց թագաւորը, վերջինը
խստօրէն, վիրաւորական եղանակով մը ծիծաղեցաւ
անոր վրայ:

Ամէնուն յայտնի էր որ Սափայի թագուհին ո՛չ
օքի կը ջուցնէր իր ոտքերը, ուտի և մինչեւ գետին
երկաբող հալուստ կը հագնէր: Սիրային զեղուկներու
ժամերուն իսկ իբր օտքերը հագուստներու մէջ սեղմած
կը պահէր: Այդ պատճառով շատ տարօրինակ և ծի-
ծաղաչարժ պատմութիւններ յօրինուած էին անոր
մասին:

Կային այնպիսիներ որ կը վստահեցնէին թէ՛
թագուհին այժի ոտքեր ունի: Բոլորով ծածկուած: Ու-
րիշներ կ'երդուէին թէ՛ թագուհին ներբաններու փո-
խարէն սազի մը թաղանթապատ թաթերը ունի: Եւ
մինչև իսկ կը պատմէին թէ՛ Բալկիս թագուհիին մայրը
անգամ մը լողանալէ ետքը նստեր է աւազին վրայ,
ուր քիչ առաջ աստուածներէն մէկը, որ ժամանակաւո-
րապէս սազի կերպարանք առած էր, իր սնրմը թո-
ղած էր, և այս դէպքէն յղացած էր Սաբայի գեղ-

թիկ թագուհին:

Եւ ահա՛ անգամ մը Սողոմոն հրամայեց իր սեն-
եակներէն մէկուն յատակը թափանցիկ բիւրեղէ շի-
նել տալ, տակը դատարկ տարածութեամբ, ուր ջուր
լեցուցին և ողջ-ողջ ձուկեր նետեցին: Այս ամէնը
կատարուած էր ա՛յնպիսի անսովոր արուեստով մը,
որ անտեղեակ մարդը չէ՛ր կրնար բնաւ նկատել ա-
պակին և պիտի երդնուր թէ՛ իր առջեւը մաքուր,
թարմ ջուրով աւազան մըն է որ կը տարածուի:

Եւ երբ ամէն ինչ պատրաստ էր, Սողոմոն տե-
սութեան հրաւիրեց իր արքայական հիւր արկիւնը:
Շրջապատուած փարթամ շքախումբով մը, թագուհին
առաջ կը շարժի Լիբանանի Տան սենեակներէն եւ կը
հասնի մինչև նենգապատիր աւազանը: Անոր միւս
ծայրը նստած է թագաւորը, որ կը փայլի ոսկիով և
թանկագին քարերով, ինչպէս նաեւ իր սեւ աչքերու
դիւթիչ հայեացքով:

Դուռը կը բացուի թագուհիին առջեւ, որ քայլ
մը կ'առնէ, սակայն կը ճչայ և...
Սուլամիթ կը խնդայ մանկական զուարթ ծի-

ծաղով ու ծափ կը զարնէ:

— Անիկա կը ծոխ և կը բարձրացնէ իր զգես-
տը, անանկ չէ՞, — կը հարցնէ Սուլամիթ:

— Այո՛ սիրակա՛նս, ան վարուեցաւ ա՛յնպէս
ինչպէս պիտի վարուէր ամէն կին: Վեր բարձրացուց
իր հագուստին ծայրը, ու թէև ատիկա մէկ ակնթարթ
միայն տեսց, բայց և այնպէս ե՛ւ ես, ե՛ւ իմ ամբողջ
արքունիքը տեսնը որ, Սաբայի գեղեցիկ թագուհին՝
Ռալկիս-Մակեդան, սովորակա՛ն մարդկային ոտքեր ու-
նէր, որոնք սակայն ծուռ էին և թաւ մազերով ծած-

կուած: Յաջորդ օրն իսկ ան ճամբայ ինկաւ, առանց հրաժեշտ տալու ինծի, և հետագաւ իր մեծաշուք կարաւանին հետ մէկտեղ: Եւ չուզեցի վիրաւորել զինքը: Իր ետեէն վտտահելի սուրհանդակ մը զրկեցի, որուն հրամայեցի՝ թագուհիին տալ լեռնային անտաղիւտ խոտի փունջ մը, — ամէնէն լաւ միջոցը՝ մարմնի մազերը ոչնչացնելու համար: Սակայն ան վերադարձուց ինծի իմ սուրհանդակիս գլուխը, թանկարժէք ծիրանիէ կարուած պարկի մը մէջ:

Սողոմոն՝ իր սիրականին պատմեց նաեւ չառ բաներ իր կեանքէն, որ ուրիշ ո՛րէէ մարդ չէր գիտեր և զորս Սուլամիթ իր հեա գերեզման տարաւ: Պատմեց անոր իր զժուարին և երկամայ թափառումները, երբ, վախնալով իր եղբայրներուն բարկութենէն, Աբիսողոմի և Ադոնիայի նախանձառութենէն, ստիպուեցաւ ուրիշ անունով պահուածիլ օտար երկիրներու մէջ, սոսկալի խեղճութեան և զրկանքներու տուկալով: Պատմեց թէ՛ ինչպէս հեռաւոր և անծանօթ երկրի մը մէջ, երբ շուկան նստած կը սպասէր որ զինքը ռեէ աշխատանքի մը համար վարձեն, իրեն մօտեցաւ թագաւորին խոհարարը և ըսաւ.

— Օտարական, օգնէ ինծի սա ձուկով լեցուն կողովը պալատը տանելու:

Իր խելքով, ճարպիկութեամբ և բարենամբոյր բնաւորութեամբ Սողոմոն ա՛յնչափ զիւր եկաւ պալատականներուն, որ քիչ ատենէն տեղաւորուեցաւ արքունիքին մէջ, և երբ աւագ խոհարարը մեռաւ, ինք անոր տեղը անցաւ: Յետոյ պատմեց Սողոմոն, թէ ինչպէս թագաւորին միակ դուստրը, գեղեցիկ և վառվռուն աղջիկ մը, գաղտնօրէն սիրահարուեցաւ նոր

խոհարարին, թէ ինչպէս ակամայ իր սէրը յայտնեց անոր, թէ ինչպէս անոնք զիշերանց փախան արքունիքէն, սակայն բռնուեցան եւ կրկին ետ դարձուեցան, թէ ինչպէս մահուան դատապարտուեցաւ և յետոյ տեսակ մը հրաշքով յաջողեցաւ փախչիլ արգելարանէն:

Սուլամիթ ագահօրէն ականջ կը դնէր իրեն, և երբ Սողոմոն լռեց, այն ատեն գիշերային խաղաղուսթեան մէջ իրարու հպեցան անոնց շուրթները իրարու հիւսուեցան թեւերը, շփուեցան կուրծքերը: Եւ երբ առտու եղաւ, Սուլամիթի մարմինը վարդի փրփուրի կը նմանէր, իր գեղեցիկ աչքերը կապտորակ ծիրով մը պատած էին սիրոյ յոգնութենէն: Ու ըսաւ մեզմանուշ ժպիտով մը.

— Թարմացուցէ՛ք զիս խնձորներով, կազուրեցէ՛ք զինիով, որովհետեւ ես ուժաթափ եղայ սէրէն:

X.

Իսիս աստուածուհիին մեհեանին մէջ, Բատնէլ-Քար լերան վրայ, նո՛ր էր վերջացեր մեծ խորհուրդին առաջին մասը, ուր ներկայ ըլլաւ թոյլ կը տրուէր նոր ուխտեալներու: Հերթական ցուրմը՝ ձերմակ հագուստով հնամենի ծերունի մը, ածիլուած գլուխով, անպիս և անմօրուս, բեմին բարձրութենէն նարեկ ձայնով մը արտասանեց.

— Խաղաղութեան մէջ սպրեցէ՛ք, որդիներ և զուստրեր: Արիացէ՛ք կատարելապէս ֓առաբանեցէ՛ք գիցուհիին անունը: Թո՛ղ անոր օրհնութիւնը մեր

վրայ ըլլայ յաւիտեանս յաւիտենից:

Եւ իր վերամբարձ ձեռքերով օրհնեց ժողովուրդը: Ու անմիջապէս, բոլոր անձնք որ ուխտուած էին խորհուրդներու առաջին աստիճանին, փոռեցան գետնին վրայ և ապա, հանդարտօրէն վեր ելլելով, լռելեայն ուղղուեցան դէպի դուռը:

Եգիպտական Փամենոթ ամիսին եօթերորդ օրն էր, Ոսիրիսի և Իսիսի հողեւոր խորհուրդներուն նուիրուած: Իրիկուընէ սկսած փառաշուք թափօրը երեք անգամ չըջան ըրած էր տաճարին չորս կողմը՝ աշտանակներով, արմաւենիի տերեւներով և սրբազան անօթներով, աստուածներու խորհրդանշաններով և Փալլոսի սրբազան պատկերացուսով, թափօրին մէջտեղը քուրմերը և երկրորդակարգ մարդարէները իրենց ուսերուն վրայ բարձրէն կը կրէին կղպուած տապանակը՝ թանկարժէք փայտէ, մարգարտայնո, փղոսկրով և ոսկիով պատած: Հոն կը մնար նոյնինքն աստուածուհին, Անտեսանելին, Բեղմնաւորիչը, Խորհրդաւորը, Մայրը, Քոյրը և աստուածներու կիսնը:

Չարաննոց Սեթը խորամանկութեամբ հրապուրած էր իր եղբայրը, աստուածայինն Ոսիրիսը, մեծ խընջօքի մը ատեն, նենգօրէն կապկպեր և դրեր էր զայն շքեղ դագաղի մը մէջ և կղպելով՝ դագաղը մեծ աստուածարմին հետ մէկտեղ նետած էր Նեղոս գետը: Իսիսը, որ զեռ նոր էր ծներ Հորը, վիշտով և արցունքներով ամբողջ աշխարհի մէջ կը փնտռէր իր ամուսնին մարմինը և երկար ատեն չէր կրնար գտնել: Վերջապէս ձուկերը կը պատմեն անոր, թէ ծովու ալիքները դագաղը նետեր են ծովուն խորերը և Բիրլոսի մօտ են

հասցուցեր, ու ահոր շուրջը հսկայական ծառ մըն է աճեր և իր բունին մէջ առեր աստուած մարմինը և ահոր ծփուն տնակը: Այն երկրին թագաւորը հրամայեր է այդ հսկայական ծառէն իրեն համար օրէն մը շինել, առանց զիտնալու թէ անոր մէջը ինքը՝ Ոսիրիս աստուածը՝ մեծ կենսատուն կը հանգչի: Իսիսը Բիրլոս կ'երթայ, հոն կը հասնի յոգնաբեկ տաքէն, ծարաւէն և դժուարին ու քարքարուտ ճամբէն: Անիկա դադարը կ'ազատէ ծառին մէջտեղէն, իր հետ կը տանի եւ քաղաքին պարիսպին մօտ տեղ մը հողին մէջ կը պահէ: Սակայն Սէթը կրկին զաղանօրէն կը յափշտակէ Ոսիրիսի մարմինը, տասնըջորս կտերներու կը բաժնէ զայն ու կը ցրուէ վերին և Ներքին եգիպտոսի բոլոր քաղաքները և գիւղերը:

Ու կրկին, մեծ վիշտերով ու հեծեծանքներով Իսիս ճամբայ կ'իյնայ, փնտռելու համար սրբազան անդամները իր ամուսնին և եղբորը: Անոր լացերուն իր բողբոջերը կը խառնէ քոյրը, Նեֆտիս աստուածուհին, նաեւ Թօտ հզօր աստուածուհին, ինչպէս եւ աստուածուհի օրդին, լուսապայծառ Հորը, Հորիզիթը:

Այս էր խորհրդաւոր իմաստը այդ թափօրին՝ սրբազանագործ ծիսակատարութեան առաջին մասին մէջ: Այժմ, պարզ հաւատացեալներուն երթալէն եւ քիչ մը հանգիստ առնելէ հտք, պէտք էր կատարել մեծ խորհուրդին երկրորդ մասը: Տաճարին մէջ մնացեր էին միայն բարձրագոյն աստիճանին ուխտեալներ—քուրմերը, մարդարէները, խորհրդագէտները և ատենակալները:

Սպիտակազգեստ մանուկներ արծաթեայ մատու-

ցարաններով միս, հաց, չոր պտուղներ և պելուզեան անուշ գինի կը բաժնէին: Ուրիշները Թուրքոսեան նեղ-բերան անօթներով սիկերեան ըմպելի կը մատուցանէին, զոր այն ատենները կախաղան բարձրացնելէ առաջ յանցագործներուն կուտային՝ անոնց մէջ առնականութիւնը գրգռելու համար, և որ սակայն բարձր յատկութիւն մը ունէր, — մարդոց մէջ արծարծել և պահպանել սրբազան խենթութեան կրակը:

Հերթապահ քուրմին մէկ նշանովը հեռացան մանուկները: Բարապան-քուրմը կղպեց բոլոր դուռները: Յետոյ ուշադիր անցաւ բոլոր մնացողներու քովէն, նայեցաւ անոնց զէմքերուն և հարցուփորձեց զանոնք այդ գիշերուան մուտքը թոյլատրող խորհրդաւոր խօսքերով: Ուրիշ երկու քուրմեր տաճարին երկայնքը և անոր երկու սիւներուն շուրջը անուաւոր արծաթեայ բուրվառ մը քաշեցին: Տաճարը լեզուեցաւ կապոյտ, թանձր, արբեցնող և բուրաւէտ խուհկով, և ծուխին մէջէն հաղիւ նշմարուեցան թափանցիկ քարերէ շինուած լապտերներու բազմագոյն կրակները. լապտերները ունէին ոսկեքանդակ շրջանակներ և կախուած էին առաստաղէն արծաթեայ երկայն շղթաներով: Հին ատենները Ոսիրիսի և Իսիսի այս մեհենանը փոքր էր և խեղճուկ փորուած լերան մը խորը, նման քարայրի մը վերէն ստորերկրեայ նեղ նրբանցք մը կ'առաջնորդէր զէպի տաճարը: Բայց Սողոմոնի թագաւորութեան օրերուն, երբ ան իր հովանաւորութեան տակ էր առեր բոլոր կրօնները, բացի անոնցմէ որ մանուկներու զոհարելութիւնը կը թոյլատրէին, նաև՝ ծագումով և գիպտացի Աստիս թագուհիին ջանքերուն շնորհիւ, տաճարը ընդարձակուեցաւ զէպի խորը և զէպի վեր,

ու զարգարուեցաւ մեծարժէք նուիրարերութիւններով:

Առաջուան բեմը անմատչելի մնացած էր իր սկզբնական դաժան պարզութեանը մէջ, զայն շերտապատող բազմաթիւ մանր խորաններով, որոնք յատկացուած էին զանձերու, նուիրարերութիւններու, ինչպէս նաև գաղտնի նպատակներու՝ ամենախորհրդաւոր ցոփութիւններու ժամանակ:

Սակայն իրաւացնէ հոյակաւ պ էր տաճարին արտաքին դաւիթը՝ կանգնած ի պատիւ Հաթար աստուածուհիին, քառակուսի սիւնաշարքերով՝ որոնք կը բաղկանային քսանըջորս սիւներէ: Աւելի փարթամ էր ներքին ստորերկրեայ սիւնասրահը՝ յատկացուած ազօթողներու: Անոր խճանկար յատակը ամբողջովին զարդարուած էր ձուկերու, երկակենցաղ և սողուն գազաններու արբուստական պատկերացումներով: Իսկ առաստաղը ծածկուած էր երկնագոյն կապոյտով, որուն վրայ կը փայլէր ոսկի արևը, կը շողար արծաթ լուսինը, կը պլպլային անթիւ աստղերը և կ'իշխէին թևարձակ թռչունները: Յատակը կը ներկայացնէր երկիրը, առաստաղը՝ երկինքը, իսկ զանոնք միացնողը, ծառերու վիթխարի բուններու նաման, կլոր և բազմողորկ սիւներն էին:

Եւ որովհետև բոլոր սիւներն ալ կը վերջաւորուէին լուսաս քնքուշ ճաղիկին կամ պապիրոսի նուրբ շրթասանդններով, ուստի և անոնց վրայ կրթնած առաստաղն ալ իրաւցնէ՝ երկինքին նման թեթև ու անմարմին կերևար:

Տաճարին պատերը, մինչև մարդու հասակին բարձրութիւնը, կրանիթի կարմիր շերտաքարերէ էին,

բերուած Թերէն, Աստիս թագուհիին ցանկութեամբ, Տեղին վարպետները կրցեր էին կրանիթին տալ հայելիի ողորկութիւնը և զարմանահարաշ շողք: Աւելի վերը, մինչև առաստաղ, պատերն ալ, ինչպէս և սրահները, խայտաճամուկ պատեր մը կը ներկայացնէին՝ երկու Եգիպտոսներու աստուածութեանց խորհրդանշաններու քանդակներով և նկարներով: Հոտ էր Սեբեհը՝ որ Յաուսէի մէջ կը պաշտուէր կոկորդիլոսի կ'երպարանքով, Թօտը՝ շուխնի աստուածը, եգիպտական արագիւրի կերպարանքով, որ Քմուշու քաղաքին մէջ կը պաշտուէր, և՛ արեգակ՝ աստուած Հորը, որուն յօսուց մը նուիրաբերուած էր Էգիպտոսի մէջ, և՛ Բաստը՝ Բուբասէն, կատուի կերպարանքով, Շոն.՝ օդի աստուածը, իբրև աօիւծ, Պտան, Ապիսը (սրբազան եղ), Հաթորը — ուրախութեան աստուածուհին — կովի կերպարանքով, Անուբիսը, դժասուճի աստուածը, շնագայլի գլուխով, և՛ Մօնտուն՝ Հերմոսէն, և՛ զուտիական Մինուէն, և՛ երկինքի աստուածուհին՝ Նէյտ՝ Ասյիսէն, և՛ վերջապէս ահաւոր աստուածը՝ խոյի կերպարանքով, որուն անունը չէր արտասանուեր, և զոր Քենտիէմէնու կ'անուանէին, այսինքն Արեւմուտքը Ապրոզ:

Կիսախուար բեմը կը բարձրանար ամբողջ մեհեանին վրայ, և անոր խորը ազօտ կերպով ոսկեփայլ ճաճանչներ կ'արձակէին սրբութիւն-սրբոցին պատերը, ուր Խօսին խորհրդանշանները կը պահուէին: Երեք մեծ դուռներ՝ մէջտեղէն, երկու փոքր ալ կողերէն կ'առաջնորդէին դէպի սրբավայրը: Մէջտեղի դուռներուն առջև էր զօհարանը՝ եթովպական վանաքարէ (արսիդաֆար) շինուած սրբազան դանակը վրան: Դէպի բեմ տա-

նոյ սանդուղներուն վրայ տեղաւորուած էին կրասեր քուրմերը և քրմուհիները՝ ծննդաներով, օրինգներով և զափերով:

Աստիս թագուհին բազմած էր իր առանձնարանին մէջ, Փոքրիկ քառակուսի բացուածք մը, որ ճարտարօրէն ծածկուած էր ծանր վարագոյրով, անմիջապէս դէպի բեմ կ'առաջնորդէր և հնարաւորութիւն կուտար, որ անց ինքզինք ցուցնելու հետեւիլ սրբազանագործ ծիսականութեան բոլոր մանրամասնութիւններուն: Թեթեւ և նեղ շրջազգեստ մը վշեայ շղարչէ և արծաթաթեթեւ և սեղմօրէն կը նստէր թագուհիին մարմնին վրայ, կուռ, սեղմօրէն կը նստէր թագուհիին մարմնին վրայ, մերկ թողլով իր թեւերը՝ մինչև ուսերը և ստքերը՝ սրբուհիներէն վեր, աղբերու կէսերը: Թափանցիկ կերպասին մէջէն վարդագոյն փայլ մը կ'արձակէր իր մորթը և տեսնելի էին իր սլացիկ մարմնին բոլոր յստակ գիծերն ու բարձունքները:

Այդ մարմինը, հակառակ թագուհիին երեսնամեայ տարիքին, չէր կորսնցուցած իր ճկունութիւնը, գեղեցկութիւնը և թարմութիւնը: Անոր մազերը, կապոյտ գոյնով ներկուած, կ'իջնէին ուսերն ի վար, ծայրերը շարդարուած բուրմնաւէտ անթիւ գնդիկներով: Իր դէմքը զգալապէս կարմրեցուցած և ճերմկեցուցած էր, իսկ աչքերուն շուրջն ալ ծիր քաշուած էր սնորհով, այնպէս որ շատ խոշոր կեկ կ'երևային և մթութեան մէջ կը վառուէին, նման կատուազգի ամեհի գազանի մը աչքերուն: Ոսկեայ սրբազան ուրարը կախուած էր անոր վիզէն վար, երկուքի բաժնելով իր կիսամերկ կուրծքը:

Այն օրէն ի վեր որ Սողոմոն պաղեքաւ Աստիս թագուհիէն, ճանձրանալով անոր անսանձ տփանքները:

1700 1701 1702 1703 1704 1705 1706 1707 1708 1709 1710 1711 1712 1713 1714 1715 1716 1717 1718 1719 1720 1721 1722 1723 1724 1725 1726 1727 1728 1729 1730 1731 1732 1733 1734 1735 1736 1737 1738 1739 1740 1741 1742 1743 1744 1745 1746 1747 1748 1749 1750 1751 1752 1753 1754 1755 1756 1757 1758 1759 1760 1761 1762 1763 1764 1765 1766 1767 1768 1769 1770 1771 1772 1773 1774 1775 1776 1777 1778 1779 1780 1781 1782 1783 1784 1785 1786 1787 1788 1789 1790 1791 1792 1793 1794 1795 1796 1797 1798 1799 1800

րէն, թագուհին իր հարաւացիի անվերջ կիրքերով ու նախանձով, վիրաւոր կնոջ մը կատաղութեամբ անձնատուր եղած էր անբարոյ և վաւաշտ ցոփութեանց, որոնք Խսիսի նուիրուած ներքինիական ծիսակատարութեանց բարձրագոյն պաշտամունքի շարքին կը պատկանէին: Թագուհին շարունակ ասպարէզ կուգար, շրջապատուած ներքինի քուրմերով և մինչև իսկ այժմ, երբ անոնցմէ մէկը, իր գլխուն վրայ համաչափօրէն հով կուտար սիրամարդի փետուրներէ պատրաստուած հովահարով մը, ուրիշ քուրմեր ալ նստեր էին գետինը, թագուհին յառած իրենց մոլեգնօրէն վաւաշտ աչքերը: Անոնց ունզերը կը լայննային և կը սարսռային թագուհին մարմնէն ծորող անուշահոտութեանէն. իսկ իրենք գողգոջուն մատներով կը ջանային անզգալաբար հպիլ անոր թեթև վէտովէտուն հազուստին ծայրերուն: Անզուսպ, անյագուրդ վաւաշտութիւնը մոլեգնօրէն կը բոցավառէր իրենց երևակայութիւնը: Անոնց հնարամտութիւնը կերելոյ և Ասերի վայելքներու մէջ՝ կ'անցնէր մարդկային բոլոր հնարաւորութիւնները: Եւ թագուհին համար նախանձելով իրարու դէմ, բոլոր կիներու, այրերու և մանուկներու դէմ, նախանձելով նոյնինքն թագուհին դէմ, անոնք կ'երկրպագէին անոր, աւելի՛ քան Խսիսին և սիրելով կ'առէին զայն, իբրև հեշտասէր եւ տաժանագին տառապանքներու անծայր և հրատուոր աղբիւր մը:

Երուօաղէմի մէջ մութ և չար, ահուելի և թովիչ յուրեր շրջան կ'ընէին թագուհի մասին: Սիրուն մանչերու և աղջիկներու ծնողները իրենց զաւակները հեռու կը պահէին անոր տեսողութենէն, մարգիկ կը վախնա-

յին ամուսնական առաջատին մէջ արտասանել անոր անուսն իսկ, որ պղծումի և փորձանքի հոմանիշ էր: Բայց մարդոց յուզումնալից, արբեցնող հետաքրքրութիւնը դէպի այդ կի'նը կը մղէր իրենց հոգին և անոր իշխանութեանը կ'ենթարկէր իրենց մարմինները: Անոնք որ մէկ անգամ իսկ փորձած էին անոր կատաղի և արիննաթաթաւ փաղաքշանքները, այլևս չէին կրու և արիննաթաթաւ փաղաքշանքները, այլևս չէին անախտ մտնալ զինքը և յաւիտեանս անոր թշուառական, անօսնձ ստրուկները կը դառնային: Զայն նորէն ձեռք բերելու համար անոնք պատրաստ էին ամէն մեղքի համար, ամէն մէկ ստորնացումի և յանցագործութեան, և այդպէսով կը նմանէին այն դժբախտներուն, որոնք անգամ մը փորձելով Ոփիր աշխարհին ափիոնի հեղուկը, որ քաղցր երազանքներ կուտայ մարդուն, այլևս չեն կրնար հրաժարիլ անկէ և անո՛ր միայն կ'երկրպագեն ու զայն միայն կը պաշտեն, մինչև որ խելացնորութիւնը և հիւժումը վերջ տան իրենց կեանքին:

Տաք օդին մէջ գանդաղօրէն կը ծածանէր հովահարը: Քուրմերը համր գմայլումով մը կը դիտէին իրենց զարհուրելի տիրուհին: Եւ սակայն, ան կարծես թէ մոռցել էր անոնց ներկայութիւնը: Թեթևօրէն ետ քաշելով վարագոյրը, ակնապիշ կը նայէր դիմացը, բեմին ա՛յն կողմը, ուր երբեմն հնամեայ օսկեհուռ վարագոյրներու մթին ձեղքերէն կ'երևար Իօբայէլի թագաւորին գեղեցիկ և պայծառ դէմքը:

Միայն զա՛յն կը սիրէր իր բոցավառ ու ախտաւոր սիրտով մերժուած թագուհին, դաժան ու վաւաշտ Ատաիսը: Անիկա ամենուրեք կրկին կը փնտռէր անոր դէթ վաղանցուկ հայեացքը, փաղաքշական խօսքերը, անոր ձեռքերու շփումը, և սակայն չէր կրնար գտնել:

Հանդիսաւոր ընդունելութիւններու, պալատական հացկերոյթներու և դատաւարութեանց օրերը Սողոմոն յարզանք ցոյց կուտար անոր, իբրև թագուհիի և թագաւորին դստեր, բայց իր հոգին մեռած էր այլևս անոր համար: Եւ յաճախ գոռոզ թագուհին կը հրամայէր օրոշեալ ժամերուն զինքը տանիլ Լիբանանի Տան մօտէն, որպէսզի գէթ հեռուէ՛ն, աննշմար կերպով, դահաւորակին ծանր կերպասներու մէջէն, պալատական ամբոխին մէջ, կարենար տեսնել Սողոմոնի անմոռաց գեղեցիկ դէմքը: Եւ շատոնց արդէն անոր հրաբորբօք սէրը դէպի թագաւորը ա՛յնպէս խառնուած էր կիզիչ ատելութեան հետ, որ ի՛նքն իսկ՝ Աստիս՝ ի վիճակի չէր իրարմէ զատել զանոնք:

Նախապէս Սողոմոն ինք ևս մեծ տօնախմբութեանց օրերը կ'այցելէր Իսիսի տաճարը և զո՛հ կը մատուցանէր աստուածուհիին, և մինչև իսկ անոր գերագոյն քրմապետին տխրոտը իր վրայ առաւ, իբր երկրորդը եղիպտական փարաւոնէն հտք: Սակայն «բեղմնաւորման արիւնոտ զոհաբերութեան» դաժան խորհուրդները իր միտքը և սիրտը ուժացուցած էին աստուածներու մօր պաշտամունքէն:

— Անգիտակցօրէն կամ բռնի կերպով, և կամ պատահականութենէ ու հիւանդութենէ ներքինացածը Սասուեժոյ կողմէ չի կրնար անարգուիլ. — կ'ըսէր թագաւորը: — Բայց վա՛յ անոր որ ինքզի՛նքը կ'այլանդակէ:

Եւ անա անոր օթեակը տաճարին մէջ՝ պարապ կը մնար ամբողջ տարին: Եւ զուր տեղը թագուհիին բոցավառ աչքերը ազատօրէն կը նայէին անշարժ վարագոյրներուն վրայ:

Մինչ այս մինչ այն, զինին, սիկերեան բմպելին և թմրեցնող խունկերը արդէն իսկ իրենց որոշ ազդեցութիւնը թողած էին տաճարին մէջ հաւաքուողներուն վրայ: Յաճախ կը լսուէին աղմուկ և ծիծաղ, ինչպէս նաև քարէ յատակին վրայ թափող արծաթեայ անօթներուն ձայնը: Կը մօտենար արիւնոտ զոհաբերութեան հոյակապ, խորհրդաւոր վայրկեանը: Կրօնական յափշտակութիւնը համակած էր հաւատացեալները:

Թագուհին թարթափուն կը դիտէր տաճարը և հաւատացեալները: Հոն էին մեծ թիւով ականաւոր և յարգելի անձեր Սողոմոնի շքախումբէն և հրամանատարներէն: Հոն էին՝ Արգուլբ նահանգի պետը Բէն-Հեբ և Աքիմաս, որ ամուսնացած էր թագաւորին զուտոր Բասեմաթին հետ, ե՛ւ սրամիտ Բէն-Իեկերը, որ արևելեան սովորոյթներու համաձայն ե՛ւ Զորուփը, որ արևելեան սովորոյթներու համաձայն «թագաւորին բարեկամը» բարձր տիտղոսը կը կրէր, ե՛ւ Գալուիան, որ վատոյժ, կիսամեռ մարդ մըն էր, վաղաժամ անբանացած՝ արբեցութենէն և յղվանքէն: Ղաթամ անբանացած՝ արբեցութենէն և յղվանքէն: Բոլորն ալ Իսիսի երկրպագուներն էին, ոմանք հաւատքով, ոմանք անձնական հաշիւներէ դրդուած շաւտեր ուրիշերու հետեւելու համար, շատեր ալ ցոփական նպատակներով, եւ անա թագուհիին աչքերը կանգ առին, երկար և ուշադիր, լարուած մտքով մը, արքայական թիկնապահներու պետերէն մէկուն՝ Եղիաբի պատանեկան գեղեցիկ դէմքին վրայ:

Թագուհին գիտէր թէ ինչէ՛ն է որ այնպիսի վառ գոյնով մը կը ճառագայթէր անոր կլորիկ դէմքը, թէ ինչո՞ւ անոր ջերմ հայնացքը յառած էր այս կողմը,

դէպի վարագոյրը, որ հազիւ հազ կը շարժէր թագուհիին գեղեցիկ և ճերմակ ձեռքերու շփումէն: Անգամ մը, գրեթէ կատակելով և ըստական քմայքի մը հպատակելով, ան հարկադրեց Նղիաբը իր մօտ անցընել երկարատե ու երանաւէտ զիշեր մը ամբողջ: Առտուն արձակեց զայն, բայց այդ տեսնէն ի վեր թագուհին արդէն շատ օրեր անընդհատ կը տեսնէր ամե՛նուրեք— ե՛ւ, արքունիքին, ե՛ւ տաճարին մէջ, ե՛ւ փողոցները— սիրահար, հեղ և տառապող երկու աչքեր, որոնք միշտ կը հետևէին իրեն հլու և հնազանդ:

Թագուհիին մութ յօնքերը կնճռոտեցան և կանանչ, երկարաւուն աչքերը յանկարծ մթազնեցան սարսափելի մտածումէ մը: Հազիւ նկատելի շարժումով մը, հրամայեց ներքինիին՝ վար առնել հովահարը. ըսաւ ցած ձայնով.

— Դ՛ուրս ելէք ամէնքդ: Ք՛ուշ, զուն պիտի երթաս և ինձի կանչես Նղիաբը, արքայական պահակին պետը: Թող ան մինա՛կը գայ իմ քովս:

XI.

Տասը քուրմեր՝ որոնք կարմիր բիծբերով ճերմակ հագուստներ հագեր էին, եկան և բեմին մէջտեղը կեցան: Անոնց հետևեցան երկու քուրմեր ալ, որոնք ունէին կնոջական հագուստներ: Անոնք այդ օրը պիտի ներկայացնէին Նէփտիսը և Լուիսը, Ոսիրիս աստծու ողբասացութեան խորհուրդին մէջ: Յետոյ տաճարին խորէն դուրս ելաւ մէկը որ ճերմակ շուրջառ ունէր վրան, առանց ունէ զարդարանքի. բոլոր կիներու և այրերու աչքովը սևեռեցան անո՛ր վրայ: Ասիկա ա՛յն

անապատականն էր, որ տասը տարի շարունակ Լիբանանի լեռները ծանր, հերոսական փորձութիւն մը անցուցեր էր և այժմ պէտք էր իր անձով կամաւորապէս արիւնի մեծ զոհը մատուցանէր Իսիսին: Անօթութեանէն ծիրած, հովէն և արևէն մղուած իր դէմքը դաժան էր և դալուկ. աչքերը յամառօրէն վար կը նայէին, իսկ իրմէ գերբնական սարսափ մը կը փըչէր ամբոխին վրայ:

Վերջապէս դուրս ելաւ նաև մեհեանին քրմապետը, հարիւրամեայ ծերունի մը, զլխուն վրայ խոյր մը, ուսերուն՝ վագրի մորթի, առջեւն ալ կապած ոսկեթել զոգնոց մը շնագայլերու պաշտով զարդարուն:

Իր դէմքը դէպի աղօթողները զարձնելով, ան իր քրմական հեղ ու զոգնոջուն ձայնով արտասանեց:
— Սուսն ղի. հոսպու (Թագաւորը զոհ կը մատուցանէ):

Եւ յետոյ, դառնալով դէպի զոհարանը, իր օգնականին ձեռքէն առաւ կարմիր թաթերով ճերմակ աղաւնին, կտրեց թուղունին զլուխը. սիրտը դուրս հանեց կուրծքէն և անոր արիւնը սրակեց զոհարանին մէջ և սրբազան դանակին վրայ:

Կարճատե լուսթեմէ մը ետք, բացազանչեց.
— Ողբա՛նք Ոսիրիսը, Ատումի աստուածը, մեծըն Ուն-Նոփեր-Ոնուփրիան, Ոնի աստուածը:

Կնոջական հագուստներով երկու ներքինիները— Իսիս և Նեփտիս— անէփջապէս սկսան կոծը՝ ներդաշնակ նուրբ ձայնով մը.

— «Դարձի՛ր քու տունդ, ո՛վ գեղեցիկ պատանի: Քեզ տեսնելը երանութիւն է:

«Իսի՛սը կը թախանձէ քեզի, Իսիսը, որ քեզի հետ մէկտեղ յղացաւ միեւնոյն արգանդին մէջ, քու կինդ և քու քոյրդ:

«Յուցո՛ւր նորէն մեղի՛ր քու դէմքդ, լուսապայծա՛ռ աստուած: Ահաւասիկ նեփտիսը, քու քոյրդ: Ան կը սգայ արցունքնեքով և իր մազերը կը փետէ վիշտին մէջ:

«Մահացու կարօտով կը փնտռենք մենք քու գեղեցիկ մարմինդ: Ոսիրի՛ս, դարձիր քու տունդ»:

Եղևու ուրիշ քուրմեր ձայնակցեցան առաջիններուն: Հորը և Անուբին էին առոնք, որոնք Ոսիրիսը կ'ողբային, և ամէն անգամ որ անոնք կը վերջացնէին քառեակը, սանդուղին աստիճաններուն վրայ տեղաւորուած երգչախումբը կը կրկնէր զայն հանդիսաւոր ու տիրազին եղանակով մը:

Յետոյ, նոյն երգովը, աւագ քուրմերը սրբափայլէն դուրս բերին աստուածուհիին արձանը, որ այժմ արգէն ծածկուած չէր տապանակով: Բայց զայն ծածկող սե վերնազգեստը, ոսկեփայլ աստղերով, կը պատէր աստուածուհին՝ օտքերէն վեր մինչև գլուխը, բաց թողով միայն արծաթեայ օտքերը, օձով մը փաթթուած, գլխուն վրայ այ՛ կովի եղջիւրներու մէջ հազցուած շրջանակ մը: Ու յամրաքայլ, բուրվառնեբու և ծննդանբու ընկերակցութեամբ, լալագին առաջ կը շարժէր Իսիս աստուածուհիին թափօրը բեմին աստիճաններն ի վար, մահեանին մէջ, որմերուն երկայնքէն, սիւներուն մէջտեղէն:

Այս կերպ կը լողովէր աստուածուհին իր ամուսնին ցիրուցան անդամները, զայն կենդանացնել կարենալու համար Թօտի և Անուբիսի օգնութեամբ:

«Փա՛ռք Արիդոս քաղաքին, ուր գտանք մենք մեծ աստուուն աջ ձեռքը, պատերազմի՛ և պաշտպանութեան ձեռքը:

«Իեզի՛ի եւս փառք, ո՛վ Սայիտ քաղաք, որ պահեցիր լոյս աստուուն ձախ ձեռքը, արդարազատութեան ձեռքը:

«Իունն եւս օրհնուած ըլլաս, Թերէ՛ քաղաք, ուր հանդէպցաւ սիրտը Ուն-Նոփիր-Ոնուփրիսի»:

Այսպէս շրջան ըրաւ աստուածուհին ամբողջ տաճարին չորս կողմը ետ դառնալով բեմին մօտ, աւելի ու աւելի հնչեց ու թրթռուն լսելի կ'ըլլար խմբերգը: Սրբազան ոգևորութիւն մը համակեց քուրմերը և աղօթողները:

Իսիսը կրցա՛ւ գտնել Ոսիրիսին բոլոր անդամները, բացի մէկէն, սրբազան Փալլոսէն, որ մայրական արգանդը կը բեղնաւորէ և յաւիտենական նոր կեանքը կը ստեղծագործէ: Այժմ կը մօտենար Ոսիրիսին և Իսիսին նուիրուած խորհուրդին մեծ և բո՛ւն արարողութիւնը...

— Այդ դո՛ւնն ես, Եղիա՛բ, հարցուց թագուհին՝ դուռնէն հանդարտօրէն ներս մտնող պատանիին:

Օթեակին մթութեանը մէջ, պատանին անձայն փարեցաւ անոր օտքերուն և իր շրթներուն մօտեցուց անոր հագուստին ծայրը, Եւ թագուհին զգաց որ պատանին կուլայ զմայլումէն, ամօթէն և հեշտանքէն: Իր ձեռքը պատանիին կարծր, զանգրահեր գլխուն վրայ դնելով, ըսաւ.

— Պատմէ՛ ինձի, Եգիա՛բ, ամէն ինչ որ գիտես դուն թագաւորին և խաղողի այգիին այն աղջնակի մասին:

— Ո՛հ, ինչպէ՛ս կը սիրես արքան, թագուհի՛
ըսաւ Եղիարը դառն հառաչանքով մը:

— Ըսէ՛... հրամայեց Աստիտ:

— Ես ի՞նչ կրնամ ըսել քեզի, թագուհի՛, իմ
սիրտս կը ճաթի նախանձէն:

— Ըսէ՛:

— Թագաւորը երբեք այնքան չէ սիրած ունէ
մէկը, ինչպէ՛ս այդ աղջնակը: Անիկա չի բաժնուիր
անկէ և ո՛չ մէկ ակնթարթ: Անոր աչքերը կը փայլա-
տակեն երջանկութենէ: Թագաւորը ողորմութիւն եւ
պարգև կը տեղայ իր շուրջը: Ան, Արիմելեօք և ի-
մաստունը, ստրուկի՛ մը նման կը կենայ աղջկան
ոտքերուն ձօտ, և ինչպէ՛ս շուն մը՝ չի հեռացներ ան-
կէ իր աչքերը:

— Ըսէ՛...

— Ո՛հ, ի՛նչպէ՛ս կը լլկես դիտութագուհի՛: Իսկ
անիկա՛, աղջնակը, ամբողջովին սէ՛ր է, իր ամբողջ
էութիւնովը, քնքշութիւն է և փաղաքշանք: Ան հեղ է
և ամօթխած, ան ոչի՛նչ կ'ուզէ տեսնել և իմանալ,
բացի իր սէրէն: Ան չի արթնցներ ո՛չ ոքի մէջ ա-
տելութիւն կամ նախանձ...

— Շարունակէ՛, կատաղօրէն կը մոլտայ թագու-
հին և իր պիբիկ մասները Եղիարի սև գանգուրներուն
մէջ մխելով իր մարմինը կը մօտեցնէ անոր գլուխը, իր
թափանցիկ վերնազգեստին արծաթեայ կարերով ճան-
կըրտելով անոր դէմքը:

Իսկ այդ միջոցին տաճարին մէջ, սև ծածկոցով
պատած աստուածուհիին պատկերացման շրոք կողմը,
կը պալտէին քուրմերը և քրմուհիները՝ սրբազան
խելայեղութեան մը մատնուած, ծնծղաներու և թըմ-

բուկներու ժխտրին մէջ, հաշոցի նմանօղ կանչեր ար-
ձակելով:

Անոնցմէ մէկ քանին իրենք դիրենք կը ձաղկէին
ոնդեղջիւրի կաշիէ շինուած բազմադի խարազաններով,
ուրիշներ կարճ դանակներով հարուածներ կ'իջեցնէին
իրենց սիրտերուն և ուտերուն վրայ և արիւնոտ ու մեծ
վէրքեր կը պատճառէին. շատեր մատներով իրենց բե-
րանները կը պատռէին, ականջները կը ճեղքէին և
դէմքերը կը ճանկոտէին եղունգներով: Այդ կատաղի
խմբական կաքաւումին մէջ՝ աստուածուհիին ոտքերուն
խմբական կաքաւումին մէջ, միևնոյն կէտին վրայ շարունակ,
մօտ անմիջապէս, միևնոյն կէտին վրայ շարունակ,
անհասանելի արագութեամբ պտո՛յտ կուտար Լիբա-
նանի լեռներէն եկած ուխտեալը, ձիւնաթոյր ձերմակ
և փողփողուն հագուստով: Գերագոյն քրմապետը կե-
ցած էր անշարժ: Իր ձեռքին մէջ կը պահէր զոհա-
բերութեան սրբազան դանակը՝ եթովպական վանա-
քարէ, և պատրաստ էր յանձնելու վերջին ահաւոր
բուկէին:

— Փալլո՛ս, Փալլո՛ս, Փալլո՛ս, կ'ողագակէին
քուրմերը յափշտակեալ և խելացնոր: Ո՛ր է քու Փալ-
լոսդ, ո՛ր լոյս-աստուած լիկո՛ւր, բեղնաւորէ՛ աստուա-
ծուհին: Անոր կուրծքը կը մաշի հեշտանքէն: Անոր
արդանդը անապատի կը նմանի՝ ամառնային ափք
ամիսներուն:

Եւ անա խելագար, ահաւոր և սուբ կանչ մը ակըն
թարթի մը մէջ կը խեղդէ ամբողջ խմբերը: Քուրմերը
արագօրէն կը զատուին իրարմէ և մահանաին մէջ բո-
լորը կը տեսնեն Լիբանանի անապատականը՝ բոլորո-
վի՛ն մերկ և ահաւոր՝ իր բարձրահասակ, ոսկրուտ
և զեղին մարմնով: Գերագոյն քրմապետը իրեն տուաւ

դանակը :

Վայրկեան մը տաժանելի լուսթիւնը տիրեց մեհեանին մէջ : Ան ուխտեալը, արագօրէն ծոցելով, շարժում մը կատարեց, ապա վեր ուղղուեցաւ և ցաւի ու յափշտակութեան մոնչիւնով, յանկարծ աստուածուհիին ոտքերուն տակ նետեց՝ միսի տէ՛ւ ու արիւնոտ կտոր մը :

Ան ցնցումներ կ'ունենար : Քրմապետը զգուշաբար նեցուկ եղաւ անոր, թեւերը ուտերուն անցընելով, տարաւ դայն Իսիսի պատկերացման մօտ, խնամքով ծածկեց զինքը սև փաթթոցով մը և այդ վիճակին մէջ թողուց քանի մը վայրկեան, որպէսզի գաղանօրէն, առանց ուրիշներէն տեսնուելու, կարենայ իր համբոյրը զորոյմել : Բեղնաւորուած աստուածուհիի շուրթներուն վրայ :

Ատկէ անմիջապէս ետք, դայն պատգարակի մը վրայ դրին և մեհեանէն դուրս տարին : Բարապանքուրմը դուրս ելաւ մեհեանէն : Փայտեայ մուրճով մը զարկաւ պղինձէ հոկայական չրջանակի մը, ի զիտուութիւն ամբողջ աշխարհի յայտարարելով թէ կատարուեցաւ աստուածուհիին բեղնաւորութեան մեծ խորհուրդը : Ու պղինձին զիւ զօղանջը տարածուեցաւ Երուսաղէմի վրայ :

Աստիս թագուհին, որ դեռ կը շարունակէր գողզողալ ամբողջ մարմնով, ետ հրեց Եղիաբի զլուխը : Իր աչքերը կը վառէին անմար կարմիր կրակով : Ու թագուհին ըսաւ յամբարար, բառ առ բառ .

— Եղիաբ, կ'ուզե՞ս որ քեզ Յուդայի և Իսրայէլի թագաւորը դարձնեմ : Կ'ուզե՞ս ըլլալ տէր ու տիրակա՞նը ամբողջ Սուրիոյ և Միջագետքի, Փիւնի-

լի և Բաբելոնի :

— Ո՛չ, թագուհի՛, ես քե՛զ միայն կ'ուզեմ . . .

— Այո՛, դուն իմ հրամայողս կ'ըլլաս : Իմ բոնոր գիշերներս քուկդ կ'ըլլան : Իմ իւրաքանչիւր խօսքըս, բոլոր հայեացքներս, ամէն մէկ շնչառութիւնս, բոլորը, բոլորը քուկդ կ'ըլլան : Դուն գիտես այս գիշերուան պայմանական խօսքը : Դուն այսօր պալատ կ'երթաս և կը սպաննես զանոնք : Դուն զանոնք երկուքն ալ կը սպաննես . երկուքն ալ կը սպաննես : Եղիաբ կ'ուզէր բան մը ըսել, բայց թագուհին շայն իր մօտ քաշեց, անոր բերնին հպեց իր ջերմ շուրթերը և լեզուն : Ու այս՝ շարունակուեցաւ երկար ատեն, տանջալից ատեն մը : Յետոյ, յանկարծ պատանին ետ հրելով, թագուհին ըսաւ կարճ ու կրտուկ .

— Գնա՛ :

— Այո՛, կ'երթամ, պատասխանեց Եղիաբ հլու հնազանդ :

XII.

Եօթներորդ գիշերն էր Սողոմոնի մեծ սիրոյն : Տարօրինապէս մեղմ և խորապէս քնքուշ էին այդ գիշեր Սողոմոն թագաւորին փաղաքշանքները : Կարծես մտածկոտ տխրութիւն մը, չրջահայեաց ամօթխածուութիւն մը, հեռաւոր նախազգացում մը թեթևակի ստուերով մը կը պարուրէին իրենց խօսքերը, համբոյրները, գրկախառնութիւնները : Լուսամուտէն հայեացք մը նետելով դէպի երկինք, ուր գիշերը արդէն կը նուաճէր մարմրուն իրի-

կուսնը, Սուլամիթի աչքերը յառեցան կապտորակ պըլպըլուն աստղին վրայ, որ քնքշորէն կը թրթռար:

— Ի՞նչ է այդ աստղին անունը, սիրակա՛նս, հարցուց:

— Ատիկա Սուպգիտ աստղն է, պատասխանեց արքան: Ատ սրբազա՛ն աստղ մըն է: Ասորեստանի մոզերը կ'ըսեն մեզի թէ՛ հո՛ն կ'ապրին բոլոր մարդոց հոգիները, իրենց մարմնին մահէն ետք:

— Դուն կը հաւտա՞ս ատոր, թագաւո՛ր:

Սողոմոն պատասխան չտուաւ: Իր աջ ձեռքը Սուլամիթի զլխուն տակ էր, իսկ ձախով թագաւորը գրկած էր զայն. Սուլամիթ կը զգար բուրումնաւէտ շունչը Սողոմոնի՝ իրմէն, իր մազերէն, իր քունքերէն:

— Ուրեմն մենք հոն պիտի հանդիպինք իրարու, թագաւո՛րս, երբ արդէն մեռած ըլլանք, հարցուց Սուլամիթ յուզուած:

Թագաւորը կրկին լռեց:

— Պատասխանէ՛ ինձի, բա՛ն մը ըսէ, սիրակա՛նս, կ'աղաչէր, երկչոտ, Սուլամիթ:

Այն ատեն թագաւորը ըսաւ.

— Կա՛րճ է մարդուն կեանքը, բայց անոռման է ժամանակը, իսկ նիւթը՝ անմահ: Մարդը կը մեռնի և նեխելով կը պարարտացնէ հողը, հողը սնունդ կուտայ հասկին, հասկը հացահատիկներ կ'արտադրէ, իսկ մարդն ալ կ'ուտէ հացը և ատով իր մարմինը կը սնուցանէ: Կ'անցնին անթիւ ու անվերջ դարեր, ամէն ինչ երկրիս վրայ կը կրկնուի, — կը կրկնուին մարդիկ, զազանները, քարերը, բոյսերը: Ժամանակի եւ նիւթի բազմաձև հոլովման մէջ մե՛նք ևս կը կրկնու-

ւինք, ես ու դուն, քո՛յր իմ հարսն: Ատիկա ա՛յնպիսի ճշմարտութիւն մըն է, ինչպէս եթէ ես ու դուն մեծ պարկ մը մինչև ըերանը կուպիճներով լեցնենք և անոր մէջ ձգենք նաև հատիկ մը թանկագին շափիւղայ, ու դուն սկսիս բոլորը մէկիկ-մէկիկ դուրս հանել. ուշ կանուխ դուն այնուամենայնիւ պիտի հանես զո՛հարը: Ես ու դուն պիտի հանդիպինք իրարու, Սուլամիթ, բայց չպիտի կրնանք ճանչնալ իրար. սակայն մեր սիրտերը դէպի իրար պիտի ձգտին կարօտակէզ ու զմայլաչին, որովհետև մենք անդամ մը արդէն հանդիպած ենք իրարու, հեզիկս, սիրունիկ Սուլամիթ. և սակայն՝ չպիտի՛ յիշենք այդ:

— Ո՛չ, թագաւո՛ր, ո՛չ: Ես կը յիշե՛մ: Երբ դուն կանգնած էիր իմ տանս պատուհանին առջեւ ու կը կանչէիր զիս՝ «Աղու՛րս, դուրս եկուր, իմ մազերս լի են գիշերային ցօղով», ես իսկոյն ճանչցա՛յ քեզ, յիշեցի քեզ ու իմ սիրտս համակուեցաւ ե՛ւ ուրախուցուցի քեզ ու իմ սիրտս համակուեցաւ ե՛ւ ուրախուցուցի թեամբ, ե՛ւ երկիւղով: Ըսէ՛ ինձի, թագաւորս, ըսէ՛, Սողոմոն, եթէ ես վաղը մեռնիմ, պիտի յիշե՛ս դուն քու թուխ աղջնակդ խաղողի այգիին, քու Սուլամիթդ:

Եւ թագաւորը, սեղմելով զայն իր կուրծքին, շնչեց յուզումով մը:

— Սյդպէս մի՛ խօսիր... Այդպէս մի՛ խօսիր, ո՛վ Սուլամիթ: Դուն Աստուծոյ ընտրեալն ես, դուն իսկակա՛ն կին ես, դուն իմ հողոյս թագուհի՛ն ես... Մահը չի դպիր քեզի...:

Յանկարծ լսելի եղաւ պղինձի զիւ ձայնը, որ տարածուեցաւ ամբողջ Երուսաղէմի վրայ: Դողանջը՝ երկար ատեն՝ տխրօրէն կը զողողար և կը տատանէր

օգին մէջ. և երբ դադրեցաւ. իր թրթռոն արձա-
գանդները տակաւին երկա՛ր կը ծփային...

— Ատիկա նշան է որ Իսիսի տաճարին մէջ ա-
ւարտեցաւ խորհուրդը, ըսաւ արքան:

— Ես կը սոսկա՛մ գեղեցիկօ, շնչաց Սուլամիթ:
Սուլթ սարսափ մը համակեց իմ հոգիս... Ես չեմ ուզեր
մեռնիլ... Ես տակաւին չեմ յագեցած քու գրկախառ-
նումներէդ... Դրկէ՛ դիս... Սեղմէ՛ զիս աւելի՛ և
աւելի ամուր... Դի՛ր զիս ինչպէս կնիք մը սրտիդ
վրայ, բազկիդ վրայ...:

— Մի՛ վախնար մահէն, Սուլամիթ, որովհետև
սէրը հզօր է ինչպէս մահը... Թօթաւէ՛ տխուր
միտքերդ... Կ'ուզե՞ս քեզ պատմեմ Դաւիթ թագաւո-
րին պատերազմները, Սուսակիմ փարաւոնին խնջոյք-
ներն ու որսորդութիւնները: Կ'ուզե՞ս լսել մէկը այն
հէքեաթներէն, որ շրջան կ'ընեն Ուփիր աշխարհին
մէջ... Կուզե՞ս պատմեմ քեզի Բակրամաղիաի հրա-
շարժները:

— Այո՛, թագաւորս: Դուն գիտես արդէն, որ
երբ ես քեզի ականջ կը դնեմ, սիրտս կ'ուռի բերկ-
բանքէն: Բայց ես կ'ուզեմ բան մը խնդրել քենէ:

— Օ՛, Սուլամիթ. ի՛նչ որ կ'ուզէ սիրտդ: Ու-
զէ՛ ինէ իմ կեանքս, ես զոհունակութեամբ զայն
պիտի տամ քեզի: Ու ցաւիմ պիտի միայն, որ շատ
չնչի՛ն գնով մը վարձահատոյց եղայ քու սիրոյդ հա-
մար:

Այն ատեն Սուլամիթ երջանկութենէն ժպտե-
ցաւ մութին մէջ ու գրկելով թագաւորը իր թեւե-
րուն մէջ, շնչաց անոր ականջին.

— Կ'աղաչեմ քեզ, երբ առաւօտ ըլլայ, եր-

թա՛նք միասին հոն... խաղողի այգին... Հոն ուր
կանանչը կը տարածուի, ուր նոճիները և մայրիները
վեր կը սլանան, ուր քարաշէն պարիսպին մօտ դուռն
քու ձեռքերովդ գերեցիր իմ հոգիս... Կ'աղաչեմ քեզ
ատոր համար, սիրակա՛նս... Հոն ես նորէ՛ն պիտի
ցոյց տամ քեզի իմ փաղաքշանքներս...

Երանութեան մէջ խորատոյ՛ թագաւորը համբու-
րեց իր սիրականին շուրթները:
Բայց Սուլամիթ յանկարծ վեր թռաւ իր ան-
կողինին վրայ ու սկաւ ականջ դնել:

— Ի՛նչ պատահեցաւ, փոքրիկս... Ի՛նչ բան
վախ պատճառեց քեզի, հարցուց Սողոմոն:

— Համբերէ՛, սիրելիս... Հոս կուզան... Այո՛...
Ես քայլի ձայներ կը լսեմ...

Սուլամիթ լռեց: Այնպիսի լռութիւն մը կը
տիրէր որ մէկը որոշ կը լսէր միւսին սիրտին բա-
բախումը:

Դուռին ետեւ թեթև ոտնաձայն մը լսուեցաւ,
և յանկարծ, արագօրէն ու անձայն բացուեցաւ
դուռը:

— Ո՛վ է ան, կանչեց Սողոմոն:
Բայց Սուլամիթ արդէն անկողինէն վար ցատ-
կեր էր և մէկ շարժումով նստուեր էր մարդկային
մթին պտակներին առջև, որուն ձեռքին մէջ սուր մը
կը շողար: Ակնթարթի մը մէջ, շանթահարիչ հատու
հարուած մը իջաւ աղջնակին վրայ: Եւ Սուլամիթ
վար ինկաւ: Թոյլ, կարծես զարմացական ճիչ մը ար-
ձակելով:

Սողոմոն ձեռքով ջարդեց գիշերային կանթեզի
սարդիոնէ լուսամփոփը: Ու տեսաւ Եղիափը որ կեցած

էր դուռին մօտ, քիչ մը ծռած աղջկան մարմինին վրայ ու կը տատանէր գինովի մը պէս: Նրիտասարդ զօրականը Սաղմոնի հայեացքին վրայ բարձրացուց գլուխը և իր աչքերը հանդիպելով թագաւորին դայրալիբ, ահաւոր աչքերուն՝ դունատեցաւ և հառաչեց: Յուսահատութեան և սարսափի արտայայտութիւնը այլանդակներ էր իր գիմադիծերը: Եւ յանկարծ, ծածկելով իր գլուխը թիկնոցին մէջ, երկչոտ, ահարեկ շնագայլի մը նման, ուզեց սենեակէն դուրս սողալ: Բայց թագաւորը կանգնեցուց ղինքը, միայն երեք բառ ըսելով.

— Ո՞վ հարկադրեց քեզ:

Իր ամբողջ էութեամբ դողի մատնուած ատամները կրճատելով, սարսափէն ճերմկած աչքերով՝ երիտասարդ զօրականը արտասանեց խուլ ձայնով մը.

— Աստիս թագուհին...

— Դո՛ւրս գնա, հրամայեց թագաւորը, ըսէ՛ հերթապահ պահակին որ պահէ քեզ:

Շուտով ջահերով մարդիկ կը վազէին արքունիքին անթիւ սենեակներէն: Բոլոր սենեակներն ալ լուսաւորուեցան: Եկան բժիշկները, հաւաքուեցան հրամանատարները և թագաւորին բարեկամները:

Աւագ բժիշկը ըսաւ.

— Արքայ, ա՛լ օգուտ չկայ ո՛չ գիտութեանէն, ո՛չ Աստուծո՛ւմէ. իր սիրտին մէջ մխուած սուրը հանուելուն պէս պիտի մեռնի:

Բայց այդ պահուն ուշքի եկաւ Սուլամիթ ու ըսաւ հանդարտ ժպիտով մը.

— Նմե՛լ կ'ուզեմ ես:

Եւ երբ խմեց, աչքերը կանդ առին թագաւորին

վրայ՝ քնքուշ, գեղեցիկ ժպիտով մը. առանց այլևս անկէ հեռանալու: Իսկ թագաւորը ծունկի եկած էր անոր մահիճին առջև, ամբողջովին մերկ ինչպէս Սուլամիթն ալ ու չէր նկատեր որ իր ծունկերը կը լողային անոր արիւնին մէջ, իսկ ձեռքերը կարմրած էին արիւնով:

Այս վիճակին մէջ՝ նայելով իր սիրականին վրայ և հեղօրէն ժպտելով, գեղեցկուհին Սուլամիթ հազիւ կրցաւ խօսիլ.

— Շնորհակա՛լ եմ քեզմէ, թագաւորս, շնորհակա՛լ եմ ամէն բանի համար, քու սիրոյդ, գեղեցկութեանդ, քու իմաստութեանդ համար, որուն իմ շուրթներս մօտեցնելու թոյլտուութիւնը ըրիք. իբր քա՛ղցր աղբիւրի մը: Թո՛ղ աւեր որ համարեմ ձեռքերդ, ու մի՛ հեռացնեք զանոնք իմ ըերնէս, մինչև որ վերջի՛ն շունչս թօի հեռանայ ինձմէ: Նրբեք չէ եղած և չպիտի շունչս թօի հեռանայ ինձմէ: Նրբեք չէ եղած և չպիտի ըլլայ կին մը՝ աւելի՛ երջանիկ քան ես: Շնորհակա՛լ եմ քենէ, թագաւորս, սիրակա՛նս, գեղեցի՛կս: Յիշէ՛ մերթ-մերթ քու ստրկուհիդ, քու արևակէզ Սուլամիթը:

Ու թագաւորը պատասխանեց՝ խոր, յամբ ձայնով մը.

— Որչափ ատեն որ մարդիկ կը սիրեն իրար, որչափ ատեն որ հոգիի և մարմնի գեղեցկութիւնը կը մնայ, աշխարհիս ամէնէ՛ն լաւ և ամէնէ՛ն քաղցր երազը, աշխարհիս ամէնէ՛ն լաւ և ամէնէ՛ն քաղցր երազը, մինչև այն ատեն, կ'երգնում քեզի. Սուլամիթ, քու անունդ զարէ դար պիտի արտասանուի սիրո՞վ ու երախտադիտութեամբ:

Ատտուն՝ Սուլամիթ չէր ապրեր այլևս:

Այն ատեն թագաւորը ելաւ տեղէն, հրամայեց

Չուր տալ իրեն լուսացուելու համար ու հազաւ իր ամէնէն շքեղ՝ մանիչակագոյն և սուկեհոռ ծիրանին, զլիսուն վրայ դրաւ վառ կարմիր սուտակներով՝ զարդարուն թագը: Յետոյ իր մօտ կանչեց Բանիան եւ ըսաւ հանդարտօրէն.

— Բանիա՛, դուն կ'երթաս ու կը մեռցնե՛ս Եղիարը:

Բայց ձերունին ձեռքերով գոցեց իր աչքերը ու թագաւորին ոտքերն ինկաւ:

— Արքա՛յ, Եղիարը իմ թո՛ռս է:

— Դուն լսեցի՞ր խօսքս, Բանիա՛:

— Արքա՛յ, ներէ՛ ինձի, մի՛ սպառնար ինձի քու քարկուծեամբդ. հրամայէ որ ուրիշ մը կատարէ այդ գործը: Եղիարը դուրս է եկեր պալատէն, գացեր է տաճարը և զոհարանին եղջիւրներէն բռներ է: Ես ձեր եմ, մահս մօտ է, ես չեմ համարձակիր հողոռոյս վրայ առնել այդ կրկնակ յանցանքը:

Բայց թագաւորը առարկեց.

— Եւ սակայն, երբ ես պաշտօն տուի քեզի սպաննել իմ եղբայրս, Ադոնիան, որ նոյնպէս բռնած էր զոհարանին սրբազան եղջիւրէն, միթէ՞ դուն այն ատեն չլսեցի՞ր հրամանս, Բանիա:

— Ներէ՛ ինձի, խնայէ՛ ինձի, աբքա՛յ:

— Բարձրացո՛ւր դէմքդ, հրամայեց Սողոմոն: Եւ երբ Բանիան բարձրացուց գլուխը և տեսա՛ւ թագաւորին աչքնրը, ընդոստ վեր ելաւ տեղէն ու հնազանդօրէն ուղղուեցաւ դէպի դուռը:

Յետոյ, դառնալով պայտին վճրահակիչ ու զըլխաւօր պաշտօնեայ Աքիսարին, հրամայեց.

— Ես չե՛մ ցանկար մահուան մատնել թագու-

հին. թող ան ապրի ինչպէս որ կ'ուզէ, և մեռնի ուր որ կ'ուզէ: Բայց ան այլևս չպիտի տեսնէ իմ երջօս: Այսօր, Աքիսար, դուն կարաւան կը կազմես ու թագուհիին կ'ուղեկցիս մինչև Յապպէի նաւահանդիստը, իսկ այնտեղէն մինչև Եգիպտոս, Սաւակիմ թագաւորին մօտ: Այժմ թո՛ղ ամէնքն ալ հեռանան ասկէ:

Ու մինա՛կը մնալով Սուլամիթին մարմնին մօտ, երկար ատեն կը նայէր անոր գեղեցիկ կազմին: Իր դէմքը սպիտակ էր և իր կենդանութեանը ժամանակ իսկ այդչափ գեղեցիկ չէր երևցած: Իր կիսաբաց շրթները զօրս դեռ մէկ ժամ առաջ կը համարէր Սօղոմոն, կը ժպտէին անեղծուածային ու երանաւէտ ժպիտով մը, իր ակոսներն ալ թաց էին ու պղտիկ փայլ մը կուտային:

Երկար ատեն, թագաւորը աչքը՝ չէր հեռացնէր իր մեռած սիրականին վրայէն. յետոյ հանդարտօրէն իր մատները մօտեցուց անոր ճակտին, որ արդէն սկսեր էր կորսնցնել կենդանութեան ջերմութիւնը, ու դանդաղ քայլերով դուրս ելաւ սենեակէն:

Դուռներուն ետին անոր կը սպասէր քահանայապետ Ազարիան, Սաղոկի որդին: Մօտենալով թագաւորին, հարցուց.

— Ի՞նչ ընենք մենք այս կնոջ մարմինը: Այժմ չարաթ է:

Եւ թագաւորը յիշեց թէ ինչպէս շատ տարիներ առաջ, մեռաւ իր հայրը ու աւագին վրայ թաղուեցաւ, մինչ մարմինը նեխիլ սկսած էր: Եուները արդէն առեր էին դիակին հոտը և կը պտտէին անոր շուրջ՝ անօէին դիակին հոտը և կը պտտէին անոր շուրջ՝ անօթու թուլեանէն ու ազահութենէն բոցավառ աչքերով: Ու այն ատեն ալ, ինչպէս հիմա, հարցուց քահանայա-

պետը, տէր Ազարիան, զառամեալ ձերունին:

— Ահաւասիկ պառկած է քու հայրդ, շուները կրնան պատառ-պատառ ընել անոր դիակը... Ի՞նչ քանենք մենք: Յարգե՞նք թագաւորին յիշատակը և պղծե՞նք շաբաթը, թէ՛ պահենք շաբաթը և քու հորդ դիակը շուներու կեր թողունք:

Այն ատեն Սողոմոն պատասխանեց:

— Թողէ՛ք: Կենդանի շունը աւելի կ'արժէ քան մեռած առիւծը:

Եւ երբ թագաւորը՝ այժմ քահանայապետին խօսքերէն ետք, յիշեց այս, իր սիրտը սեղմուեցաւ տխրութենէն ու վախէն:

Պատասխան չտուաւ քահանայապետին, աւելի հեռուն դնաց ու դատարանին դահլիճը մտաւ:

Ինչպէս ամէն առտու իր երկու դպիրները՝ Ելիքովեր և Աքիա, արդէն նստած էին փոխաթին վրայ գահին երկու կողմը և պատրաստ ունէին պապիրոսի փաթաթները, եղէզը և մելանը: Երբ տեսան որ թագաւորը ներս կը մտնէ, անոնք ոտքի ելան և խոնարհեցան մինչև գետին: Իսկ թագաւորը նստաւ իր փղոսկրեայ և ոսկեճամուկ գահին վրայ, բազուկով կրթնեցաւ ոսկեքանդակ առիւծին մէջքին և գլուխը ձեռքերուն վրայ խոնարհելով՝ հրամայեց:

— Գրեցէ՛ք:

«Դի՛ր զիս քու սրտիդ վրայ՝ ինչպէս կնիք մը, և քու ձեռքիդ վրայ՝ իբրև մատանի՝ որովհետև սէրը հզոր է ինչպէս մահը, իսկ նախանձը դաժան է ինչպէս շղժոխքը՝ անոր նետերը բոցեղէն նետերու կը նմանին»:

Ու երկա՛ր լուռութենէ մը յետոյ, որ դպիրներուն նշառութիւնն անդամ կը խոռովէր, թագաւորը ըսաւ.

— Մինա՛կ թողէք զիս:

Ու ամբողջ օրը, մինչև իրիկուան առաջին ստուերները, թագաւորը մինա՛կ մնաց իր միտքերուն հետ, և ո՛չ ոք կը համարձակէր մտնել դատարանի ընդարձակ, պարապ դահլիճը:

(Վ Ե Ր Ձ)

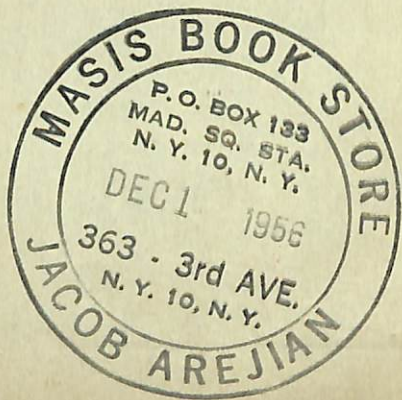
Wm. W. W. W.

10-12 37-40

Weg. 3818

6u.

2013

